

FEKETE KÖNYV

Az erdélyi ferences kuszódia története

Kájon János kézirata

1684

SZEGED

1991

KÁJONI JÁNOS: FEKETE KÖNYV

—
ADATTÁR XVI—XVIII. SZÁZADI
SZELLEMI MOZGALMAINK TÖRTÉNETÉHEZ

31

Szerkeszti
KESERŰ BÁLINT

FEKETE KÖNYV

Az erdélyi ferences kuzstódia története

Kájoni János kézirata

1684

Domokos Pál Péter

anyagának felhasználásával sajtó alá rendezte, a jegyzeteket és az utószót írta,
valamint a Kuzstódia történetét fordította

MADAS EDIT

Az okleveleket fordította

Szovák Kornél

SZEGED

SCRIPTUM KFT.

1991

Készült az
Erdélyi Múzeum Egyesület,
a József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára és
I. sz. Magyar Irodalomtörténeti Tanszéke együttműködésével

Lektorálta
TARNAI ANDOR

Szerkesztette
MONOK ISTVÁN

ISBN 963 481 809 9
HU ISSN 0230—8495

Megjelent a
KULTURÁLIS ÉS TÖRTÉNELMI EMLÉKEINK FELTÁRÁSA,
NYILVÁNTARTÁSA ÉS KIADÁSA KUTATÁSI PROGRAM ÉS AZ
ILLYÉS-ALAPÍTVÁNY TÁMOGATÁSÁVAL

Tartalomjegyzék

Előszó: Az erdélyi ferences rendtartomány tulajdonos-bejegyzése

- 1r *Erectio custodiae Transylvaniae* (Az erdélyi őrség felállítása) (13)
- 1r—2v *Urbanus papa VIII.* A pápa 1640. február 3-án kelt brevéje az erdélyi őrség felállításáról. (13, magyarul 73)
- 3r *Facultas et modus pecunias tractandi Missionariis in Transylvania* (A pénz használatának lehetősége és módja az erdélyi hittérítők számára). A Hitterjesztési Kongregáció 1638. szeptember 20-án hozott határozata. (14, magyarul 75)
- 3v—4r *Decretum S. Congregationis de Propaganda fide ... ut Custodia Transylvaniae de Reforma mutetur in Observantiam.* A Hitterjesztési Kongregáció 1646. október 15-én hozott határozata azzal kapcsolatban, hogy a megreformált minoriták erdélyi őrségét állítsák vissza a rend obszerváns ágához. (15, magyarul 76)
- 4r *Litterae Regum* (Királyi oklevelek) (15, magyarul 77)
- 4r—5v *Johannes Rex de Confratribus.* Szapolyai János hivatkozással Hunyadi János adományozására és Mátyás király megerősítésére, a csíksomlyói kolostor 32 confráterét megerősíti. Várdotfalva, 1519. július 28. (15, magyarul 77)
- 6r—9r *Gabriel Bethlen de Confratribus.* Bethlen Gábor hivatkozással Hunyadi János, Mátyás király, Szapolyai János, valamint Báthori Zsigmond és Kristóf a csíksomlyói kolostort és 32 confráterét kiváltságoló és megerősítő oklevelére, megerősíti e jogokat. Gyulafehérvár, 1607. május 7. (17, magyarul 78)
- 9v (Beíratlan lap)
- 10r—13v *Gabriel Bathori.* Báthori Gábor 1608. április 22-én Kolozsváron kelt, Báthori Zsigmond 1602. május 1-én Gyulafehérváron kelt, a confráterekre vonatkozó oklevelét átíró oklevele. (19, magyarul 81)

- 14r—17r *Georgius Rákóczi*. Rákóczi György 1636. május 25-én Gyulafehérváron kelt, Szapolyai Jánosnak a 4r—5v lapokon már idézett oklevelét átíró oklevele. (22, magyarul 85)
- 17r—22v *A kő fal mellett sövény kerbe vett nagy szénás kertről való levél*. Csíksomlyói konvent, 1665. április 24. (Magyar nyelvű.) (23)
- 23r—24v *Hogy az Ország a Mikházi Klastromot nem a Boszniaiaknak, hanem a Magyaroknak adta*. Rákóczi György 1656. június 13-án Radnóton kelt oklevele. (Magyar nyelvű.) (26)
- 25r—25v *Litterae Domini Haller de Hallerkő de monasterio Fejeredgyhaziensi*. Haller István a Fejéregyházáról kiűzött ferenceseknek a jövőre nézve jogokat biztosít a visszatérésre. Fejéregyház, 1648. június 1. (Magyar nyelvű.) (27)
- 26r—26v *Aliae de eodem Monasterio Fejeredgyhaziensi*. Haller István Fejéregyházán visszaadja a ferencesek régi kolostorát, és gondoskodik ellátásukról. Gyulafehérvár, 1643. október 12. (Magyar nyelvű.) (28)
- 27r—27v *A Fejeredgyházi Klastromhoz való Esztendei Proventus*. (Magyar nyelvű.) (29)
- 28r—29r *A Szárhegyi Residentiarol való level, miképpen adta nekünk Lázár István azt a helyet*. Lázár István, Szárhegy, 1665. január 5. (Magyar nyelvű.) (29)
- 29v—30v Lipót császár 1665. augusztus 15-én Bécsben kelt, Apafi Mihálynak szóló oklevele, melyben az erdélyi ferenceseket a fejedelem pártfogásába ajánlja. (30, magyarul 88)
- 30v Feljegyzések Kájonitól az 1681—1683-as évekre vonatkozóan. (Magyar nyelvű.) (31)
- 31r—32r *Stephanus Lázár Supremus Judex Regius*. Lázár István legfőbb királybíró levele a csíkszéki falubíráknak, hogy a csíksomlyói konfrátereket ne háborgassák. Csicsó, 1669. szeptember 29. (Magyar nyelvű.) (31)
- 32v—33v *Joannes Petki Supremus Judex Regius*. A fentivel azonos tartalmú, magyar nyelvű levél. Királyhalma, 1682. április 20. (32)
- 34r—37v (Kivágott lapok.)

- 38rv *De origine Custodiae Sancti Stephani regis Ungariae in Transylvania noviter erectae Ordinis Minorum Stricteris observantiae et eius progressu* (A szigorúbb rendtartású minorita rend Erdélyben nemrégiben felállított, Szent István magyar királyról elnevezett őrségének eredete és fejlődése)
(33, magyarul 89)
- 38r *Proemium* (Előszó) (33, magyarul 89)
- 38v–39r *I. A quo et quando Religio Franciscana in Ungariam introducta.* (Ki és mikor hozta be Magyarországra a ferences rendet?) (33, magyarul 89)
- 39r–40r *II. Quot Religiosorum Ordines et eorum Conventus sub corona Ungariae.* (Hány szerzetesrend és kolostor volt a magyar korona alatt?) (34, magyarul 90)
- 40r–41r *III. Quantum defecerint Religiosi Ordines in Ungaria.* (Mennyire fogyatkoztak meg a szerzetesrendek Magyarországon?) (35, magyarul 91)
- 41r–43r *Series prima. Quando et qua occasione Religio Catholica in Ungaria et Transylvania defecerit.* (Mikor és milyen okból hanyatlott le a katolikus vallás Magyarországon és Erdélyben?) (35, magyarul 92)
- 43r–45v *Series II. Quibus partibus Transylvaniae incendium novorum dogmatum pepererit.* (Erdély mely részein született az új tanok tűzvésze?) (37, magyarul 95)
- 46r–48r *Series III. Quando et quomodo Religioni nostrae post disturbia Haereseos passus apertus.* (Mikor és hogyan nyílt meg az út rendünk számára az eretnekség pusztításai után?) (40, magyarul 97)
- 48r–51v *Series IV. Quomodo et quando Conventus Csikiensis cum locis Missionis Apostolicae in novam Custodiam erectus.* (Hogyan és mikor emeltetett a csiki konvent az apostoli missziós helyekkel együtt új őrséggé?) (42, magyarul 100)
- 51v–55v *Series V. Quam fuerint male contenti Patres Bosnenses quod Breve foundationis sub titulo Reformatorum venerit, et mutare intenderint.* (Milyen elégedetlenek voltak a bosnyák atyák, hogy az alapító oklevél „megreformáltaknak” szólt, s hogyan próbálták megváltoztatni?) (43, magyarul 101)
- 55v–58v *Series VI. Ubi Spiritus Sanctus non operatur, Acheronticus suis talentis negotiatur.* (Ahol a Szentlélek nem tevékenykedik, ott Acheron szelleme a maga talentumaival kereskedik.) (46, magyarul 105)

- 56r *Fraus prima. In Sedem Apostolicam.* (Az első csalárdság az Apostoli Szentszék ellen.) (46, magyarul 106)
- 56v—58r *Fraus II. In filios Custodiae inaudita, cum publico scandalo.* (A második halatlan csalárdság az őrség fiai ellen nyilvános botrányal kísérve.) (47, magyarul 106)
- 58r—58v *Fraus III. Violentia in Guardianum.* (Harmadik csalárdság: Erőszak a gvárdián ellen.) (48, magyarul 108)
- 58v—62v *Series VII. Quibus mediis licitis Spiritus Acheronticus superatus et expulsus, seu quomodo veritas tandem triumphare debuit.* (Milyen jóra való eszközökkel győzték le és űzték el az acheroni lelket, avagy hogyan győzedelmeskedett végül az igazság?) (49, magyarul 109)
- 63r—64v *Series Conclusiva. Antidotum contra Recidivam.* (Befejező rész. Orvosság a visszaesés ellen.) (53, magyarul 114)
- 64r—66v *Series Patrum Custodum a fundatione* (Az ör atyák sora az alapítástól fogva.) (55, magyarul 116)
- 67r *Conventus Csikiensis* (A csíki konvent) (57, magyarul 118)
- 67v *De Guardianis Csikiensibus* (A csíki gvárdiánokról — magyar nyelvű) (57)
- 67v—68r *Pater Nicolaus Somlyai* (57)
- 68r—69r *Pater Casimirus Damokos* (58)
- 69v *Pater Stephanus Taploczai* (59)
- 69v *Pater Johannes Kajoni* (59)
- 70r—75v (Kivágott lapok)
- 76r *Pater Emericus Doczi* (60)
- 76r—83r *Benefactores Conventus Csikiensis* (A csíki kolsotor jótéevői — magyar nyelvű) (60)
- 83v A jótéevők latin kiegészítése. (67)
- 84r—85v (Beíratlan lapok)

86r—86v *Inventarium Rerum omnium Notabilium Conventus Csikiensis* (A csiki konvent minden említésre méltó ingóságának inventáriuma — magyar nyelvű) (67)

2 számo-
zatlan
lap *De Conventibus et Residentiis, quos actu Anno 1722. incolimus.* (Azok a konventek és rezidenciák, melyeket az 1722. év folyamán laktunk.) *Primus est: Conventus Csik Somlyoviensis. Secundus est: Mikháziensis.* (68, magyarul 124)

Jegyzetek	69
A Fekete Könyv latin szövegrészeinek fordítása	71
Szómagyarázatok	125
Utószó	131
Felhasznált irodalom	134
Névmutató	135
Zusammenfassung	145

**Provinciae Transylvanicae
Fratrum Minorum Strictioris Observantiae**

**Manuscripta
Johannis Kajoni**

**A szigorúbb rendtartású minorita testvérek
erdélyi rendtartományának tulajdona**

Kájoni János kézírata

(1r) Erectio Custodiae Transylvaniae

URBANUS PAPA VIII.

Ad perpetuam Rei Memoriam. Salvatoris nostri Jesu Christi vices licet immeriti gerentes in terris, illam curam libenter amplectimur, per quam Religiosorum Ordines multiplicatis cultoribus, quorum assiduis precibus et fructuosis operibus Omnipotens Deus propitiatur, et fides Catholica propagatur, nostris etiam temporibus suscipiant incrementum, quod ut optatum sortiatur effectum, Officij nostri partes favorabiliter interponimus, prout conspicimus in Domino salubriter expedire. Sane pro parte Dilecti Filij Procuratoris Generalis Fratrum Minorum Reformatorum nuncupatorum Ordinis Sancti Francisci Nobis nuper expositum fuit, quod pro cultura Catholicorum in Transylvania, ac Haeticorum, et Schismaticorum in illis partibus degentium conversione maxime expedit ex domibus regularibus Fratrum Minorum Strictioris Observantiae Ordinis huiusmodi in eisdem partibus existentium, unam Custodiam Transylvaniae nuncupandam erigi, et a Provincia Sancti Salvatoris Hungariae ejusdem Ordinis separari. Nobis propterea idem Procurator Generalis humiliter supplicari fecit, ut in praemissis (1v) opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur ejusdem Procuratoris Generalis votis hujusmodi, quantum cum Domino possumus benigne annuere, illumque specialibus favoribus et gratijs prosequi volentes, et a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, alijsque Ecclesiasticis sententijs, Censuris et poenis, a jure vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum praesentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes et absolutum fore censentes; Huiusmodi supplicationibus inclinati, Tres quae a Fratribus Minoribus Strictioris Observantiae huiusmodi ad praesens, ut asseritur, habitantur in Transylvania, nec non aliam de Csik eorumdem Fratrum Provinciae S. Salvatoris Hungariae praedictas domos Regulares, ab eadem Provincia S. Salvatoris, illiusque Ministri Provincialis jurisdictione et superioritate, ita quod illi amplius minime subsint, Apostolica Autoritate, tenore praesentium perpetuo separamus, ipsasque quatuor domos regulares huiusmodi in Custodiam Transylvaniae nuncupandam, eadem autoritate, et tenore praesentium perpetuo erigimus, illamque Jurisdictioni, superioritati, Visitationi et correctioni Ministri et Commissarij Generalium pro tempore existentium ejusdem Ordinis, qui custodiam per Nos sic erectam regant, (2r) illique de Religiosis et alijs necessarijs provideant, immediate subijcimus. Nec non in Custodem Custodiae huiusmodi pro hac prima vice dilectum Filium Stephanum Salinis ejusdem Ordinis Professorem deputamus et constituimus, demum ejusdem Custodiae sic erectae, illiusque domibus regularibus, Custodi et Fratribus, ut omnibus et singulis privilegijis, gratijs praecellentijis, Concessionibus et indultis, quibus aliae ejusdem Ordinis Custodiae, illarumque domuum Custodes et Fratres utuntur, fruuntur et gaudent, ac uti, frui et gaudere possunt, et poterunt in futurum, similiter et aeque praesentialiter, ac si Custodiae per praesentes erectae, illiusque domibus, Custodi

et Fratribus concessa fuissent, uti, frui et gaudere libere et licite possint, et valeant, indulgemus. Decernentes praesentes literas validas, firmas et efficaces existere, et fore, suosque plenarios effectus sortiri, et obtinere debere, sicque per quoscunque Judices Ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatij Apostolici Auditores judicari, et deffiniri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quocumque quavis Autoritate, scienter vel ignoranter contingerit attentari. Non obstantibus Constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, ac Ordinis et Provinciae S. Salvatoris praedictorum, et juramento, confirmatione Apostolica vel alia quavis firmitate roboratis statutis et consuetudinibus, privilegij quoque, indultis et (2v) literis Apostolicis in contrarium praemissorum, quomodolibet concessis, confirmatis et innovatis. Quibus omnibus et singulis illorum omnium tenore praesentium, pro plene, et sufficienter expressis habentes illis alias in suo robore permansuris, ad praemissorum effectum specialiter et expresse derogamus, caeterisque contrarijs quibuscunque.

Datum Romae apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris. Die III Februarii M.D.C.XXXX Pontificatus Nostri Anno Decimo Septimo.

M. A. Maraldus

Ita habetur Registratum in Secretaria Admodum Reverendi Patris Procuratoris Generalis Reformatorem Romae apud S. Franciscum in Ripa, in libro Rerum Notabilium titulo, Anni M.D.CXXXXIV. folio 74. Idem testatur Indiculus Bullarij Patris Petri de Alva, fol. 351. num. 16. In Regesto de Propaganda Fide fol. 119. idem ita habetur.

(3r) **Facultas et modus pecunias tractandi Missionarijs in Transylvania**

Decretum S. Congregationis De propaganda fide, habitae coram Sanctissimo 20. 7-bris 1638.

Referente Eminentissimo Domino Cardinale Spada instantiam Missionariorum ex Religionibus S. Francisci, et Capucinorum, ut declaretur, quod eo ipso quod sunt facti Missionarij, intelligatur eis concessus pecuniae usus, tam in itinere, quam in locis missionum, quando non possunt habere copiam fidelis syndici, et simul rescriptum felicitis recordationis Honorij tertij ad Franciscanos in Regno Marochij Missionarios: Sacra Congregatio censuit (si Sanctissimo placuerit) dispensandum esse in casu defectus fidelis syndici, cum Praefectis Missionum circa pecuniae usum iuxta petita, additis memorati rescripti conditionibus, videlicet, quando urget necessitas, et invitat utilitas, doloque et fraude cessante, eorum sinceritatem cupiditas non seducit; eisdemque Praefectis concedendam esse facultatem eodem modo, cum iisdem conditionibus dispensandi cum socijs missionum, eis bene visis. Non obstantibus etc.

Eodem die Sanctissimus Dominus Noster Decretum S. Congregationis approbavit.

Franciscus Ingulus Secretarius S. Congregationis

Locus Sigilli

**(3v) Decretum S. Congregationis de Propaganda fide, Habita die 15. Octobris 1646.
Coram Sanctissimo**

Ut Custodia Transylvaniae de Reforma mutetur in Observantiam²

Referente Eminentissimo D. Cardinali Sfortia instantiam Custodis fratrum Minorum de Observantia Reformatorum, ut Custodia illa reduceretur ad Custodiam Minorum de Observantia, de familia nuncupatorum, et ut Custodiae praefatae facultas possidendi immobilia concederetur, quia in Transylvania fratres vivere non possunt ex mendicatione quotidiana. S. D. N. ad utramque petitionem Negative respondit, verum, ut necessitatibus praefatae Custodiae, quae Missionem habet annexam, aliquo modo consulatur, cum illa dispensavit eo modo, quo factum fuit cum Missione Reformatorum Sancti Francisci in Pede monte, scilicet: possint fratres Custodiae praefatae, frumenta, Legumina, vinum, et alia victualia et pecunias, quae titulo Eleemosynae illis, eorumque Missioni dantur, apud syndicum per Custodem Deputandum, conservare, et per eum fratribus, et Missionarijs in eorum necessitatibus subministrare, quam dispensationem Sanctitas Sua valere voluit, durante Transylvaniae schismate tantum.

N. Cardinalis Capponius

Franciscus Ingulus Secretarius

Locus Sigilli

Hoc factum est tempore A. R. P. Stephani de Salinis, fundatoris
Custodiae, de observantia, sed Sua Sanctitas Respondit Negative.

(4r) Registratum in libro Regestrum Missionum Apostolicarum, del(!) Anno 1649. folio 151. In archivio Procuratoris Generalis in Ripa, Romae.

Litterae Regum

Johannes Rex de Confratribus³

Nos Joannes de Zapolya, Comes perpetuus terrae Scepusiensis Vayvodaque Transylvanus et Siculorum Comes. Memoriae commendamus tenore praesentium, quibus expedit Universis. Quod cum una cum Nonnullis Nobilibus et Siculis in celebratione Universalis judicij in medio trium generum Siculorum, Nobis iam istuc ad sedem Czik

feliciter attingentibus, hic in possessione Vardodfalva constituti fuisset. Religiosus vir frater Joannes de Gyula Guardianus Fratrum Minorum Czikiensium de observantia regulari nuncupata, in sua ac caeterorum Fratrum eiusdem Ordinis, in claustrum Beatae Mariae Virginis istic fundato degentium personis, Nostram veniens in praesentiam, quandam libertatem ipsius per Universitatem trium generum Sicularum instar illius libertatis, quam alias quondam Dominus Joannes de Hunyad, alias Regni Hungariae Gubernator confratribus ipsorum pro tempore datis et donatis, annuisset et concessisset et postea Serenissimus quoque Princeps, Dominus Matthias Hungariae, Dalmatiae et (4v) Croatiae Rex, Vigore literarum suarum super consensus adhibitione libertatis ejusdem acceptasset, atque ratificasset, datam et concessam declarandam, exprimendo in eo, ut quemadmodum confratres ipsorum semper pro tempore constituti tali libertate usi fuissent, et gavis, ut nemo omnino hominum eosdem vitricos seu confratres Ecclesiae praedictae ad aliquod officium seu servitium, sine ipsorum Fratrum Voluntate eligere, nullusque ad deponendum juramentum citare, aut quoquo modo judicare posset et valeret. Quam quidem libertatem ex quibusdam literis dicti quondam Domini Matthiae Regis in Corona, Feria quinta proxima post festum Beati Andreae Apostoli Anno Domini Millesimo quadringentesimo sexagesimo 2-do, transacto, in papyro editis, sigilloque suo Regali roboratis nostroque conspectui productis, praescriptam libertatem per quondam Dominum Joannem de Hunyad, Gubernatorem atque ipsum olim Matthiam Regem inter caetera dedisse, et annuisse seriose percepimus. Insuper quod idem Serenissimus Matthias Rex eosdem Triginta duos Confratres, futurosque eorum Successores ab omni expeditione bellica tam generali, quam partiali, ingressioneque Lustrationum, domus etiam eorum ab omni censuum, taxarum, decimarum, Nonarum, capetiarum, servitiorum quorumlibet plebeiorum et civilium exhibitione, contributione nostrarum tam ordinarium, quam extraordinarium (5r) arum plenissime exemptos et immunes semper esse voluerit, concesserit et jusserit. Supplicavit itaque nobis Praefatus Frater Joannes Guardianus in sua ut praemittitur, et dictorum Fratrum Personis, ut nos quoque agnita libertate, quam etiam de certis potioribus Siculis Sedis Cziki, sic fuisse revera intelleximus, eandem libertatem gratam et acceptam habere, Nos quoque in Persona Majestatis Regiae Domini Nostri gratiosissimi Ludovici Regis nostrum adhiberemus consensum, prout etiam ipse Serenissimus Rex Ludovicus hanc libertatem ratam habuisset. Cum itaque supplicatio dicti Fratris Joannis Guardiani, tum ex praemissa Regia, tum etiam Regnicolarum annuentia justa fore dignoscebatur. Quandoquidem et nos quoque Seraphico huic Ordini Beati Francisci specialem praebeamus devotionem, exaudita ipsius supplicatione praetactam libertatem acceptavimus, confirmavimus, ratamque habemus. Insuper ut tantum cuilibet ex Terris, pratis, fenilibus, Sylvis caeduis, et glandiferis, quantum alijs quibuslibet cedit aut provenit, cedat similiter, ut antefati Reges concesserunt, concedimus, ea tamen conditione ut iidem Confratres, ipsorumque successores universi modo consueto ad praedictum claustrum inservire, jussaque Fratrum exequi teneantur, Si qui contumaces obedire nollent, alij loco illorum assignentur. Quocirca Vobis Fidelibus nostris Officialibus quorumcumque Locorum Committimus et firmiter mandamus, ut praetactos Claustrum (5v) Vitricos seu Confratres hac libertate, immunitate, et exemptione frui, gaudere sinatis, debeatis, et teneamini,

prout Nos quoque hanc libertatem antefatorum Regum harum Nostrarum Literarum Vigore et testimonio perpetuo acceptamus, Praemissamque annuentiam dictorum Regnicolarum et Sicularum affirmamus, approbamus, et ratificamus.

Datum in Possessione Vardodfalva praedicta, feria quinta post festum Beatae Mariae Magdalenae. Anno Domini Millesimo Quingentesimo Decimo Nono.

Joannes Zapolya m. p.

Locus Sigilli

Andreas Köszezi
Secretarius m. p.

Haec Registrata invenies in Capitulo Claudiopolitano (vulgo, Kaptalan) Anno Domini Millesimo sexcentesimo Octuagesimo Tertio.⁴

(6r) Gabriel Bethlen de Confratribus⁵

Gabriel Dei Gratia sacri Romani Imperij et Transylvaniae Princeps, partium Regni Hungariae Dominus, et Sicularum Comes, ac Oppuliae, Ratiboriaeque Dux etc. Memoriae commendamus tenore praesentium, significantes quibus expedit universis, Quod cum Deus nos ad Regni gubernacula promoverit, ut unicuique secundum exigentiam meriti, et dona tribuantur, et quod justum est non denegetur, cum etiam inter justitiam, aequitatem, et meritum recto quidem tramite incedendum sit, ut sic et nostra Regnum communemque justitiam obligatio suos effectus sortiatur, et veritatis rigor non relaxetur. Hinc est quod nos tum ex debita justitia, tum vero ex nostra Principali gratia, qua erga Fideles nostros afficimur, Venerabilem Fratrem Joannem Varadi Gvardianum claustrum Csikiensis Fratrum Minorum de Observantia nuncupatorum successoresque suos Universos speciali gratia et favore prosequimur, ut vel sic in munere, quo se Deo altissimo adstrinxerunt, maiori diligentiorique assiduitate et devotione versentur, ferventioresque reddantur; requisivit itaque nos Venerabilis Frater Joannes Varadi antefatus, debita cum instantia in Comitibus Regni generalibus, Albae celebratis, ut quemadmodum hactenus, ex indulto Regum Hungariae et Prin- (6v) cipum Transylvaniae etiam a modo in posterum jurisdictionem, exemptionem, immunitatem, libertatem, gratiam, et favorem claustrum Csikiensis in suo esse conservare, quinimo protegere, et gratuita eaque Principali benignitate nostra defendere, tuerique dignemur, cum et aequitatis ordo id postularet, Praesentatis interim literis quibusdam Protectionalibus, et exemptionalibus authenticis, omnique suspicione carentibus, quondam Joannis Hunyadi olim Gubernatoris et quondam Serenissimi felicitatis reminiscitiae Matthiae Regis, Ludovici pariter et Joannis Zapolyi Regum ac insuper Sigismundi et Christophori Bathoreos Principum Transylvaniae Praedecessorum nostrorum, de et super negotio ejusdem Claustrum circa Vitricos, seu Confratres, ab iisdem praememoratis Regibus et principibus datos et donatos, quatenus et nos hanc gratiam, libertatem, favorem ratam

habere, confirmare, et in suo vigore permanere permittere dignemur: communi itaque omnium Dominorum Consiliariorum nostrorum assensu, placuit hanc libertatem et gratiam (cum et justa dignoscebatur, et praecedentium Regum gratiam irritam habere et inturbare injustum fore videbatur) confirmare, affirmare, ratam habere, et in perpetuum valere, ut quemadmodum eosdem triginta duos vitricos seu (ut vocant) confratres, eidem claustro donarunt, ut Fratrum iussa, et mandata exequantur, pariter ex nostra benignitate, et Principali Gratia et favore, eandem gratiam, libertatem, donationem, immunitatem, exemptionem vigore praesentium (7r) supportamus, confirmamus, et in perpetuum valituum declaramus. Quapropter vobis Fidelibus nostris Generosis, Egregijs, Nobilibus et Agilibus, Capitaneo, iudicibus et vice iudicibus Regijs, iuratis assessoribus, Centurionibus Decurionibus Siculorum nostrorum, ad bellum levatoribus, Dicatoribus, Decimatoribus, Connumerantibus, et Exactoribus quarumcumque contributionum ubique locorum. Item providis Iudicibus, caeterisque iuratis civibus, cuiuscunque possessionis jurisdictionis, et nominis, modernis et futuris pro tempore constituendis, eorumque vices gerentibus, cunctis etiam quorum interest, seu intererit praesentium notitiam habituris harum vigore serio committimus, et firmiter mandamus, quatenus vos quoque a modo in posterum, eosdem praefatos Confratres, ad nullam expeditionem bellicam, Lustrationum ingressionem, tam Generalem, quam partialem, domosque eorum, ab omni Taxarum, Censuum et contributionum nostrarum, tam or- (7v) dinariarum quam extraordinariarum, subsidiumque et lucri Camerae nostrae solutionem, Item decimarum, nonarum et Capetiarum pensionem (prout quondam inusitatum) cogere et compellere, aut propterea eosdem in personis rebusque et bonis ipsorum universis impedire, turbare, molestare, seu quovis modo damnificare praesumatis tam diu scilicet: donec iidem confratres ad idem Clastrum, dicta Fratrum exequantur, Nullusque ad quodvis iuramentum deponendum, seu ad aliquod officium civile vel plebeum, sine ipsorum fratrum voluntate assumi, compelli, et cogi possit, ea tamen conditione, ut iidem Confratres ad dictum clastrum inservire, iussaque fratrum exequi teneantur, debeant, et sint adstricti, si qui tamen contumaces obedire, obtemperareque nollent, alij loco eorum assignetur, Nullusque officialium supradictorum eosdem Triginta duos Vitricos seu (8r) Confratres, et in numero diminueret, subtraheret, defalcaret, et eos, quominus ad Clastrum inserviant, inturbare audeat, debeat, et praesumat. Nullique pristinam sit licitum petere libertatem, nisi tempore Lustrationum Generalium, ad expeditionem bellicam (et non alias) hoc tamen servato, ut semper alium sui loco eo facto instituat, provideat, et substituat, qui sese sponte obtulerit, et Fratribus visum fuerit. Concedimusque ut unicuique tantum ex pratis foenilibus, terris arabilibus, sylvis caeduis et glandiferis sortiri solitis, unicuique eorum cedat, quantum alijs quibuslibet Siculis libertinis, ad fiscum nostrum servire consuetis cedere, provenireque solet. Quapropter Fidelibus nostris sincere dilectis quarumcumque (8v) dignitatum, officiorum et Nominum firmiter mandamus, et serio committimus, ut has nostras Protectionales, Exemptionales favores, gratias, et immunitates antefactorum quoque serenissimorum Regum data et indulta, suas vires effectusque sortiri, modis omnibus sinatis, debeatis, et permittere teneamini, prout et nos quoque una cum consensu Dominorum consiliariorum, hanc libertatem, et

immunitatem confirmamus, supportamus, ratamque habemus. In cuius rei memoriam, firmitatem perpetuam, praesentes litteras Authentici sigilli nostri munimine roboratas, Venerabili fratri Joanni Varadi, caeterisque successoribus eiusdem Claustris universis, clementer dandas et concedendas duximus, Secus non facturi, praesentibus perlectis, (9r) Exhibentibus restituitis.

Datum in Civitate nostra, Alba Julia, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Decimo Septimo. Die Septima Maij

Locus Sigilli

Gabriel m. p.

Stephanus Kovachoczi
Cancellarius

Haec Registrata invenies in Capitulo Claudiopoliensi, idest, in Captalan, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Octuagesimo Tertio.⁶

(9v beíratlan lap)

(10r) Gabriel Bathori⁷

Nos Gabriel Bathori, Dei gratia Princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae Dominus, et Siculorum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium, significantes quibus expedit universis, quod pro parte, et in persona Reverendi ac Venerabilis Fratris Gaspari de Várad, Ordinis minorum S. Francisci Guardiani in Claustro Somlyoiensi, in sede siculicali Csik existenti habito constituti; Exhibitae sunt nobis et praesentatae quaedam litterae serenissimi Domini Sigismundi dei gratia Transylvaniae, et Romani Imperij Principis, Partium regni Hungariae Domini, et Aurei velleris Equitis, et siculorum Comitis etc. Fratris nostri observandissimi, in simplici papyro (10v) patenter confectae, Exemptionales, sigilloque autentico in cera rubea impressae, in inferiori earundem margine ac manus subscriptione eiusdem Domini Principis communitae, quibus mediantibus idem Dominus Sigismundus Princeps, Agiles, Albertum, Valentinum, Laurentium et Emericum Kardos, Franciscum Kis Kuna, Benedictum et Andream Pal Taploczaienses, Nicolaum et Joannem Petres Vardodfalvienses, Joannem et Thomam Gecző, Georgium Bakos, Petrum Sükösd Csobotfalvienses, Franciscum Imre, Petrum Janos, Laurentium et Valentinum Füstös, Joannem Miklos, Stephanum et Georgium Sipos, Thomam Kovacz, Martinum et Joannem Kuna, Joannem et Petrum Damokos Csomortanienses, Georgium et Andream Lajos, Petrum et Martinum Cristoph, Andream Botar Taploczaienses, Paulum et Petrum Kosa Hosszu Asszoienses, antea quoque (11r) Confratres, scilicet antefati Claustris Somlyaiensis, ab omni expeditione, tam Generali, quam partiali, ingressioneque et lustratione bellica, quovis tempore fieri solita, domos item eorundem in antefatis possessionibus, et dicta sede siculicali Csik existentibus habitas, ab omni vicissim pariter Censuum, Taxarum, et contributionum, tam ordinarium, quam extraordinarium,

subsidijsque et Lucri Camerae nostrae solutione, decimarum, nonarum et Capetiarum pensione, servitiorum quorumlibet Plebeorum et Civilium exhibitione, certis scilicet conditionibus, in litteris eiusdem Domini Principis exemptionalibus clarius expressis, et denotatis in perpetuum exemisse, supportasse, et libertasse, dignoscebatur, Tenoris infrascripti etc. Supplicantes nobis humillime, ut nos easdem litteras exemptionales, ac omnia et singula in eisdem contenta, ratas, gratas et accepta habentes, praesentibus litteris nostris, verbo tenus inseri, et inscribi facientes, perpetuo valituras clementer confirmare dignaremur, quarum litterarum tenor talis est.

Nos Sigismundus Dei gratia Transylvaniae et Sacri Romani Imperij Princeps, Partium Regni Hungariae Dominus, Aurei velleris Eques, et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium, significantes quibus expedit universis, Quod nos tum ex illa Principali et gratuita benignitate nostra, qua erga Ecclesiasticos ordines afficimur, tum vero ut majori diligentiorique assiduitate, et devotione possint *(IIv)* versari in munere, quo Deo altissimo se addixerunt, Venerabiles ac Religiosi Fratres Ordinis Minorum S. Francisci de Observantia in Claustro Somlyaiensi in sede Siculicali Csik existentes, habito, constituti, Agiles Albertum, Valentinum, Laurentium, et Emericum Kardos, Franciscum Kis Kuna, Benedictum et Andream Pal Taploczaienses, Nicolaum et Joannem Petres Vardodfalvienses, Joannem et Thomam Geczö, Georgium Bakos, Petrum Sükösd Csobotfalvienses, Franciscum Imre, Petrum Janos, Laurentium et Valentinum Füstös, Joannem Miklos, Stephanum et Georgium Sipos, Thomam Kovacz, Martinum et Joannem Kuna, Joannem et Petrum Damokos Csomortanienses, Georgium et Andream Lajos, Petrum et Martinum Ch[r]istoph, Andream Botar pariter Taploczaienses, Paulum et Petrum Kosa Hosszufalvienses, antea quoque per dictos quondam Principes, Matthiam quondam Regem Hungariae, et Joannem etiam secundum Regem Hungariae, ac Illustrissimum quondam Christophorum Bathori Principem Transylvaniae, Genitorem nostrum felicis reminiscentiae nobis observandissimum, ad idem Claustrum pro Confratribus datos et donatos, ac nunc licet adepta libertate universorum Siculorum, dictos etiam confratres ab eodem Claustro libertatos, tamen quia ex consensu et libera voluntate eorumdem, tum vero ex dicta gratia nostra, eosdem *(I2r)* Confratres, denuo ab omni expeditione bellica, tam Generali quam partiali, ingressioneque Lustrationum, pro tempore fieri solitarum, Domosque eorumdem in praedictis possessionibus, et sede Siculicali Csik existentibus habitas, ab omni censuum, Taxarum, et contributionum nostrarum tam ordinariarum, quam extraordinariorum, subsidijsque et lucri Camerae nostrae solutione, Decimarum, Nonarum et Capetiarum pensione, servitiorum quorumlibet plebeorum, et Civilium exhibitione, ea conditione, quod iidem Confratres, ipsorumque successores universi, modo consueto ad praedictum Claustrum inservire, jussaque Fratrum exequi, et perficere debeant, et sint adstricti. Si qui autem contumaces obedire, obtemperareque nollent, alij loco eorum assignentur. In perpetuum clementer eximendos, libertandos et supportandos duximus, prout eximimus, libertamus, supportamus, concedimusque, ut tantum unicuique, ex terris, pratis, foenilibus, sylvis Caeduis, et glandiferis sortiri solitis, unicuique eorum cedat, quantum alijs quibuslibet siculis libertinis, ad fiscum nostrum servire confectis, cedere, provenireque solet,

nullusque unquam omnino hominum eosdem confratres, ad aliquod officium, seu servitium sine ipsorum Fratrum voluntate eligere, cogere, impellereque valeat. Quocirca vobis fi- (12v) delibus nostris, Generosis, Egregijs, Nobilibus, et Agilibus, Capitaneo, Judicibus, Vicejudicibusque Regijs, Juratis assessoribus, Centurionibus, Decurionibus Siculorum nostrorum ad bellum levatoribus, Dicatoribus, Decimatoribus, connumeratibus, et exactoribus quarumcunque contributionum. Item Providis Judicibus caeterisque juratis civibus annotatarum possessionum Taplocza, Vardodfalva, Csobotfalva, Csomortan et Hosszuaszo, vel aliarum modernis futurisque pro tempore constituendis, eorumque vices gerentibus, cunctis etiam alijs, quorum interest, seu intererit praesentium notitiam habituris, harum serie committimus, et firmiter mandamus, quatenus vos quoque a modo in posterum praefatos Confratres, ad nullam expeditionem bellicam, ingressionem lustrationum, ac Censuum, Taxarum, et Contributionum nostrarum, tam ordinariarum, quam extraordinariarum, subsidijsque et Lucri Camerae nostrae solutionem. Item decimarum, Nonarum et Capetiarum pensionem, servitiorumque quorumlibet plebeorum, et civilium exhibitionem, cogere et compellere, aut praeterea eosdem, in personis, rebusque, et bonis ipsorum universis, impedire, turbare, molestare, seu quovis modo damnificare praesumatis, Praeterea etiam, ex praetitulatis terris arabilibus, pratis foenilibus, Sylvis tam caeduis, quam glandiferis sortitia- (13v) rijs, unicuilibet eorum, sortem suam, non secus tanquam alijs incolis praedictarum possessionum, extradare, reddereque, et restituere, tam diu scilicet: donec ijdem Confratres ad dictum Clastrum officium Fratrum exequantur, modis omnibus debeatis, et teneamini, Nullique pristinam libertatem petere sit liberum, nisi lustrationum tempore, eo semper salvo, ut alium loco sui substituere teneatur. Secus non facturi, praesentibus perlectis, exhibentibus restitutis. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes litteras nostras, authentici sigilli nostri munimine roboratas, memoratis fratribus, ipsorumque successoribus universis, clementer dandas duximus, et concedendas. Datum Albae Juliae die prima Mensis May Anno Domini Millesimo, Sexcentesimo, Secundo. His subscriptum erat, Sigismundus Princeps. Simon Pechi Secretarius.

Nos igitur praemissa supplicatione, nobis modo quo supra porrecta, faventer exaudita et admissa, praescriptas litteras Exemptionales, non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio (13v) carentes, et suspicione, praesentibus litteris nostris verbo tenus insertas, et inscriptas, quo ad omnes earundem continentias, Articulos, clausulas, et puncta acceptamus, approbamus, ratificamus, ac praefato Fratri Gasparo Guardiano dicti Claustri Somlyaiensis, successoribusque suis universis, et alijs, quorum interest, seu intererit, Valituras benigne confirmamus harum nostrarum vigore, et testimonio litterarum mediante. Praesentibus perlectis, Exhibentibus restitutis.

Datum in Civitate nostra, Colosvar die vicesima secunda Mensis Aprilis Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Octavo

Locus sigilli

Gabriel Bathori

Stephanus Kendi

Registrata in Capitulo Colosvariensi

(14r) Georgius Rákoczi⁸

Georgius Rakoczi Dei Gratia Princeps Transylvaniae, partium Regni Hungariae Dominus, et Siculorum Comes. Damus pro memoria per praesentes, quod Reverendus Pater Frater Nicolaus Somlyai Gvardianus claustrum Csikiensis Nomine et in persona reliquorum Patrum et Fratrum ejusdem Claustrum Csikiensis Beatae Virginis Visitantis existentium nostram personaliter veniens in praesentiam exhibuit et praesentavit nobis litteras quasdam protectionales, exemptionales Clementissimi Domini Vayvodae Transylvaniae, et postea Regis Hungariae Joannis Zapolya de et super donatione Vitricorum seu Confratrum ejusdem claustrum Csikiensis confectas et emanatas in papyro patenter confectas sigilloque Authentico in cera rubea (14v) impressivae in inferiori parte, ac manus subscriptione ejusdem Clementissimi Communitas, simul et Joannis Hunyadi, Matthiae et Ludovici Regum, hoc super negotio donationes, gratias et indulta continentem qualiter scilicet idem Claustrum speciali favore et Regali Gratia prosequuti Confratres seu Vitricos subministraverint, ut vel sic eo magis Fratres in Divino Servitio sine impedimento continuarentur, et qui contumaces, rebellesque reperti fuerint, alii loco sufficiantur eorum ij quidem qui sponte et libera voluntate ad serviendum se se obtulerint, petijtque nos debita cum instantia, quatenus easdem transumi, literisque nostris patentibus verbotenus inseri, et inscribi facere dignemur, quarum quidem litterarum tenor talis est. Nos Joannes de Zapolya ... (14v-16v cf. 4r-5v)

(16v) ... Nos igitur praemissa supplicatione nobis modo supra porrecta clementer exaudita et faventer accepta, benigneque admissa praetactas litteras protectionales et exemptionales, non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspicione carentes praesentibus literis nostris patentibus, sine diminutione, augmento, variationeque verbo tenus insertas et inscriptas, quoad omnes earundem clausulas, continentias, Articulos, et puncta acceptamus, approbamus et ratificamus, ac praememorato Venerando Fratri Nicolao Somlyai Guardiano ejusdem Claustrum, Successoribusque suis Universis, quorum interest seu (17r) intererit extradandi perpetuo valituras confirmamus, superaddendo, quod non nisi publicarum lustrationum tempore, pristinam libertatem petere sit liberum ea tamen conditione, ut semper alium loco sui substituere, qui sponte sese obtulerit teneatur, quinimo debeat. Praesentibus perlectis, exhibentibus restitutis.

Datum in Civitate nostra Alba Julia 25. Maij Anno Millesimo Sexcentesimo Trigesimo Sexto.

G. Rakoczi m. p.

Locus Sigilli

Stephanus Kovacsoczi
Cancellarius m. p.

A kő fal mellett sövény kertbe vett nagy Szénás kertről való levél⁹

(17v) Mi, Fel Csik Széki Taploczai Lajos Ferencz Primipilus, es ugyan ezen Széki es Falubeli Lajos Janos similiter Primipilus, es ugyan Fel czik Szeki Pálfalvai Pál András Primipilus, ez ide alab következő dolgokban fogot köz bírák. Adgyuk eörök emlékezetire mindeneknek, a kiknek illik ez mi jelen valo levelünknek rendiben: Quod Anno Praesenti 1665. circa festum Sancti Georgij Martyris, Mikoron volnánk ezen fen megh irt Fel czik Széki Somlyai Klastromban, jövenek mi elönkbe, parte ab una Fel czik Széki Taploczai, mostan pedigh a megh irt Klastromban lako Frater Anda Peter, alias Primipilus, parte vero ab altera ez ide alab specificalt Szemelyek rend szérent: Es tönök ilyen Örökkös es allando alkalmat, hogy tudni illik: Ada Fel Csiki Vardotfalvi Janos Imre Pixidarius, Fel Csik Szeki Vardotfalvi hatarban az also mezőben a bór kertben a felső részen edgy darab Széna füvet, fen meg irt Frater Anda Peter Uramnak pro florenis 5. id est ött forintért, örökkösön (18r) irrevocabiliter nemine contradicente, mivel a Csiki Klastrom számára vötte eö kegyelme, melly Szénafünek Vicinussa ab una Fel czik Székben Vardotfalviaknak Szabados helyyek, ab altera alol felöl Fel czik Széki Vardotfalvi Damokos Miklos Primipilus Kaszállo Széna füve.

Item Fel czik Széki Vardotfalvi Damokos Miklos Primipilus, az Leányának Felczik Széki Vardotfalvi Salamon Peternevel Annaival Primipilaval, adanak az fen megh nevezet helyyben es mezőben, a bór kertben edgy darab kaszállo Széna füvet, pro florenis 4. örökkösön a fen megh irt mod szerent. Kinek Vicinussa ab una Fel czik[i] Vardotfalvi Janos Imre Pixidarius Kaszállo Széna füve, mellyet adot a Cziki klastrombéli Patereknek: ab alia Cziki Klastromnak kaszállo helyye réte, ugyan fen megh irt Frater Anda Peter Uramnak.

Item ada Fel cziki Vardotfalvi Farkas Ferencz Pixidarius eleb megh irt Fráter Anda Peter Uramnak a Cziki Klastrom számára a fen megh irt mezőben es bór tanorok nevü helyyben edgy Szánto földet pro florenis 5. az alá menőben örökkösön, az fen megh irt mod szerent. Melly földnek Vicinussa ab una Fel czik Széki Taploczai Barta Mihály es ugian (18v) ezen Szék Taploczai Lajos Jánosné Gal Pal Margit Primipila, Néhai Fel czik Széki Vardotfalvi Geörgi Deák jószágára járandó kaszállo Széna fűvök, mellyet most azon klastrombéli Paterek birnak: ab alia Fel czik Széki Vardotfalvi Farkas Andras Primipilus Szánto földe.

Item Fel czik Széki Vardotfalvi Farkas András Primipilus ez fen megh irt mezőben, es bor kertben ada fellyebb denominált Taploczai Frater Anda Peter Uramnak edgy

darab Szántó földet pro florenis 5. id est ött forintért örökkösön az eléb megh irt mód szerent megh hihatalanul. Ennek Vicinussa ab una Fel czik Széki Vardotfalvi Marton Imreh libertinus Szántó földé, mellyet a megh irt klastrombeli Paterek birnak: ab alia Fel czik Széki Vardotfalvi Farkas Ferencz Pixidarius földé, kit ugyan a fen megh irt Paterek birnak.

Item ada Fel czik Széki Vardotfalvi Marton Imre Libertinus alias Confráter a fen denominált Frater Anda Peter Urnak az eléb megh irt mezőben es helyen a bor Tanorokban az alá menőben edgy szántó földet széna fünek, pro florenis 5. örökkösön a fen megh irt mód szerent, Mellynek Vicinussa ab una Fel czik Széki Vardotfalvi Farkas András Primipilus Szántó földé ab alia de eadem **(19r)** Antal István libertinus földé.

Item Fel czik Szeki Vardotfalvi Antal István ada a fen megh irt Frater Anda Peter Uramnak a fen megh nevezet helyben es mezőben es tanorokban kaszáló helynek edgy földet pro florenis 5. id est ött forintért az fellyeb declaralt állapot szerént irrevocabiler. Mellynek Vicinussa ab una eleb megh nevezet Vardotfalvi Marton Imreh libertinus földé, kit a fen meg irt Paterek possidealnak, ab altera Fel czik Széki Vardotfalvi Nehai Peter Balint Primipilus Szántó földé, kit ugyan a megh irt klastrombeli Paterek colaltatnak.

Item Fel czik Széki Pálfalvi, mostan Fel Csik Székben Jenőfalvában lako Balás Péter Primipilus ada az eléb megh irt Frater Anda Peter Uramnak a fen megh irt mezőben es kertben es helyben edgy darab kaszáló széna füvet, pro florenis 8. id est nyolcz Forintért örökkösön a fen specificalt mod szerent, mellyet vött eő kegyelme a cziki Klastromnak usussára. Mellynek vicinusa ab una parte ezen megh említet cziki Klastromnak **(19v)** azon helyben valo szena füve, ab alia Fel czik Szeki Vardotfalvi Salamon István Primipilus birodalma, mellyet ezen Klastromban levő Paterek usussara felyebb declaralt Frater Peter Uram megh örökkösített.

Item Fel czik Széki Vardotfalvi Salamon István Primipilus ugyan azon mezőben es helyben a bor kertben ada örökös czereben edgy földet a fel hagoban fen megh irt Frater Peter Uramnak az Cziki Klastrom számára. Vicinus ab una Fel czik Szeki Madefalvi Nehai Cserei Mihály Uram relictaja Nemzetes Apor Ilona Aszszonyinak Nobilis Persona földé, mellyet Frater Peter Uram azon Klastrom számára örökkösített, ab alia Fel czik Szeki Vardotfalvi Salamon Peter Primipilus földé, azon helyben, mellyet ugyan fen megh irt Frater Peter Uram Clastrom usussara megh örökkösitet Frater Anda Peter penigh Salamon Istvannak ezert földért ada Fel czik Székben Vardotfalvi hatarban eb hatu nevü helyben edgy hasonlo földet örökkösön melyet vöt örök arron Fel czik Széki Taploczai Lázár Imrétől Primipilo florenis 6. melynek Vicinussa ab una Fel czik Széki Vardotfalvi Markus Mihaly Nobilis földé, ab alia de eadem Farkas Andras Libertinus földé.

Item Fel czik Madefalvi Nemzetes Cserei Mihály Urnak relictája Nemzetes Apor Ilona Aszony, ezen fen denominált Székben helyen es kertben, ada fen megh irt Taploczai Frater Anda Peter Urnak az Klastrom Számára edgy darab kaszáló helynek valo földet, mellynek Vicinussa ab una Fel czik Széki Vardotfalvi Orban Janos es Orban Györgi Libertinusok földök: Ab **(20v)** alia ezen Széki es Falubeli Salamon Peter Primipilus földé pro florenis 7. örökkösön a fen megh irt mod szerent irrevocabiler.

Item Fel czik Széki Vardotfalvi Orban Györgi es Orban János adanak fen megh irt Taploczai Frater Anda Péter Uramnak edgy földet örökös cserében a fen megh irt mezőben es bor kertben, Vicinussa ab una Fel czik Széki Madefalvi eleb megh nevezet Cserei Mihály Uram Relictaja Apor Ilona Aszony Nobilis Persona földé: Ab alia Fel czik Széki Vardotfalvi Nehai Péter Balint Primipilus gyükérére járandó földé. Melyet a fen specificált Frater Anda Peter Uram a Csiki Klastrom Usussára örökkösített. Ugyan ezen földért ada Frater Anda Peter Uram Orban Geörgynek es János nak ezen Fel czik Széki Vardotfalvi határon, az also mezőben a bor alá menőben ne- **(21r)** kik edgy földet, Vicinussa ab una Fel czik Széki Vardotfalvi Salamon Ferencz Primipilus földé, ab alia Fel Czik Széki Taploczai Geczö Peter libertinus földé.

Item Fel czik Széki Várdotfalvi Bálint Peter ada a Fel czik Széki Vardotfalvi határban, az also mezőben a bor kertben az alá menőben edgy földet, Vicinus ab una Fel czik Székieknek Vardotfalviaknak a bor kerthez közönséges uttyok. Ab alia Fel Czik Széki Vardotfalvi Antal István Primipilus földé, es Ugyan ezen Peter Balint, ezen helyben es kertben ada mas földetis az be menőben. Ennek Vicinussa ab una Fel czik Széki Várdotfalvi Orban Geörgj es Orban Janos Libertinusok földök. Ab alia Fel czik Széki Várdotfalvi mostan Al Czik Székben Szent Geörgy Tanito Mester Antal Mihály Primipilus földé. Ezeket pedigh a földeket adá Peter Bálint Fráter Anda Peter Uramnak a Klastrom Számára irrevocabiliter pro florenis 14.

Item Fel czik Széki Czobodfalvi Gegö Peter akarattyabol, s engedelméből ada Fel czik **(21v)** Széki Vardotfalvi Öregjeb Ambrus István Frater Anda Peter Uramnak örökkire a Klastrom számára edgy darab Szena füvet pro florenis 3.50. Vicinus ab una fen megh emlitet Cserei Mihályne Aszszonyom földé, ab alia a megh irt Klastromhoz tartozando Kaszállo hely széna fü.

Item adot Fel czik Széki Várdotfalvi Salamon Peter ugyan Fel czik Széki Vardotfalvi határban also mezőben, a bor kertben edgy darab földet a fel hágoban örök czerében. Mellynek Vicinussa ab una Fel czik Székben Jenőfalvában Iako Czik Pálfalvi Balás Pétertől Primipilustól vött földnek, ab alia Fel czik Széki Vardotfalvi Salamon István Primipilus földé. Mely földért Frater Anda Peter Uram más földet ada, ugyan ezen megh irt Széki Vardotfalvi határon, a bor Viz alá menőben örökkösön, kinek Vicinussa ab una Czik Somlyo Megyei, ugy mint a Pater Lako helyére járandó föld birodalom, ab alia Fel czik Széki Vardotfalvi Balás Péter Primipilus Földé. Ez földet örökkösítette volt Frater Anda Peter Uram Fel czik Széki Várdotfalvi Nehai Imre Istvántól florenis 6, hat forintal.

(22r) Item ada Fel czik Széki Várdotfalvi Markus András eques Sclopetarius, fen megh irt Taploczai Frater Anda Peter Uramnak, ezen Fel czik Széki Vardotfalvi határban az also mezőben örök Csereben a Nagy kerthez menő ut helynek edgy darab földet, melynek Vicinussa ab una a Klastrombeli Atyak Vetemenyes kertek, ab alia Vardotfalviaknak mostan Üregjében valo földök. Ezert ada Frater Peter Uram Markus Andrásnak ezen Fel czik Széken Vardotfalvi határban az also mezőben Eb hat nevű helyben maga össöl maradot földét, kinek Vicinussa edgy felől Czik Széki Taploczai Lazar Imre Primipilus földé, mellyet Frater Anda Peter Uramnak adot, ut supra örök árron, ab alia parte ugyan Fel czik Széki Vardotfalvi Márkus Mihály Nobilis földé.

Item ada Fel czik Széki Várdotfalvi Petres János Libertinus Fel czik Széki Várdotfalvi határon az also mezőben a bor kertben edgy darab Széna füvet örök árnon fen megh irt mód szérent. Vicinus ab una Fel czik Széki Várdotfalvi János Imre Pixidarius földé Széna füve, ab alia de eadem Néhai Petres Márton gyükerére járandó Szénafü, Kinek a fia most Csiki Klastromban lakik ugy (22v) mint R. Pater Georgius Petres Uram. Melly dolgoknak megh masolhatatlan erősségére, es bizonyosságára mi fellyeb megh irt birak adgyuk ez levelünköt fide nostra mediante, peczetünkkel es kézünk irásával megh erősítvén.

Datum in Conventu Czikiensi Fratrum Minorum. Anno et die supra notatis.

Nos ijdem, qui supra iudices.

Lecta et Correcta per eosdem.

Lajos Ferencz ut supra M. p.

locus sigilli

(23v) Hogy az Ország a Mikházi Klastromot nem a Boszniaiaknak, hanem a Magyaroknak adta.¹⁰

Georgius Rákóczi Dei Gratia Princeps Transylvaniae, partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Fidelibus nostris Universis et singulis, cuiuscunque fatus, conditionis, honoris, officij, dignitatis et praecminentibus hominibus ubivis in hoc Regno nostro Transylvaniae constitutis et commorantibus, Ecclesiasticis videlicet tam religiosis personis, cuiuscunque ordinis, quam etiam saecularibus, modernis et futuris quoque pro tempore constituentibus praesentes nostras visuris, salutem cum favore. Az Csiki klastrombeli Szent Ferencz szerzetin lévő Magyar Barátok találván megh minket alazatosson jelentek, hogy noha a Maros Széki Mikházi Klastromnak Fundussa, közönségesen azon szerzetin levő Barátoknak conferaltatot volt, es az klastromtis a magyarok egyenlő képpen, a töb idegen nemből álló Baratokkal epitettek volna, fundamentomabol, es edgy Supe- (23v) riorságh alatt léven elegyeslegh laktak, mind a Csiki es Mikházi klastromokban, mostis a Magyarokkal egyenlő akaratból válástottak volt Custost, es Gargyanokot, es egyeb rendben levő Tisztetket, melyről való kezek írása extal nálok, mind az által nem tudatik miczoda indulatból viseltetvén nemely Bosznai Barátok megh nevezet Mikházi klastromot tellyesseggel csak magoknak akarnak usurpálni, es abból a Magyar Baratokat excludálni praetendálván mi töllünk extrahalt protectiojokot, könyörögvén Nekünk alazatosson megh irt Magyar Nemzetből allo Baratok, hogy ez dologban nekik kegyelmesen subvenialni meltoztatnánk, mivel hogy a Mikházi Klastromis az Erdelyi Catholicus status számára engedtetett helyben maradni, az Ország statusinak közönséges egyenlő tecezésekéből, es nem külön csak a Bosznai Baratok számára, a mint azok vendikálnák magoknak. Mivel pedigh mi nem adtunk egyeb protectiot, a mint ra emlékezünk, hanem hogy semmi uton nekikis adatván a levél, ne exturbáltassanak, de azon szerzetin levő Baratokis, kik magyarok, ne

rekesztessenek ki, es az eő rendek szerént lévő fő tiszte- (24r) ket is viselhessen mind két fél successive es noha mi azon szerzetnek igazgatasaban magunkot elegyiteni nem akarjuk, mind az által a miben Isten eő Szent Felsege, az Országnak gondgya viselesere állitot Fejedelmi hivatalunk szerent tartozván minden rendeknek a közönséges igassagnak ki szolgaltatásával, kegyelmesen es igen serio parancsollyuk minden rendbeli hiveinknek, mind edgyházi Religiosus es közönseges rendeknek alkolmasztassák magokat a reszbölis az Országh constitutiojához, és mint hogy a Mikházi klastromis nem külön valamely idegen nemzetbéli szerzetnek, hanem az Erdélyi Catholicus statusnak engedtetett. Annak okáért az Magyar Barátok semmi szines praetextus alatt, se Bosznai, se egyéb idegen nemzetből való Barátok, azon Mikházi klastromból excludalni ne mereszellyek, hanem a mikeppen Istenben el nyugut Fejedelem Attyánk idejeben elegyeslegh laktanak azon Mikházi klastrombanis, mind Magyar es idegen nemzetből álló Barátok ennek utánais a szerent ökök klastromba be boczassak, es abban bekesegeesen lakni minden bantásnelkül megh engedgyék, s kiki közüllök alkolmasz- (24v) tassa magat superiorok rendeleséhez, szerzetekhez valo kötelessegek szerént, melyre ha obligáltak magokat volenti non fit injuria. Secus non facturi Praesentibus perlectis, exhibentibus restituis.

Datum in Castro nostro Radnoth die 13. mensis Junij Anno Domini Millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto

G. Rákóczi m. p.

Locus Sigilli

Michael Mikes
Cancellarius M. p.

Anno 1656. die 18. Junij Praesentatae coram me

Petro Huszár in possessione Maros Szent György Manu propria

Die eodem praesentatae et coram me Ladislao Balogh de Várad supremo iudice

Regio Sedis Siculicalis Maros, in Civitate Maros Vasarhely Manu propria

Janos Sükösd Vicarius Generalis Anno 1656. die 23. Junij.

(25r) Literae Domini Stephani Haller de Hallerkö de monasterio Fejeredgyhaziensi.¹¹

En Hallerkői Haller István Fejeredgyháznak örökkös Ura, Küköllő vármegyének fő Ispánnya, es az mi kegyelmes Urunknak az Erdélyi Fejedelemnek Tanacza, recognoscalom ez en levelem által hitem szerent: Mivel hogy Urunknak eő Nagyságának a Meltosagos Rakoczi Geörgy Urunk Fejedelmünknek nehesztelese volt reám, a Pater Franciscanusoknak minoris Ordinis de observantia Fejeredgyhazi magok reghi klastromokban valo szállitasa miat, akarvan a paterek eő kegyelmek engemet kártol es Fejedelem Urunk eő Nagysaga haragiatol megh oltalmazni, spontanea voluntate ideigh recedaltanak innét a Fejeredgyházi Klastrombol, mind az által azon Fejeredgyházi réghi klastromokhoz valo jussokot ki nem vették, hanem magoknak megh tartották, hogy valamikor az üdö es alkolmasságh hozza ismet vissza szalhassanak azon klastromokban, mind magamnak es az en maradekimnak idejeben semmit nem obstálván a Patereknek,

vagy magamnak, vagy (25v) maradékimnak ebben valo ellenzesek, contradictiojok, inhibitiójok, repulsiójok, se semminemü juridicum remediumok, söt obstrictusnak akarom lenni mind magamot es maradékimot arra, hogy a minemü epület mostan vagon a klastromon azt mind magam, es maradékim manu teneálni es epíteni tartozunk, ugy hogy ezek az epületek el ne pusztuljanak.

Interim pedig migh Isten abban modot mutat hogy visza szállhassanak, ebben az Fejeredgyházi klastromokban az minemü alamisnát rendeltem volt eö kegyelmek táplálására, pénzből, buzából, zabból, borból, serböl, szalonnából, Borsóbol, Lenczeből, Kaposztabol, vajbol, olvasztott háyból, mézből, viaszból, kendermagból, saytból, mind ezeket már ez országban levő klastromokban tartozom be szolgáltatni eö kegyelmeknek a Patereknek magam es maradékim.

Datum in Fejeredgyház die 1. Junij Anni 1648.

Stephanus Haller M. p.

Locus Sigilli

(26r) Aliae eodem Monasterio Fejeredgyhaziensi.¹²

En Hallerkői Haller Istvan Kiköllő Vármegyének Fő Ispannya, es a mi kegyelmes Urunknak az Erdelyi Fejedelemnek tanácsza, megh gondolván azt, hogy senki közüllünk eleinktől Isten tisztességére rendelt epületeket vagy örökségeket, maganak nem tarthat lelki ismeretinek sérelme nélkül. Mint hogy az Fejeredgyházi Földön az mely klastromok volt az reghi üdőben a Franciscanus Baratoknak, noha mind az klastrom es a szent edgyház el pusztult, mind az által mostan mindjat annak a klastromnak vissza adtam a Pater Franciscanusoknak, ea conditione, hogy nem más klastromhoz birhassák, hanem ott lakjanak, a menyin magokat abban a helyben el táplálhatták, igirvén arra magamot, hogy prima occasione a szent edgyháznak Sanctuariomját megh epitettem, es bizonyos Proventustis rendeltem a magaméból ot lako Baratoknak táplálására.

Azert obstrictusoknak akarom lenni az én Posteritásomotis, hogy ebben a Fejeredgyházi Klastromban, es a hozzá adott kertnek darabjaban megh (26v) ne háborgássák a Baratokat, hanem békeségesen birni engedgyék, sött pro sua pietate böseges alamisnavalis táplálják öket, az magok értékek szerent. Mert ha megh haborittyák ebben a klastromban a Baratokat, vagy az en posteritasim, vagy azok utánis, a kik birni fogják Fejeredgyházat talam Istennek igaz itilete szérént hoszas életükke e földön nem lesznek.

Datum Albae Iuliae die 12. Mensis Octobris Anni 1643.

Stephanus Haller M. p.

Locus Sigilli

(27r) A Fejer edgyházi Klastromhoz valo Esztendei Proventus.

Fejer edgyházi klastromban akarok szállítani ket Barátot, azoknak ennyi provisiot rendeltem annuatim in perpetuum.

A klastrom kert béli házakot, kapu felet valo nyári házat, pinczeket, kis kertet, es az ház udvarát nékiek adtam. A kertnek is edgy darabját, a kit által akarok kerteltetni es arra aytot az udvarrol kell hadni, a pincze gatornal.

Epitéssel en, es maradékim tartczák eszt, az házakot kerteket.

A Szent edgyháznakis felit megh epitetem számokra.

Esztendő által rendeltem táplálásokra pénz.

Florenos 50.

Buzát ————— Cubulo 50.

Zabot ————— Cubulo 50.

Szenát Tiz Szekérrel.

Két földes hordo bort.

Két földes hordo sert.

(27v) Szalonnat ————— Numero 2.

Borsot ————— Cubulo 1.

Lenczet ————— Cubulo 1.

Kaposztat ket öregh káddal.

Vajat negy ejtellel.

Olvasztatot hájatis négy eytellel.

Mezetis negy eytellel.

Viaszat Tiz Fontot.

Kender magot ————— 9.

Saytot ————— Numero 10.

Minden Fejeredgyházi es Sárpataki Jobbagy Szent Márton napban edgy edgy szeker fat vigyen a Paterek számára.

(28r) A Szárhegyi Residentiarol valo level miképpen adta nekünk Lázár István azt a helyet.¹³

Én Gyergyo Szárhegyi Lázár István, Csik, Gyergyo es Kaszon Szekeinek Fő király Biraja Megh gondolván az Istenben el nyugut boldogh emlekezetü Szegény Attyam Uramnak, Nehai Nemzetes Lázár Istvánnak keresztyen buzgo indulattyát, a ki Istenhez való szeretetiből conferálta volt ugyan azon Szárhegy felet Sármán hegye oldalán valo kápolnáczkákat, s az mellett viszontagh edgy darab helytis a Szent Ferencz Szerzetinek de strictiori observantia örökkösön, hogy abban az helyben azon szent Szerzetbeli Paterek, az eő kegyelmek allapottyok szerent valo lako helyt, es kerteczkétis epithessenek s abban a helyben resideálván ejjel nappal Istennek szolgálhassanak; mind Szegeny Attyámert es maradekiért Istent imadok legyenek, a melly helyt kedvesen, s háládo szivelis acceptálván (28v) Szegeny Attyám Uramtol a Paterek, epittetven is rayta, edgy negány esztendeigh pacifice resideálván <rayta> benne, birtak. Az utan

bizonyos okokra nezve recedálván absentáltak magokat abból a helyből. Mostan pediglen alazotosson requirálván azon Residentianak ujjob fel vetele felől, En is előttem viselvéfen fen megh nevezet Szegeny Attyam Uramnak ebbeli buzgo Istenes indulattyát, mind pedigh ahoz a Szent Szerzethez valo jo akarattyat es Patrociniumját mint jo Fiu edes Szüleinek illyen Istenes példáját akarván követni, örökkössön restituáltam eő kegyelmeknek, es azon Szent Szerzetbeli haza Fiainak, mellyből minden jussomot ki veszem Isten szeretetiért, és azon Szent Szerzethez valo jo akaratombol tellyességésen, hogy szabadoson es örökkössön birhassaák eő kegyelmek, mint egyéb helyyeken valo klastromjokot, mellyekben laknak. Annak felette az en ertekem szerent es tehetsegem szerent valo jo akaratomot, es Patrociniumomot ayánlom eő kegyelmeknek migh Isten eltet. Kiknek ajtatos Isteni imadsagokban es szent aldozattyokban ayanlom magamot, Szegeny Szü- (29r) leimet es maradekimot.

Datum ex Curia mea Szárhegyiensi die 5. Januraj 1665.

Locus sigilli

Lázár István m. p.

Nuper eram Judex, jam judicis ante tribunal
subsistens paveo: Judicor ipse modo.¹⁴

(29v) Leopoldus Dei Gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex.¹⁵

Illustrissime Princeps nobis honorande. Cum alias ex fide digna complurium fidelium nostrorum, tum vero demissa Praesentium exhibitoris Religiosi Patris Casimiri Damokos, Ordinis Sancti Francisci reformatorum relatione sufficienter intelleximus, synceritatem vestram boni affectus propensionisque declarationibus erga ipsum, praefatumque Ordinem animum perquam addictum contestari. Proinde non inconvenienter nos facturos existimamus, si hanc synceritatis vestrae benevolentiam grata mente recognoscamus. Quod sane facimus, non minus libenter, quam diligenter daturi operam, ut eandem benevolentiam (30r) bene se locasse experiatur. Admodum cupientes, faventerque desuper synceritatem vestram requirentes, quatenus praedictum Patrem Casimirum Damokos, suosque Religiosos Fratres Universos, jugiter Deo famulantes, uti hactenus, ita imposterum quoque sibi commendatos habere, eosque Nostri etiam Causa suo complecti velit Patrocinio. Certo sibi persuadendum quod nullatenus intermissuri simus, quin vel ex eo, Caesaream ac Regiam gratiam et clementiam nostram synceritati vestrae, quovis tempore propensam in occurrentibus rebus, negotiisque suis erga Eandem affatim declaremus. Cui de reliquo firmam valetudinem, et prospera quaeque animitus precamur.

Datum in Civitate nostra Vienna die 15. Augusti. Anno 1668.

Leopoldus M. p.

Franciscus Szegedi
Episcopus Vaciensis M. p.
Stephanus Orban M. p.

(30v) Titulus:

Illustrissimo Michaëli Appafy Transylvaniae Principi, quarundam Partium Regni
Hungariae Domino, et Siculorum Comiti etc. Nobis honorando.

Anno 1681. 19. Aug. Ejjel utan egy s ket ora közöt oly nagy föld indulas volt az egész orszagban, hogy soha mi ollyat nem lattunk, azt gondoltuk Calastromostol mind el sülyyedünk: ugy annyira volt, hogy a Toronyrolis cserep hullot le, sok helyen a harangok szot attanak, Udvarhelt, Brassoban, es töb helyekenis, nemely hazakban a kemenczek le omlottak, a tyukok a kakas ülöröl le hullottak, es a lovas ember uttyaban leven mind lovastol el dült az uton.

ez azt jelentette.

Hogy ugyan abban az esztendőben az Erdelyi Fejedelmünk Apafi Mihaly, hogy a papistakot ronthassa, el mene nagy haddal, es el rontak Kallot, Böszörment, es sok karokot tönek a keresztyen Romai csaszarnak: de fel töt szandekaban meg csalatkozok. Az utan 1682. Nagy haddal el mene a tiszán által, es a Budai Vezerral Füleket el ronták.

Item 1683. Nagy haddal el mene a fő Vezér melle, Becs alá, ottis ki mondhatatlan kárt tönek de onnet cum ingenti confusione, nagy gyalazattal tére meg,
quia superbos Deus ipse confundit.

(31r) Stephanus Lázár
Supremus Judex Regius.¹⁶

Mostani kegyelmetek köszt létemben esék ertesemre Falus biro Uraim, hogy kegyelmetek a Confrátereket igen modnikül es törvénytelenül háborgattya, zálaglotta az edgynehány üdöktöl fogva Szabadságok es reghi királyok s fejedelmektöl adott privilegiomok ellen a klastromnak, nem tudgyátoke jo Baratim, hogy senkitöl nem szoktak függeni a klastromon külyyel valamigh a Confraterséggh alatt lesznek, de tü honnan vették azt az Authoritást magatoknak, hogy csak azértis megh Zálogollyátok ha vagy hadnagnak, vagy másnak akár kinekis valami dologra el nem mennek, holott eök az Fő tiszteknek sem tartoznának külömben s másnak sem, hanem jo akaratt yok szerént. Minek okáért az dologh így lévén, anélkül a huszas vonásnelkül eb le-

(31v) gyen kegyelmetek, mert egyeb arant, ha Paterekis törvény szerent procedálnak, panaszt tévén reátok, bizony senki karban esestöl kegyelmeteket nem menti, hanem enis tisztem szerént procedálván afféle törvényteleniségeket követni nem engedek, s megh

valik ki veszi el rollatok ha mi kárban estek, mert Országnek sem szabad valakinek Privilegiumát rontogatni, annál inkább falus biráknak. Ha hol pedigh a Confraterék közül valaki Szofogadatlankodnék, se közitekben, sem a Pátereknek szolgálni nem akarna, a paterék törvény szerent procedálván igazításban vétetik eö kegyelmek azon emberséges emberek által kik a Széktől rendeltettek. A Falu nyil földibölis megh ne haborgassatok ökö, azt tartvan nemelly emberek felölök, hogy ök nem nemessek volnának, hanem jobbágyok, es igy nem illetne a falu nyila, de talán nem mindnyajan olvastátok, vagy tudgyátok a Paterék arrol valo privilegiumát, de ha haborgatni fogjátok továbbrais megh tanitnak **(32r)** benneteket, ha Nemeseke a Confraterék, vagy Jobbágyok s akkor karotokkal fogjátok megh tapasztalni. Ezek ugan Isten veletek jo Barátim.

Datum in Csicso Anno 1669. die 29. Septembris.

Kegyelmetek jo akaroja s Baráttya
Lázár István M. p.

Locus sigilli

Titulus:

Ez levelem adassék Csik székbén lakos Falus Biráknak nekem jo akaro Baratimnak ez patens levelem.

(32v) Joannes Petki
Supremus Judex Regius.¹⁷

A Pater Gárgyán eö kegyelme a több Paterekkel edgyütt találanak megh, hogy kegyelmetek a Confratereket haborgattya, s törvénynelkül Zálogollya a réghi királyok s Fejedelmektől adatot Privilegiomban ellöttem valo Tiszt meg tartotta, enis azert azon privilegiumban ökö megh akarom tartani, s tartatni, nem tudgyátoké edes Baratim, hogy eök senkitől nem szoktak függeni a klastromon küllyel, valamigh a Confratersegh alatt lesznek de tü honnan vettetek edes Baratim azt az Authoritást magatoknak, hogy csak azértis megh zálogollyátok, ha hadnagynak vagy másnak akár kinekis valami dologra el nem mennek, holot eök a fő tisztnek sem tartoznak külömben s másnak sem, **(33r)** hanem jo akarattyok szerént. Minek okáért a dologh igy lévén a nélkül a huzás vonás nélkül edes Baratim el legyetek, mert en azt bizony megh nem engedem senkinekis, hogy törvény nélkül háborgassa eököt Privilegiomok ellen, sött valaki törvénynelkül haborgattya ökö, érdemlet büntetésit elveszi erette, mert Országnek sem szabad valakinek privilegiumát rontogatni annál inkább falus Biráknak, ha hol pedigh a Confraterék közzül valaki szofogadatlankodnék, sem közötökben, sem a Patereknek szolgálni nem akarna, a Paterék eö kegyelmek törvény szerént procedálván igazításban vetetik azon emberséges emberek által, kik a Széktől rendeltettek. A falu nyil földbölis megh ne haborgassatok ökö, azt tartván némelly emberek felölök, hogy eök nem Nemessek Volnának, hanem jobbágyok, es igy nem illetné a falu nyila, de talán nem mindnyájon olvastátok vagy tudgyátok a Pa- **(33v)** terek arrol valo privilegiumát, de ha

haborgatni fogjátok továbbra is, megh tanitnak benneteket, ha Nemesseké a Confraterek vagy jobbbágyok, s akkor károtokkal fogjátok megh tapasztalni. Ezek után Isten veletek édes Baratim.

Datum Király halma die 20. Aprilis A. 1682.

Kegyelmeteknek jót kivano Barattyia

Petki János m. p.
Locus Sigilli

Judicis est recti, iusti dare consona iura
Est etiam nullis precibus precioque moveri.¹⁸

(34r-37v kivágott, feltehetően beíratlan lapok)

**(38r) De origine Custodiae Sancti Stephani Regis Ungariae,
in Transylvania noviter erectae, Ordinis Minorum Strictioris
Observantiae, et eius progressu.**

Proemium

De Custodia Sancti Stephani Regis Ordinis Minorum Strictioris Observantiae, non ita pridem in Transylvania erecta, dicturi: huius novae Spirituali fabricae, Conventum S. Mariae Visitantis in sede siculicali Csik situatum, veteris Custodiae Transylvaniae eiusdem ordinis celebram, ac retroactis saeculis calamitosissimis, nullis tamen adversantium injurijs affectum, et tunc ad Provinciam Sancti Salvatoris Ungariae pertinentem pro fundamento statuere intendimus. Cuius recentis structurae, ut partes compagesque sibi invicem exactius cohaerere, pleniusque constare a Religioso Lectore censerentur, visum est nonnulla praenotanda antepone.

(38v) I.

A quo, et quando Religio Franciscana in Ungariam introducta.

Religionem Seraphici Ordinis Sancti Patris Nostri Francisci a pientissimo Rege Ungariae, huius nominis Bela IV. in Ungariam ex diversis Provincijs viris Religiosis huius instituti, pietate, zelo, omnique virtute ornatis, excitis, coenobia non pauca eis construendo introductam fuisse legimus, Anno salutis scilicet 1240. Regnum hoc Apostolicum Ungariae, sicut olim bonorum temporalium fecunditate abundasse, ita etiam spiritualium subsidiorum copia floruisse: Nam sola familia Franciscana Observantiae Regularis duas Provincias, unam Sancti Salvatoris, alteram B. M. Virginis habuit, et pro commodiori gubernio, prior 72. Conventus quos continebat, in decem Custodias dis

tribuit: altera vero S. Mariae quos habuit 53. in octo Custodias taxavit, ita ut utriusque Provinciae Custodijs, Custodia Transylvaniae apposita inveniatur: teste Gonzaga de Origine Religionis.¹⁹

Quod non aliunde factum credimus, quam quod Conventus in Transylvania existentes in duas (39v) partes sint distributi: quod inde liquido patet, quia Cathalogo Provinciae S. Mariae Conventuum numero inter 53. a Gonzaga quatuor Celebriores Conventus Transylvanicos invenimus positos, nempe: Cibiniensem, Bistriciensem, Fori Siculorum, et Szaszvarosiensem, qui Custodiam pro parte illa constituerunt.

Pro parte alterius Provinciae S. Salvatoris identidem in Cathalogo Conventuum 72. septem Transylvanicos, cum duobus utriusque Valachiae reperimus additos: Tovisiensem, Albae Ecclesiaensem, vulgo Fejeregyhaz, Felfalviensem, Medgyesiensem, Csikiensem (de quo nobis pro fundamento Custodiae sermo) Bacoviensem in Moldavia, Tergoviensem in Transalpina, qui iterato pro hac quoque Provincia Custodiam Transylvaniae effecerunt.

II.

Quot Religiosorum Ordines, et eorum Conventus sub Corona Hungariae.

Praeter nostrae Franciscanae Religionis Regularis Observantiae aliorum quoque diversorum ordinum coenobia fuere (39v) in Hungaria pene innumerata. Nam ordo Sancti Benedicti habuit Coenobia numero 58. Ordo Cisterci[ens]um Numero 41. Divi Dominici Numero 38. Eremitarum Sancti Pauli Numero 68. Eremitarum S. Augustini Numero 15. Praemonstratensium Numero 30. Cruciferorum, qui et Hospitalarij dicti, Numero 24. Guilelmitarum Numero 2. Ordo Canonorum Regularium habuit Coenobia Numero 4. Carthusianorum Numero 4. Canonorum Sancti Sepulchri Numero 3. Coenobia Anonyma, quae cuiusdam ordinis extiterint, ignoratur, Numero 24.

Sic habet recensita praedicta Ordinum Coenobia, specificatis eorum locis, et Nominibus, magnum illud decus Hungariae immortalis memoriae Eminentissimus Dominus Princeps S. R. E. Cardinalis Pazmany, Archiepiscopus Strigoniensis, in Generali Synodo Tyrnaviae Anno Domini 1629. celebrata, Appendice Secunda.²⁰

Ex jam praenotatis perspectum habet judiciosus Lector, si pristinum (nihil hic de temporalibus) florentissimum Hungariae statum, in spiritualibus duntaxat, cum praesenti penuriosissimo componat, quanta facta sit strages, et ruina mysticae domus Dei, in ea, pro cuius muro stabant Religiosorum Coenobia, primum ab ipso Sanctissimo Rege Stephano Ungarorum Apostolo, in primordio Conversionis Gentis nostrae ad fidem Catholicam, ante (40v) sexcentos et amplius aedificata, dehinc a pientissimis eius successoribus, aliisque munificentissimis Principibus, ac proceribus mirum in modum successu temporis aucta, in quibus Religiosi viri, diebus ac noctibus excubias agentes, et se se in orationibus ad Deum, jejunijs, aliisque sui afflictionibus occupantes, iram omnipotentis Dei nostris peccatis meritam avertere, favorem divinum et misericordiam impetrare assidue satagebant.

Sed eheu! quae tempora! quanta metamorphosis? ubi illa Religiosorum domicilia: ubi coenobia? ubi Christi milites gloriosi Religiosi? Turcarum rabie, A catholicorum invidia, ac infensa tempestate, pulsus Religiosis, omnia pene eversa, pessumiere.

Infelix certe Ungaria, decor tuus squalidus, aurum tuum versum est in scoriam: olim subsidijs spiritualibus foecundissima, nunc sterilissima: ceu Aegyptus annos fertiles sterilibus compensando, sanguineis ferme lachrymis perfusa, ingemiscis.

III.

Quantum defecerint Religiosi Ordines in Ungaria.

Ex tot supra enumeratorum ordinum coenobijs in Ungaria superiori unicum S. Benedicti in monte Pannoniae Sancto Martino dicatum remanserat, quodque nuper Turca (40v) et Tartarus Viennam obsidendi gratia accedens devastasse, et igne conflagrasse denuntiatur.

Sancti Pauli primi Eremitae ex 68. Coenobijs, quatuor tantummodo quae restaurata fuerant, hac tempestate illa quoque depopulata, et eversa igne, nemini dubium, ubi extra urbes constiterunt.

Caeterum aliorum ordinum paulo ante recensitorum, nullum omnino domicilium permansit, perijt: praeter Seraphici Patris nostri Francisci ordinis perpauca, et ob id causae, quia pro patrimonio paupertatem (quae placet paucis) pro haereditate ac divitiarum possessione vendicarent possiderentque.

In superiori Ungaria Provinciae Sanctae Mariae, ubi non tam frequens Turcarum impetus, aliquanto plura: in inferiori vero Pannonia Provinciae Sancti Salvatoris, ubi ante Numero 72. numerabantur, quatuor tantum numerat Gonzaga, in suis chronicis, quorum ex numero unum fuit Conventus Csikiensis in Transylvania, veteris Custodiae eiusdem Provinciae, qui inter montes Carpaticos, omnibus alijs in regno deletis, pro semine remansit unicum, super quo et nonnullis alijs missionum domibus recenter occupatis in extrema necessitate spirituali laborantium Catholicorum ad instantiam nova Custodia, qua de causa: quando quibus medijs fundata, quis eius successus: quae dif- (41r) ficultates, et qualiter superatae, infra venient per suas series recensenda.

Series Prima

I.

Quando, et qua occasione Religio Catholica in Ungaria et Transylvania defecerit.

Postquam Turca Christiani nominis juratus hostis, Anno Domini 1453. Capta Constantinopoli, adjacentia quoque circumquaque regna suo imperio subjugasset, in vicinia Ungariae penetravit, ubi perfidissimus, et rapacissimus hospes, ac vicinus non contentus,

foeliciores partes Regni, cum suis incolis, Urbibus et fortalitijs sibi in dies rapere, donec etiam Regem coronatum Ludovicum, et septem pontifices infulatos, nempe duos Archiepiscopos Strigoniensem, et Colossensem, nec non quinque Episcopos, Vardiensem, Peciensem, Jauriensem, Csanadiensem, et Bosnensem, cum plurimis Regni proceribus uno die, eodem conflictu, in campo Mohacsiensi Anno 1526. trucidaret et deleret.

Qua unica clade nostro saeculo inaudita, duo mala exitialia Ungariae intulit; unum quod Coronam eius sciderit, alterum quod fidem Catholicam Romanam pene pere-merit. Coronam scidit, quia dum in electione successoris Regis, Regni proceres labo-rarent, dissidione inter se (*41v*) facta, pars una Ferdinandum Austriacum in Regem asciscit absentem, pars altera Joannem Zapolyi Transylvaniae Vajvodam deligit prae-sentem. Zapolium prius Regale solium capescentem, Ferdinandus manu validiore super veniens extrusit. Istvanfi Hist. Ung. lib. 8.

II.

Zapolius Sulimani Turcarum Imperatoris nuper de caeso Rege triumphantis auxilio fretus, contra Ferdinandum, toties quoties necessitas tulerat, implorato sese vindicavit, quoad vixit. Iniquum hoc facinus, iniquiore Zapolius conclusit, dum morti proximus fili-olum infantem pariter ex suo nomine Joannem superstitem eidem Sulimano Turcae in tutelam commendavit, quo sub titulo tutelari, perfidissimus Tutor, Budam Regalis solij Metropolitim, pro Regia Prole conservandam ex tunc placide intravit, qua necdum hodie exivit, et bene tutatur.

Quo ex tempore idem Sulimanus victoria tumens Transylvaniam quoque suo juri adegit tributariam, tergaque vertere Regibus Ungariae, ac arma contra eos toties quoties jusserit sumere. Sic impia manu coronam scidit, nec in dies eam scindere, imo conquassare desinit.

III.

Idem hostis et Tyrannus Turca clade jam memorata oc- (*42r*) casio fuit, ut fides Catholica Romana in tota Ungaria superiore, et inferiore mutilaretur, et pene ex-tingueretur. Nam duo Reges electi, dum pro Corona regni terrestris se se armis fati-gando conficiunt, caelestis coronae obliti de ea nihil curant.

Hac occasione capta invisibilis humanae salutis adversarius, pro suo quoque regno ampliando, exerens vires suas bellum monuit <victoriosus> victoriosius astum pesca-torum imitatus, qui hamo, esca piscibus grata cooperto, incautos pisciculos venari, et il-laqueare consuevit; non secus et hic versutus animarum piscator Diabolus, temporalibus bonis tantum hominibus gratis, ut eorum gratia, et caelo et ipsi Deo facile nuntium re-mittant, maxime si ijs absque labore potiri possent.

Primores Regni et potentiores Ungariae Proceres inescavit, et illaqueavit, possessionibus bonisque Ecclesiasticis non modo nuper occisorum Antistitum, verum etiam superstitum, tam praesentium, quam etiam ad tutiora loca tunc absentium, violenta manu arreptis, et inter se divisis, simulantibus (42v) id totum, et conniventibus oculis amborum Regum, ob favorem magis sibi quisque conciliandum, et devinciendos animos magnatum, prospicientibus, quamvis Catholico uterque gauderet Rex nomine, prout et raptores. Pethö Hist. Ung. 1527.²¹

IV.

Et ne huiusmodi bonorum usurpatores sibi conscientiam faciant, et scrupulum omnem vermemque praecordia mordentem (si quis ex hoc subnasci posset) occidere, eluereque valerent, nova Dogmata circa id tempus in Ungariam Neodocorum Arrij,²² Lutheri, et Calvinii sub disturbiorum tempestate, caligineque ac armorum strepitu invecta consulte amplectuntur, quibus pari passu, eodemque tono docetur, Arces, Castella, Pagos, aliasve bonorum temporalium foundationes ab Ecclesiasticis aut Religiosis personis non licite possideri, eo quod Apostoli huiusmodi bona non posse (43r) derint, ideoque jure merito talibus eos privatos plus congruit apostolico more vivere.

Ad placitum igitur Domini Magnates Ungari, alius post Lutherum, alius post Calvinum cum abeunt, ecce vulgus totus ad libertatem pronus, certatim eos plaudendo sequitur, se invicem cohortantes: non amplius tot festa colenda, tot jejunia observanda, praecepta Decalogi supervacanea esse, caeteraque alia haud observatu necessaria, quae Pontificia potestate imposita fuere, sufficere pejerando asserere, credereque se de numero esse electorum, etsi sceleratissime quis vixerit, vitamque ita clausurit.

Largam hanc et spatiosam viam tota Ungaria superior et inferior cum Transylvania brevi temporis spatio ingressa est: adeo, ut nulla Civitas, oppidum nullum, vel pagus alicuius aestimationis reperiretur huius novae doctrinae innoxium, praesertim in Transylvania, ijs locis exceptis, de quibus jam in sequenti serie; amplius subticendo de Ungaria superiore.

(43v) Series II.

Quibus partibus Transylvaniae incendium novorum dogmatum pepererit.

I.

Quod arundineto igne succenso plerumque evenire consuevit, ut vento concitato copiosiores eius partes vehementiori fragore cremenentur, dum stipitibus quamvis in medio incendij consistentibus, verum ad resistendum validioribus, parcitur, ad marginem pariter tenuioribus fruticibus, sed flamma in aliam partem deflexa indulgetur; non secus

Regno Transylvaniae in praepropera fidei Catholicae conflagratione mutationeque ad dogmatum antedictorum, praiceps incendium contigisse censendum est: nam dum copiosiores partes, ut sunt Urbes muratae, oppida, Pagique cum villis amplexu mutuo, promptoque animo huic cesserunt incendio. Domini Catholici, quamvis in medio passim consistentes, ad instar firmorum stipitum, una cum tenuioribus ad marginem Provinciae degentibus, antiquis scilicet Ungaris (quos Siculos nominant) imperterriti, constantesque in fide Romana, a suo sancto Rege Stephano accepta, (44r) usque ad praesens permanserunt.

Quibus patrocinator illud Sancti Pauli 1. Cor. 3,(13-15) Uniuscuiusque opus qualiter sit ignis probabit, si cuius opus manserit quod supraedificavit, mercedem accipiet, si cuius opus arserit, detrimentum pacietur. Hoc in Transylvanico incendio, quorum non arserit, hic referetur.

II.

In sede Siculicali Maros Parochiae Matres duae integrae non arserunt, Hodos et Kőszvényes. Aliae duae filiales, Szovata et Sellye, quae incendio cesserant in ea sede, tandem reductae sunt, regunturque a Licentiatis Catholicis: caeteris omnibus conflagratis. Nomina Parochiarum quae sequerentur, ut brevitati consulatur, omittuntur.

In sede Siculicali Udvarhely Parochiae Matres integrae Numero 8 manserunt: duarum scilicet: Corond et Udvarhely pars media arsit: caeteris conflagratis.

In tribus Sedibus siculicalibus, Kezdi, Szepsi, Orbai Parochiae Matres integrae remanserunt Numero 18. caeteris in cineres versis.

Sedes Siculicalis Csik, Gyergyó, Kaszon (quae Patria sylvis et montibus Carpaticis circumsepta existit) a primo (44v) suae ad fidem Catholicam conversionis tempore, usque hodie cum suis Parochiis Numero 24. et Conventu nostri Ordinis Sancti Francisci unico in sui medio antiquitus erecto (de qua supra mentio facta) ab omni Haereseos incendio illaesa, Virgoque incorrupta, in tanta temporum calamitosissimorum varietate, permansit.

III.

Quod sane mirum, et non nisi peculiari providentiae Divinae adscribendum, quia sicut hic dictus noster Conventus, a sua Matre, Provincia S. Salvatoris Ungariae tot tantisque Turcarum et Accatholicorum, aliisque adversantium bellicis furoribus penitus conquassata, subsidium fratrum, ac provisionem vix et raro habere potuit, imo toties fratribus vacuus, et a saecularibus inhabitatus, custoditusque fuit, pari modo Parochiae Siculicales Csikienses et aliae recensitae, propter eandem continuorum disturbiorum causam, ab Ordinarijs, qui etiam fugitivi, vel aliam ob rationem absentes et proscripti Regno exulaverunt, nec juvari sacerdotum administratione, per 80 ferme Annos potuerunt, usque ad mortem Principis Bethlehemi, (prout nostri saeculi senes attes-

tantur) unde, tanta sacerdotum Catholicorum penuria orta, ut viri saeculares Litterati, Parochorum vices agerent, et munia (45r) Ecclesiastica, praeter sacrosanctae Missae celebrationem, exercerent pluribus locis: ij vero paucissimi sacerdotes, qui reperti sunt vix caelibes, imo per solemnes publicasque Nuptias uxorati, praesertim in tribus sedibus, qui ad nostra usque tempora supervixerunt: servitium tamen, et sacrificium eorum summa necessitas gratum reddidit.

IV.

Ad quod propositum occurrit hic, hoc memorabile non omittendum: in districtu Claudiopolitano 4 quoque Parochiae, Monostor; Fenes, Bács et Jegenye ab incendio supradicto usque hodie remanserunt illesae, quarum ultima (quae me in lucem hanc edidit) cum per aliquod tempus in luctuosissimo et penuriosissimo statu Ecclesiae Catholicae, Ministrum Catholicum pro sua Ecclesia nullatenus mancisci posset, nec inter Parochianos quisquam literas nosset, proximi pagi, Egeres vocati Ministrum Calvinistam conductum tenuit, salva mercede integra Catholico Ministro debita, hoc firmo tamen pacto, ut statis diebus adveniens, festos dies, jejuniaque eis denuntiaret, Baptizaret, copularet, mortuosque sepeliret, et caetera: sed nequaquam praesumeret eis concionari, vel imagines tangere, unde vice quadam contra pactum scalam altaris conscendenti, et exhortationis verba dicere volenti, dictum est illico a valentiori Rustico Varga Boldhisar nuncupato:²³ (45v) Tace: descende, exi sponte, quia invitus exibis, serva tuum pactum. Haec a matre mea accepi, quae per talem Ministrum ante annos 64.²⁴ baptizari me (qui haec scribo) in ea Ecclesia fecit, quod sane divinae providentiae, et tutelae S. Michaelis Archangeli tribuendum, cuius honori Ecclesia illa dicata est.

V.

Huius arundineti Transylvanici succensi medio fuere passim etiam magni Proceres Catholici, Nobilitasque singularis, quibus flamma non plus, quam tribus pueris in Babylone²⁵ nocuit: ij enim tanquam validi Ecclesiae suae stipites, pro columna constanter steterunt: pro quorum spirituali consolatione, subsidioque (juxta temporum angustiam) DEUS Ter Opt. Max. providerat nihilominus, praeter Parochias Siculicales, tribus in Ecclesijs, scilicet: Albensi, Monostoriensi, et Szilagy Somliensi, publicis regni constitutionibus firmitum sacerdoti Catholico more suo omne exercitium publicum, quo pro festis solemnioribus praefata Nobilitas confluere solita fuit; verum quia facultas haec, debilibus, infirmis, moribundis, et aliis legitima causa praepeditis non patrocinebatur, et stricta nimis visa est, ideo modum adinvenit, ampliandi eam per Religiosos Franciscanos, de quo jam in sequenti serie.

Quando et quomodo Religioni nostrae post disturbia Haereseos passus apertus.

Migrante e vivis Principe Bethlemio Anno 1629. qui Hungariam Turcarum auxilio toties bello presserat, et Coniuge sua Catharina Brandenburgensi in gubernio ad tempus sedente, factum [est], ut Patria tantisper a strepitu armorum sileret. Tunc domini Catholici Magnates, Stephanus Kovachoczi Cancellarius Regni, Michael Tholdalagi supremus Capitaneus Sedis Maros, Christophorus Balintfi Thesaurarius Bethlehemi, et alij plures, qui columna Catholicae fidei in hac Patria videbantur, miserandam sortem Ecclesiae suae ob maximam sacerdotum ac Religiosorum virorum penuriam, animo amaro nimis ac dolenti ferentes, consiliumque invicem facientes, duplicem viam occurrendi huic malo sunt aggressi.

Unam scribendo Patri Provinciali Provinciae S. Salvatoris Ungariae pro succursu ferendo suo Conventui Csikiensi fratribus vacuo. Alteram scribendo Patri Provinciali Provinciae Bosnae Argentinae, eiusdem ordinis, quatenus et is ex charitate unum vel alterum par Fratrum (468v) suorum dignaretur eis transmittere, gratia divini sacrificij, et excipiendae confessionis, eorum qui linguam latinam novissent.

I.

Utrinque Domini Catholici non sunt fraudati suo intento: nam Pater Provincialis sancti Salvatoris eodem Anno 1629. duos Patres nationales Csikienses, Nicolaum Somlyai, et Martinum Szeredai, exemplaris vitae Religiosos, pro majori [securitate] in via captanda, in vestibus saecularibus transmisit, plures missurus, quantocius sibi per copiam Fratrum liceret.

Apud Patrem Provinciale Bosnae, pariter litterae non fuerunt frustraneae, quia et is Anno sequenti 1630. in vestibus saecularibus misit eis Patrem Stephanum a Salinis, Virum probatae vitae, cum sociis Patre Stephano a Lopara, Patre Mariano a Sarajo, et Patre Elia, quorum duo Posteriores exosi Patriam vitamque apud dominos habitando aulicam pertaesi post modicum tempus reversi sunt in regionem suam.

II.

Duo Constantiores, Pater Stephanus a Salinis, et Pater Stephanus a Lopara eodem Anno, dum Rakoczius Princeps senior solium capessendi gratia Albam Juliam (47r) solemniter introduceretur, Religiosos vestes reinduendo, ad contuitum novi Principis in publica platea se stiterunt, ut sese in Regno inventos comprobarent.

Interea Pater Stephanus a Salinis, a Sacra Congregatione de propaganda fide obtentis facultatibus, Missionariorum Praefectus instituitur, recusansque in aulis dominorum habitare, in sede Siculicali Maros Parochiam Köszenyes vocatam, Parocho

vacante, quamvis linguae ignarus, ipse et socius intraverunt. Ubi dum Deo et animabus iuxta suum posse inservirent, Dei nutu factum, ut ex Ungaria Provinciae S. Mariae nostri ordinis, quidam frater laicus Professus, Casimirus Damokos, ex proximo pago Szovata vocato oriundus, causa visitandi, et ad fidem Catholicam suam Matrem convertendi, Religiosus exemplaris, et commode litteratus, adveniret; qui jungens se duobus praedictis Patribus Bosnensibus in Parochia degentibus, incepit eis fieri pro lingua, pedibus, ac manibus, circa res necessarias exercendas, et conquirendas, sermonemque exhortationis ad populum factitare.

III.

Exinde pro stabiliiori Missionis Apostolicae loco, quam (47v) esset Parochia, in pago Mikeház vocato, filiali eiusdem dictae Parochiae Köszvényesiensis, a quodam viro Nobili Gregorio Markodi, patrocinate supremo Capitaneo illius sedis Maros, Domino Michaële Tholdagi Catholico, domum desertam cum suo fundo nobilitari procuraverunt, ibique Anno 1635. Ecclesiam pro sepultura illius Domini et aliorum Dominorum Catholicorum, ex muro construere ceperunt; ad cuius latus etiam nonnullas cellulas pro habitatione sua ex lignis confecerunt, in quibus omnibus extruendis, fundandis, delineandis, operariisque die ac nocte conquirendis, solus frater Laicus Ungarus Casimirus, tanquam Patriota, zelo Dei, et Patriae stimulatus, linguae et locorum expertissimus sollicite occupatus, desudavit: ita, ut si quando murariorum vel operariorum quispiam deficeret, ipse eius vicem illico promptus, et hilaris subierit, tanto magis, quia primum lapidem angularem Ecclesiae, sua manu ipse allocavit.

IV.

Interea dum haec fiunt, Patres et Fratres Provinciae S. Salvatoris in Conventum suum Csikiensem adventates, ceperunt multiplicari, adeo, ut jam essent 7 sacerdotes Concionatores, Pater Andreas Zagrabi Guardianus, (48r) Pater Nicolaus Somlyai, P. Martinus Szeredai, P. Bartholomaeus Colosvari, P. Marcus Corvini, P. Emericus Szent Györgyi, P. Angelus Gyöngyösi, Fratres Laici Professi 4 quatuor, Thomas Kallai, Fr. Ladislaus, Fr. Stephanus, Fr. Blasius. Populus Catholicus audiens multiplicari Alumnos S. Francisci, simul et intelligens in sede Maros ad pagum Mikeháza, pro habitatione fratrum domicilia noviter construi, plurimum gavisi, et in Spiritu consolati, aemulati sunt et ipsi charismata similia, offerendo eis duo alia loca ad faciendum in eis pariter habitacula.

Unum in districtu Trium sedium, ad Pagum Nyujtod, alterum Spectabilis ac Magnificus Dominus Stephanus Haller, Consiliarius Celsissimi Principis, Albae Ecclesiae, in suis bonis, ubi etiam antiquitus nostri ordinis monasterium, sed jam dirutum, existerat.

Series IV.

Quomodo et quando Conventus Csikiensis cum locis Missionis Apostolicae in novam Custodiam erectus.

Pater Stephanus a Salinis, videns viam aperiri pro (48v) dilatando Ordine Seraphico, consilium iniit cum primoribus Conventus Csikiensis Patribus, de erigenda nova custodia Transylvaniae, pro eiusdem Patriae filijs in ea vestiendis, et profitendis, quorum animus firmior, et constantior esse solet, propriae Patriae saluti procurandae, quam exterorum, seu advenarum, ad placitum adventantium, et quavis de causa recedentium. Magnam praeterea ob distantiam, et difficultates accedendi ad suam Provinciam S. Salvatoris, aliisque de causis.

Cuius Custodiae novae, Conventus Csikiensis ab antiquo approbatus, et in omni vicissitudine temporum permanens, locoque tutiori constitutus, fiat basis et fundamentum, ita, ut, si tempestate disturbiorum exorta, alia loca recentiora ruerent, saltem hic in meditullio Catholicorum sicularum, inter montes Carpaticos perseveraret.

I.

Approbantibus rem Patribus Csikiensibus, qui majores videbantur, consensuque eorum (ea conditione, si Mater Provincia assentiretur) habito, Pater Stephanus a Salinis Praefectus Missionis, considerans Fratris Casimiri Laici praenominati laudabilis vitae conversationem, in agendis rebus dexteritatem, et in spiritualibus aptitudinem, Anno 1639. misit eum Romam ad S. Congregationem (49r) de propaganda fide, duplici potissimum de causa: Una, ut frater is, (si videbitur Eminentissimis Dominis Sacrae Congregationis Cardinalibus, et Superioribus Generalibus Ordinis) ad sacerdotium promoveretur. Altera, ut Custodia nova, sub titulo Sancti Stephani Regis in Transylvania, pro subsidio animarum in tanta necessitate constitutarum, immediate dependens a directione Superiorum Generalium erigeretur.

Utrumque obtentum est: Frater enim praedictus in loco sancto Aracaeli suas Primitias celebravit, et Breve Apostolicum erectae Custodiae apportavit, eo tenore, quo hic appositum est.

Urbanus papa VIII

(49r-51r cf. 1r-2v)

(51r) II.

Provincia Sancti Salvatoris, sui Conventus abscissionem aegre quidem tulit, sed voluntati Sedis Apostolicae cedere coacta est. Duo loca Missionis huius, Nyujtod, et Alba Ecclesia, quae a fratribus assumpta, et ad tempus inhabitata fuere, in Brevi quoque Apostolico subintellecta, invidentia adversariorum deleta sunt, cum gravi deinceps prohibitione, ne praeter duos formales Conventus, Csikiensem videlicet, et Mikhaziensem Religio nostra habere praesumat: quamvis per modum hospitij, ex lignis constructum tertium locum, in districtu Gyergyaiensi, non ita pridem cepit Re- (51v) ligio nostra, diurnis ac nocturnis horis Canonicis ibidem persolvendo revereri, et incolere.

Series V.

Quam fuerint male contenti Patres Bosnenses quod Breve foundationis, sub titulo Reformatorum venerit, et mutare intenderint.

Ubi Pater Stephanus a Salinis Breve Apostolicum foundationis Custodiae delatum sub titulo Strictioris observantiae, seu Reformatorum accepit, tam acri tulit animo, ut exinde determinaverit omnem movere lapidem, ut illud in observantiam, seu Fratrum de familia nuncupatorum, sicut ipse fuit, mutare possit.

Qua de causa, misit Romam Patrem Andream Breschi, Lectorem Bosnensem, qui paulo ante in Conventu Aracaelitano omnia sua studia feliciter absolverat, hoc tamen in negotio invanum laborans dum vacuus rediret, in sua Provincia Bosnae defunctus est.

Quo non contentus Pater fundator Stephanus a Salinis, Anno sexto post foundationem, Urbano Pontifice iam defuncto, et Innocentio X. succedente, ratus, quod hic non institisset vestigiis praedecessoris, iterato misit eadem de causa, Patrem (52r) Gabrielem Thomasi ad Sacram Congregationem (interea tamen vigore Brevis dati, et accepti, non desistebat habitu Religionis Juvenes vestire) quid responsi et hic nuntius, a sede Apostolica reportaverit, ex adjuncto decreto S. Congregationis, et Epistola Illustrissimi Domini Francisci Inguli, Ecclesiae Praelati, et Secretarij S. Congregationis facile est intelligere.

I.

Decretum Sacrae Congregationis de Propaganda fide Habitum die 25. Octob. 1646. Coram Sanctissimo

(52r-52v cf. 3v)

Litterae Illustrissimi D. Secretarij S. Congregationis Ad Patres Custodiae.

Admodum Reverendi Patres.

Petitio vestra ab hinc biennio per Patrem Andream Breschi pie defunctum, huic Sacrae Congregationi de Propaganda fide exposita, atque eo tempore ulteriori seposita ventilationi, his (53r) diebus iterum fideli non minus studio, et sollicita cura Patris Gabrielis Thomasi, quam Eminentissimorum Patrum matura consideratione, tandem ad S. D. N. delata fuit. Qui quidem attentae rei petitae magnitudine, nec non causae, ob quam rogatio fieret, levitate perpensa, petitionem ipsam admittere renuit omnino, de paterna vero benignitate concessit ea, quae statui vestro congruere, et praesenti necessitati sufficere, secundum Deum melius iudicavit, veluti ex adjuncto Decreto clarius etiam cognoscere valebitis. Vestrum itaque nunc erit Patres, Apostolicae sedis stare iudicio, eiusque voluntati obtemperare, cui vel maxime post Deum vestras devinxistis voluntates. Neque vero ea res ardua vobis videri debet, si finem spectatis, cuius gratia, mundo, et eius pompis renunciastis. Considerandum quippe, atque pura mente recolendum vobis est, qui sitis, inter quos constituti, quid facitis, et quales posteri futuri estis; fundatores nimirum, et primi Vineae vestrae Franciscanae, inter tot errorum spineta institutores, qui, nisi eam in ea puritate, quae vel maxime ad Patris vestri Francisci praescriptum, et normam accedit, plantaveritis, non (53v) illa perfectionis uvas, sed relaxatae disciplinae labruscas fructificare poterit.

Quales futuri sunt successores vestri, si vos illis tam laxate et commode vivendi exempla reliqueritis? Vos nunc prata, agros, vineas, molendina, colonos desideratis, illi quid, nisi arces, sumptuosa palatia, et possessiones Provinciarum meditabuntur? Arctam Pater vester vitam duxit, dum viveret, nihil habere, nihil possidere, sed pauper, nudus, nudum et pauperem Christum sequi studuit, nunc filij eius divitias quaerunt, et qui pauperes in saeculo fuere, in Religione paupere, divites esse volunt. Vetus Adagium est: Monachus habens obulum, non valet obulum; propter quod tam stricte, iteratis vicibus in Regula vestra pecunia prohibetur, quia videlicet vos fratres, qui sine illa haeredes, et Reges regni coelorum deputati estis, exreges atque exhaeredes eiusdem, et ne hilum quidem valere facitis.

Attendite qualiter innumeris premuntur Turcarum calamitatibus fratres vestri, et in Bosna, et in Albania, eam potissimum ob causam, et ijmet confitentur et vos bene nostis, quia pecunijs inhiantes, a paupertatis amore degenerarunt: et saltem alieno malo edocti desideria vestra castigat.

(54r) Celebratis Bernardinum, B. Joannem Capistranum, Jacobum de Marchia, quos paupertas coelum intulit, horum vobis sequenda vestigia sunt, et vos postea posteri inde commendare, et admirari possint. Stimulat vos exemplum quorundam, qui bonastic, et aurum argentumque coacervant, et ignorant cui congregabunt ea, sed stimulus

hic, pellit ad inferos, neque in eo aemulatio debet esse, verum, ut docet Apostolus: aemulamini charismata meliora (1 Cor 12, 31).

Sed his satis spero, vos facile inquieturos, ubi statuta strictioris observantiae, et alia, quae idem Pater Gabriel, vobis Commissarius Visitator destinatus, coram explicabit, in charitate examinaveritis. Habet is in commissis, et quomodo Visitationem peragere, et ea, quae ad perfectionem sunt necessaria vobis tradere debebit, Cui si perfectam praebueritis obedientiam, habebitis me quoque vestri semper addictissimum, qui summopere cupio, ut in bono crescatis, et non minus exemplo, quam verbo, fidem, et Religionem Catholicam praedicare non negligatis.

Romae die 22. Octobris 1646.

PP. VV.

Studiosissimus

Franciscus Ingulus Secretarius

locus sigilli

(54v) Superscriptio

Admodum Reverendissimis Patribus Custodi, et Diffinitoribus Ordinis Minorum Reformati, Sancti Francisci.

Transylvaniam.

Horum Originalia in Archivio Custodiae asservantur, paria vero, tam in Secretaria S. Congregationis quam Secretaria Procuratoris Generalis Reformatorum. Lib. Miss. Apost. Anno 1649. folio 151. ad S. Franciscum in Ripa. Item ibidem folio 153.

III.

Nec hoc lubet pro rei, ampliori confirmatione omittere, quod ubi praefatus Illustrissimus Dominus secretarius, Fratrem Franciscum Jegenyi, primum Custodiae professum filium intellexisset, in studijs Theologicis apud Patres de Observantia Viterbij collocatum, illico eum Romam accitum, inter Patres Reformatos ad S. Franciscum in Ripa collocari fecit, pro continuandis suis studiis; spe concepta, Custodiam in sua fundatione ab eo, data tandem occasione defensum iri. Cogitasses hic, tam serium Sedis Apostolicae Decretum, tamquam Paterne et efficaciter exhortantem Epistolam (55r) pondus habuisse, et animos Patrum Bosnensium ad obediendum evicisse, emollitosque reddidisse, sed haud quaquam: quin imo plus induratos, et quodam modo efferatos tibi lector gratiosissime persuade: exinde enim deliberaverunt destruere potius Custodiam, quam tali Bullae Reformatae colla subdere.

Quo consilio, a socijs etiam ipse Pater fundator, Stephanus a Salinis persuasus, dum per quatuor, vel quinque annos perplexus haeret, in re tam grandi quid sibi agendum, accepit sancta Mors, et sibi tam vitam, quam dubium solvit.

IV.

Quo defuncto quarta(!) quaedam, eius propria manu hoc de molimine signata, inter reculas suas a filijs Custodiae reperta sunt, qui antea de conclusione huiusmodi penitus ignoraverant. Modus autem destructionis talis fuerat: si Custodia tota ad dependendum, Provinciae Bosnae observantium conjungi non posset, saltem Conventus Mikhaziensis dismembretur cum suis Patribus, et fratribus, qui reformati esse recusant, et jungantur Provinciae Bosnae.

(55v) Hoc schisma et opus infecte relictum, Pater Simon de Imota Bosnensis cum suis complicitibus, Patre Stephano a Lopara, Bartholomaeo ab Imota, Francisco a Banya Luca, Francisco Bancovicz et Petro Novkovicz, et alijs socijs Bosnensibus, modo pluribus modo paucioribus, pro ut ad placitum adventando ex Bosna, vel recedendo crescebant, et decrescebant, mordicitus apprehendit per se absolvendum: quod quibus medijs ab eo tentatum sit, jam sequitur.

Series VI.

Ubi Spiritus Sanctus non operatur, Acheronticus suis talentis negotiatur.

Enim vero ubi Spiritus Sanctus veritati consentaneus deficit, Acheronticus a protervis quaeritur, juxta illud Poetae in persona desperatorum: Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo.²⁶ Quia jam amplius exploratam decisamque Sedis Apostolicae voluntatem ad mutationem foundationis Custodiae Patres praedicti flectere nequibant, eius destructionem, versutus eorum Dominus, Pater Simon, suis astubus et fraudibus aggressus est perficere.

(56r) *Fraus prima I.*

In Sedem Apostolicam

Persuasum sibi habuit, si ipse Custos Superior quoquomodo deligi posset, filios Custodiae sibi devinciendo (qui de Custodiae foundationis Brevi, Observantiaque Regulari, aut Reformata nihil noverant) modo longe facilliori, quam a sede Apostolica impetrando, efficere, facereque eos Fratres de Observantia sibi conformes, prout vellet, una cum Custodia breviori temporis successu. Officium itaque Custodis, ea de causa, cum esset Commissarius Visitator, Anno 1653. Mensis Decembris allaboravit assequi,

quamvis non debito jure: primum, quia votum passivum non habuerat, alterum, quia non vocalem, in Capitulo, Patrem Petrum Novkovicz Bosnensem, ad dandum sibi votum, ut Ungarorum vota superaret, per nefas introduxerat; et in utroque Conventu, Guardianos et Diffinitores omnes Bosnenses constituerat, per quod jam manutenebat, quod intendebat. Casimirum enim ante Guardianum Csikiensem indebite officio privaverat, viam struendo suae intentioni.

Verum filij Custodiae Vocales, auctioris luminis, appellatione ad Superiorem Generalem facta, et ex aliena Provincia novum Commissarium Visitatorem adducendo, et se to- (56v) tumque Capitulum, ipso praesente invalidando, et ad tam manifestam veritatem, non habente quid diceret, hanc fraudem in Conventu Csikiensi (ubi Capitulum hoc, jam rite et Canonice secundario celebratum fuerat, Anno 1654. die 6. Novembris per Commissarium Visitatorem A. R. Patrem Franciscum Talian Provinciae S. Mariae Hungariae) evicerunt: ipsumque auctorem communi voto in suam Provinciam Bosnae redeandum, tanquam subornatorem, et malorum incentorem, nec in Custodia incorporatum, decreverunt.

Capitulum hoc pro legitimo fuit confirmatum a Reverendissimo Commissario Generali Sebastiano a Cajeta, cum omnibus officialibus, ad relationem A. R. Patris Commissarii Visitatoris supra nominati.

Fraus II.

In filios Custodiae inaudita, cum publico scandalo

Quid hic agit Pater Simon desperabundus, videte! Ubi videt spem suam de Conventu Csikiensi occisam, flectit totum conatum ad Conventum Mikehaz solum pro Patribus Observantibus retinendum, hoc astu: non modo Religioso, sed et perverso Christiano indecente. Simulat (57r) omnem subjectionem, et promptam obedientiam novis Superioribus, Decretisque ab eis factis, asserens nihil sibi charius quam invisere tandem Patriam propriam, idque quantocius, donec tempora in peius mutantur: ratione tamen suarum recularum, et alicuius viatici juxta promissum Patrum Diffinitorum, habet necesse tantisper ad Mikhaza divertendi, quo jam novus Custos Pater Casimirus, et Guardianus P. Franciscus Iegenyei cum sua familia praecesserant; ipso in Csik cum Commissario relicto: sed ecce die altero, licentia importunis precibus a Commissario, nihil de eo mali suspicanti, impetrata, specie ad Patriam sine mora discedendi, ipse quoque in Mikhaza comparet: ubi statim oblitus itineris in Patriam, et obedientiae compromissae, conspiratione facta cum suis, unam et alteram cellam plus necessariam de foris ocludunt, clavibus apud se retentis, et denegatis, hoc fine, quod ubi novi superiores excusserint seras, unus eorum currat in turrim, et faciat ad partem majoris campanae tales ictus, quales dari solent tempore incendij, vel contra praedones, pro succursu populi terrae, gutture quo pleniori potest clamando: Praedones, Praedones, Tolvaj, Tolvaj, deprecari volunt Monasterium.

Haec omnia ita facta cum evenissent: ego frater Joannes Kajoni qui haec scribo, et pro futura memoria huic libro insero, cum alio Diffinitore infregimus januam turris, ut illum a pulsu impedire possimus, qui statim ex choro in templum saltavit, ac per templi januam exivit clamando: Tolvaj, tolvaj: occurrenti populo furioso cum armis, et fustibus, boni Patres Bosnenses succincti lumbos ad pugnandum, et concutiendum Patres Ungaros, tanquam praedones, qui effregerunt fores cellarum, dicentes: nunc est tempus adjuvate nos. Verum Populus videns P. Casimirum quem ab initio foundationis illius loci optime noverant, tanquam Patriotam, quippe qui illis omnibus plus ibi laboraverat, (ut supra dictum est) et ex populo occurrente alius eius affinis, alius cognatus, alius propinquus, alij filij spirituales addictissimi, Guardianum quoque Ungarum, qui ibidem cum Patribus Bosnensibus antecederet manserat, cum omni satisfactione, concionando, et erudiendo eos contuentes, dixerunt: isti Patres non sunt Praedones sed sanguis et caro nostra, nos eos desiderando desideravimus, et hac de causa venerunt, ut nobis et Patriae inserviant, non ut praedentur, sed ut potius aedificent, et graviter Patres Bosnenses pro tali pulsatione scandalosa redarguentes, sine ullo nocumento Patrum Ungaro- (58r) rum vel alterius, sedato tumultu, in domum suam reversi sunt, scandalum tamen tam enorme, per totum Regnum divulgatum est.

Fraus III.

Violentia in Guardianum

Porro videntes Patres Bosnenses, quod nihil aliud quam scandalum ingens effecerint, identidem submittunt se obedientiae, et quoquo modo conpuncti, veniam de scandalo patrato postulabant, et dum indulgetur ipsis, parent obedientiae duobus prope mensibus.

Interim pro festivitibus Natalitiorum Christi, a Magnatibus Catholicis, Pater Custos, cum alijs Patribus Ungaris evocatus, quamvis invitatus cogitur abesse a Conventu, solo Guardianum cum uno vel altero fratre sibi fideli, domi relicto, cum Patribus Bosnensibus nolentibus quoquam exire causantibus, quod ipsi nullas sint vocati ob linguae defectum, sed Patres Ungari.

Sint Deo Laudes, primos tres festivitatis dies, in pace Patrem Guardianum transigere passi sunt: infra octavam Nativitatis irruentes in eum, manuque injecta, de cella extrahere visi sunt, valerosae protestantes, et pejerantes (58v) se Guardianum, aliosve superiores Reformatos in hoc Conventu, nunquam velle revereri, et compati, tandem mutuo se cohortantes, sinamus inquirunt, in cella eum omni jure, rebusque Conventus privatum, sedere. Ita factum est. Tandem post festa Pater Custos rediens invenit solitarium, et spoliatum omnibus.

Interea boni Patres Bosnenses, Capitanei sedis illius Maros, et aliorum officialium Accatholicorum (quibus confusio, et scandalum nostrae Religionis magnae exultationi, et applausui esse solet) patrocinio sese munientes, arbitrati sunt Patres Ungaros manu violenta contra se acturos, verum Pater Custos et Guardianus se invicem clypeo patientiae munientes, et ad opportunius remedium adhibendum cohortantes, vale ipsis facientes, recesserunt ab eo loco, DEO, cuius causa agebatur, committentes futura.

Series VII.

Quibus medijs licitis, Spiritus Acheronticus superatus, et expulsus, seu quomodo veritas tandem triumphare debuit.

Cum igitur iustitiae rationisque ordo, Patribus sic in- (59r) juriouse exclusis, suaderet ad ipsam sedem Apostolicam cujus auctoritas contemnebatur, cum contra eius decreta, temeraria fieret reluctatio, pro remedio recurrendum esse; visum est ex Filijs Custodiae eum ad hunc effectum destinare, qui et linguam Italicam aequaliter et caleret, et primus eiusdem Brevis Apostolici gratiam per professionem expressus fuisset, scilicet Patrem Franciscum Jegenyei.

Paruit is, tam sancto operi, salutarique obedientiae Romam abiens. Abijt et pro adversa parte Pater Bartholomaeus ab Imota Bosnensis, cum duobus socijs sui generis. Cum jam utraque pars Romae in Collegij Apostolici Palatio S. Congregationis de propaganda fide determinato die, assistentibus utrinque Procuratoribus Generalibus Ordinis, pro parte Patrum Bosnensium Patre Lucio a San Justo, pro parte filiorum Custodiae Patre Joanne Baptista a Pignarolo, Illustrissimus Dominus Secretarius Sacrae Congregationis Dominus Massarius, utriusque partis causas cum suis rationibus exploratas habere voluit.

I.

Interim Breve Apostolicum Foundationis ante omnia lectum est publice. Procurator Generalis Observantium, Custodiam Observantium esse, hac sola ratione affirmabat, quia Pater Stephanus a Salinis primus Fundator fuit Pater de Observantia. E contra Procurator Generalis Reformatorum, ex (59v) claro verborum expressorum in Brevi Apostolico tenore, Urbani VIII. et Decreto Innocentii X^{mi} Pontificis, ubi petitum fuit, ut de Reforma mutaretur in Observantium, seu de familia Nuncupatorum: et responsum fuit negative, stabiliebat.

Haec videns et audiens Illustrissimus Dominus Secretarius hanc tulit sententiam: Filij Custodiae sole clariorem habent justitiam, hic non est ullum dubium de quo controversia fieri debeat. Filius Custodiae praesens Frater Franciscus Jegenyei adjecit verbum: Si Sanctissimus D. N. Alexander VII. Caput modernum Sanctae Ecclesiae aliter decreverit, quam decretum usque modo sit, illico sanctissimis suis pedibus me

submitam, alias ego in virtute Brevis Apostolici Urbani Octavi suscepi habitum, et professionem emisi; ad quae Secretarius respondit singulis audientibus: Non est homo natus in mundum, qui efficere possit, ut haec mutantur: res ista tam firmis duorum Pontificum nititur pro fundamento Decretis, ut non sit rationi consentaneum tertium superaddere, nec ego quicquam Sacrae Congregationi hoc de negotio, cum ita evidens sit, proponam: Auctoritas Superiorum Generalium, pro medela tantum ferenda, tantummodo adhibenda erit suo tempore.

II.

Hac accepta resolutione, utraque pars abiit vias suas. Tunc Auctoritas Superioris Generalis adversus repugnantes non satis consultum fuit uti posse, ne novum vulnus nuper pa- (60r) trati scandali novo vulnere, et fortasse deteriore innovaretur, cum se jam illicitis medijs plus quam ante firmassent Patres Bosnenses. Alioquin et temporum infelix temperies impedimento fuisset: quia exinde oborta pestilentia, totius Italiae iterum passus oclusit. Transylvaniaeque pacem Principis Rakoczij, absque venia Turcica, in Poloniam injuriosa irruptio, et ibi sui exercitus amissio, ita turbavit, ut Turca et Tartarus non contentus eum regno privare, sed per quinque et amplius Annos, propter multiplices Principum mutationes, ferro et igne totam Transylvaniam crudeliter vastavit.

III.

Tandem pace sub auspicijs Celsissimi Principis moderni Michaelis Apaffi composita, felix occasio, supernaque Spiritus Sancti gratia suasit Reverendissimo Patri Bonaventurae Caballo Commissario Generali, ut tota sua Auctoritate hoc in genere, R. Patri Modesto a Roma communicata, ut ante pro remedio adhibendo insinuatam fuerat, eum Commissarium Visitatorem in Custodiam delegaret, duplici de causa: primum, ut Capitulum celebret, et non modo cum activo tantum, sed et cum voto passivo concurrat ad novi Custodis electionem. Alterum, ut Patres Bosnenses, a tot annis refractarios, si modo placido ad unionem et obedientiam Custodis flectere nequiret, id etiam brachio saecularium efficiat.

(60v) Post tantum, tamque laboriosum iter perveniens is ad Custodiam, ubi ad Conventum Mikhaziensem causa visitandi, et charitativa cohortatione ad unionem pacis eos demulciendi accessisset, falsarius sigilli et litterarum Reverendissimi Patris Generalis ab eis est appellatus, et pro tali tentus, incarceratus, et non, nisi iniquis, ad placitum eorum, per metum ab eo extorsis conditionibus, liberari potuit. Demum ad Csik rediens, celebrato ibi Capitulo, ut in commissis habebat, factus est communi voto ipse Commissarius Pater Modestus a Roma Custos Provincialis.

IV.

Rebus ita intellectis Domini Magnates Catholici, occasione Comitiorum Generalium regni in simul existentes, consilium iniere, quid facto opus esset, tali in negotio: nempe, quod Patres Monachi Bosnenses Claustrum Mikhaziense, sui tantum juris esse, successionemque in eo suae Nationi una cum superioratu praetendunt; ideoque Patres nostros nationales Ungaros injuriose inde exclusisse; nec non nuper Sui Superioris Generalis personam, in hunc finem missam, ut eos visisset, obedientiaeque jugo, iuxta suum votum subigat, calumniose tenentes incarceraverunt.

Communi igitur voto Status Catholicus hoc aegre sentiens, sic conclusit. Jus Patronatus Claustrum illius exterae Nationi nullatenus concedemus. Primo: quia Generosus Dominus Michael Tholdalagi senior Catholicus Capitaneus illius sedis, (61r) pro sua, aliorumque Dominorum Catholicorum sepultura, fundum illum Nobilitarem, ubi Claustrum aedificatum est, patrocinando, Anno 1635. assecutus est; quod liquido patet in litteris Instrumentalibus.

Secundo. Quia Eleemosynis non Bosnensium, nec pro filijs eorum, sed nostris, qui Monachi esse volunt extractum.

Tertio. Quia nostrae Nationis Patres Ungari ab initio secum ibi manserunt, et plus laboraverunt, praesertim P. Casimirus.

Quarto. Claustrum illud nobis concessum est, pro Tovisiensi, in quo jus habuimus, alioquin et Mikhaza, quando Nyujtod in Tribus Sedibus, et Fejer Egyhaz in bonis Dominorum Haller, noviter assumpta, deleta fuere, fuisset deletum, ut habetur „Constitutiones approbatae” parte 1. Artic. 5. folio 4. Anno Domini 1653.

V.

Ea propter Domini Magnates Catholici, duos ex se praecipuos Dominos, Spectabilem ac Magnificum Dominum Gasparum Kornis, Sedis Maros Supremum capitaneum, et Spectabilem ac Generosum Dominum Stephanum Lázár, Supremum Judicem Regium Csik, Gyergio, et Kaszon, per modum Commissariorum praeligentes, cum consensu in mandatis expresso suae Celsitudinis Principalis, pariter et Admodum Reverendum Dominum Joannem Laszlo, Vicarium Generalem Catholicorum loco Episcopi (61v) existentem, cum mandatis eiusdem Celsissimi Principis, ad Conventum nostrum Mikehaz expedierunt, in hunc finem, ut Claustrum illud, tanquam proprium totius Catholici status Transylvanici, non alterius exterae nationis, sed filijs Patriae superioribus, et alijs Patribus, Fratribusve una sentientibus, illuc eos introducendo, ibique statuendo, consignent, tradantque.

Exterae vero Nationis fratres, seu Bosnenses, seu alios quoscunque a filijs Patriae discrepantes, et libere absque obedientia discole viventes, quos sui superiores punire non possunt, Vicarius Generalis Catholicorum praenominatus, iuxta potestatem a Sacro Concilio Trid. Sess. 25. Cap. 14. sibi datam, puniat, et sub obedientiam aliqua eos abire cogat.

VI.

Haec omnia secundum sua puncta recensita, a Praefatis dominis in executionem posita fuere in conventu Mikhaziensi Anno 1666. die 6. Augusti. Duo Patres Bosnenses, Custodiae quidem sed degeneres filij in compedibus humiliati sunt, Franciscus Bankovicz, et Petrus Novkovicz in Conventu Csikiensi, Pater Stéphanus a Lopara, et P. Bartholomaeus ab Imota, de hac vita in aliam jam, in eo statu quo inventi sunt emigraverant. Pater Simon abierat Romam, dum (62r) haec acta sunt: et in reditu in sua Provincia detentus est, ex Ordinatione Sacrae Congregationis, prout ex tunc Provincia illa prohibita fuit, ne Patres vel fratres in hanc Custodiam mittat, et huic Custodiae pariter, ne amplius quemquem illius Nationis ad ordinem recipiant vel ad officium promoveant, vetuit; sub poena nullitatis, quod patet ex sequenti decreto.

VII.

Decretum Sacrae Congregationis de Propaganda fide Habitaë die 5. Septembris 1667.

Relatis controversijs ortis inter fratres Ordinis Sancti Francisci Strictioris Observantiae Custodiae Transylvaniae, et Minores Observantes eiusdem Ordinis Conventus Mikhaziensis, Sacra Congregatio specialiter deputata, visis ac diligenter consideratis, quae super illorum dissidijs, usque ad haec exposita fuerunt, praecipue contra praedictos fratres Minores Observantes, qui Decretis Sacrae Congregationis circa subjectionem Conventus Mikhaziensis praedictae Custodiae Transylvaniae, iuxta praescriptum (62v) Brevis Apostolici S. N. D. Urbani VIII. ac suorum superiorum mandatis, quamvis saepius moniti, et requisiti fuerint, parere recusarunt. Ad occurrendum in posterum, ne alia scandala in praerudicium Religionis Catholicae oriantur, praecipit custodi, alijsque pro tempore superioribus localibus Conventuum Csikiensis, Mikhaziensis, et Gyergiensis, caeterarumque domorum religiosarum, si quae in praedicta Custodia Transylvaniae erunt, ne fratres Provinciae, vel Nationis Bosnensis amplius in

ipsis recipiant, neque ad gradus et munia Religionis etiam localia sub poena nullitatis admittant, et ita firmiter observari mandavit. Datum Romae Die 5. Septembris Anno 1667.

Cardinalis Barberinus

H. Casanate Secretarius

Locus Sigilli

Fr. in Christo et S. P. N. Francisco dilectissime, quis quis Matrem tuam Custodiam Sincere amas, intende oculos utrosque infra ad hoc signum, hujus Cronicae Continuativum.²⁷

(63r) Series Conclusiva

Antidotum contra Recidivam

Vos convenio, vos alloquor Almae Custodiae Sancti Stephani Regis Ungarorum chara pignora! ad vos mihi sermo brevis sed utilis, et ultimus, Optime nostis Matrem vestram, atque meam (quam nominavi Custodiam) ante annos octodecim, quam gravi feбри, eaque diuturna contracta malignis ex humoribus cohabitantium nobis quondam Illiricae seu Bosnensis Nationis, laboraverit, quorum duras cervices ipsius, Sanctae Sedis Apostolicae Decreta circa praefatae Custodiae fundationem, semel atque iterum firmiter determinata vincere haud potuerit, donec tandem tanquam protervi, de gremio matris nostrae jure ejecti sunt.

Quia vero medicis peritissimis post depulsam aegritudinem usu venit Antidotum quoque a recidiva praeservativum adjicere: Ideo pientissima Mater nostra Ecclesia quoque, quae febrim nostram malignam suo favore gratuito, ac gratia depulit, de Antidoto a recidiva reservante sic providit.

(63v) I.

Hic legistis in adjecto Decreto Relatis controversijs, etc. ut supra, et audistis, in Christo et Matre Custodia mihi conjunctissimi Patres, pyentissimae Matris sedis Apostolicae in hanc nostram exilem Custodiam, singularem in praesenti curam, sollicitudinemque in futurum providentem de medela, ne deinceps in pristinam malignae discordiarum febris aegritudinem relabatur.

Medela sane levis, observatuque facillima, non adsciscere in contubernium vestrum, Illiricae Bosnensisque nationis Juvenes pro habitu Religionis suscipiendo, vel jam professos ab officijs arcere, ne insolescant: quorum nec doctrina, nec opera ulla indigetis, quin immo et moribus, et disciplina, et vita, naturaque ipsa toto coelo (ut dici solet) discrepatis.

Enim vero divinum, a tanta, tamque Sancta Sede consilium et non aliunde quam coelo delapsum, Deus enim ipse, qui novit corda hominum praeceperat olim Moysi, et Josue de terra, quam populo suo daturus erat, exterminare nationes gentium, ita lactantem unius diei infantulum, sicut sexagenarium: ratio, quia non minus noverat maturos in praesenti nocere posse, quam in futuro nocituros infantes eorum.

(64r) II.

Quid dicam? Ipse Pharaeo Aegyptius virorum perditissimus, cum submergendorum in aqua Hebraicorum infantium causam redderet, hanc dixit: Multiplicabitur populus iste, et si ingruerit bellum contra nos, jungetur inimicis nostris contra nos.²⁸ Penetraverat quippe Tyrannus hic sagaci suo ingenio, non animum populo Hebraico, sed vires impedimento esse nocendi. Ita vobis imagine de Bosnensi Natione, si quam habetis, vel habituri estis.

Postremo legite strenuissimi ducis Josue, penultimum caput, cap. 23. (quo et ego hoc breve chronicon, et vitam in brevi concludam): Si quando DEUS, populi demeritis ita exigentibus, permittebat nationes gentium, populo suo cohabitare, protestabatur futuros illis in foveam, in laqueum, et offendiculum, et sudes in oculis, donec disperderet eos a facie terrae.²⁹

III.

Pientissima Mater nostra Sedes Apostolica, non attentis meritis nostris, saluberrima praescripsit Antidota, quibus noxios humores a vobis arcere poteritis, modo velitis.

(64v) Fundamentum Custodiae vestrae sub titulo Stricteris Observantiae, seu Reformatorem, ita firmum solidumque manu Apostolica positum, ut nec portae inferi, quod jam frustra tentatum, evertere illud valeant, si vos ipsos firmos, constantesque in eo locatos, exhibueritis.

Sanctissima illa Sedes, cuius sanctis manibus vineola vestrae Custodiae plantata est, et vos, surculi eius, ad producendos fructus animarum, defendet vos, et tutabitur ab incursibus malis, dum modo sub pennis eius speretis, et illuc confugiatis. Anno Salutis 1684. Die 8. Martij.

Frater Joannes Kajoni Guardianus Csikiensis et Custodiae Pater
Aetatis 54. Religionis 36.

Series Patrum Custodum a fundatione³⁰

In Brevi Fundationis Custodiae, Custos Primus Pater Stephanus a Salinis Fundator, Provinciae Bosnae Argentinae Professor. Anno 1640.

Pro sequenti quoque triennio idem confirmatus.

Anno 1647. Pater Marianus a Sarajo Bosnensis, ex eadem Provincia, uno anno duravit.

Anno 1648. Pater Modestus a Roma, Provinciae Romanae reformatae professor, duravit duos annos.

(65r) Anno 1650. Pater Nicolaus Mognovich Bosnensis factus in Novembri, et anno 1652. ad initium anni depositus. Et Pater Simon ab Imotta Vicarius Custodiae factus.

Anno 1653. In Decembri Pater Simon celebravit Capitulum invalidum se Custodem constituendo. Hic fuit factum schisma, quia filij Custodiae jam succrescentes, per appellationem ad superiorem Generalem, per novum Commissarium, Patris Simonis Capitulum annullantes, Patres Casimirum fecerunt Custodem, Patres Bosnenses hic fecerunt rebellionem, de qua supra fuse.

Anno 1654. Pater Casimirus Damokos factus Custos, et integro triennio duravit, et plus.

Anno 1660. Pater Franciscus Jegenyei factus Commissarius Custodiae per Reverendissimum Patrem Ministrum Generalem Michaellem a Sambuca.

Anno 1665. Pater Modestus a Roma Italus factus Custos Provincialis, qui Patres Bosnenses conpescuit, et Custodiam pacificavit. Vide Cronicon huius Protocolli, Cap. 7mo [?] Tomi primi.³¹

(65v) Anno 1669. Pater Franciscus Jegenyei reelectus per Breve Apostolicum, triennio duravit.

Anno 1672. Pater Adalbertus Uyfalvi electus in Custodem Provincialem, triennio duravit.

Anno 1675. Pater Johannes Kajoni factus Custos Provincialis, triennio duravit, quem Sacra Congregatio de propaganda fide constituit Vicarium Generalem Regni Transylvaniae Catholicorum cum successione ad Episcopatum Transylvaniensem, ut in Bulla habetur, in locum Episcopo Casimiri Damokos, sed recusavit. <...>

Anno 1678. Pater Franciscus Jegenyei tertio reelectus in Custodem, triennio duravit.

Anno 1681. Pater Thomas a Sancto Severino Italus factus Custos Provincialis, uno anno duravit, in locum eius subrogatus Pater Adalbertus Uyfalvi, in *Commissarium Custodiam* in Vicarium Custodiae.^{31a}

Anno 1684. 25. Maij. Pater Antonius Valesanski factus Custos Provincialis, et triennio duravit. <...>

Anno 1687. die 15. Aprilis Pater Petrus Hozo electus Custos Provincialis, duravit triennio Commissario Visitatore Generali Ignatio Cetnavrio Polono.

Anno 1690. die 14. Martij Pater Antonius Valesanski electus Custos Provincialis in Capitulo Praesidente A. R. P. Mariano Niszinkovio Polono Commissario Visitatore Generali, triennio duravit.

(66r) Anno 1693. Pater Frater Petrus Hozo electus Canonice in Custodem Provinciale Custodiae Transylvaniae in Capitulo Provinciali Praesidente Commissario Visitatore R. P. Adalberto Ujfalvij ... 10. Martij, duravit triennio, et bimestri.

Anno 1696. die 17. Maji canonice omnium Vocalium suffragijs electus est in Custodem Provinciale Fr. Elzearius Ivanovich, eodem ipso Praesidente in Capitulo: quem in officio confirmavit Sacra Congregatio Religiosorum et Episcoporum, quia non fuit filius Custodiae, sed ex Provincia Sanctae Mariae Ungariae: duravit triennio.

Anno 1699. die 22. maji, canonice in Custodem provinciale Custodiae Transylvaniae electus est Fr. Franciscus Nizet, Commissarius Visitator generalis Custodiae praedictae, ac Capituli Praeses, praemissa a Reverendissimo Patre Ministro Generali Matthaeo a Sancto Stephano, dispensatione in aetate Religionis, ac subsequuta electionem confirmatione: duravit triennio, excepto duarum septimanarum intervallo, cui libere et ultronei cessit ob accelerationem redditus A. R. P. Commissarij Visitoris.

Anno 1702. die 11. Maji canonice in Custodem Provinciale Custodiae Transylvaniae electus fuit Fr. Modestus Sigray, et dein subsequuta officij a Reverendissimo Commissario Generali Confirmatione duravit anno ferme quatuor, sex diebus exceptis nimirum, Praeside interea in hoc capitulo existente A. R. P. Elzeario Ivanovics SS. Theologiae Lectore Generali. Nec miranda temporis praefati distractio, quoniam ob difficillimam receptionem Licentiae a Reverendissimo Roma, expletis 6. mensibus post absolutum tempus Custodiatus, in Commissariatu, supervenerunt etiam aliquod menses in Vicariatu Custodiali.

(66v) Anno 1706. 5. Maji Canonice electus est Custodem Provinciale Custodiae Transylvaniae Fr. Emericus Lampruk. Visitante Custodiam R. P. Bonaventura Szabo, et Praesidente in Capitulo, a quo Confirmatione obtenta, duravit annis tribus calamitosis.

Anno 1709. iterato in Custodem Provinciale electus fuit R. Pr. Fr. Franciscus Nizet, die 6. Maji, Praesidente in Capitulo R. Patre Modesto Sigray Custodiae Patre, de facultate Reverendissimi Patris Commissarij Generalis, qui inter pestis, et longarum infirmitatum miserias triennium quidem, sed calamitose complevit, tumultuose adhuc durante armorum hostilium strepitu.

Fr. Franciscus Nizet manu propria

Anno 1712. 1. Junij Canonice plenis votis in Custodem Provinciale electus est Custodiae Transylvaniae Fr. Petrus Becze, Praesidente in Capitulo R. Patre Ludovico a Moldavia de facultate Reverendissimi Patris Commissarij Generalis, qui triennium sub compositione pacis complevit et tribus mensibus et diebus 24 prorogatis id est ad 24. 7bris 1715.

Anno 1715. Die 27. 7bris Iterato electus fuit in Custodem Provinciale Frater Modestus Sigray, Praesidente in Capitulo, cum plenitudine potestatis, A. R. P. Bernardo

Prentaller Diffinitore Prov. Marian. ex Hungaria, qui hac vice suum triennium non absolvit, ut reduceretur antiquus mos, eligendi Custodem Provinciam circa festum Pentecostes.

N. B. Vide Continuationem ad calcem huius libri ad signum Ø³²

(67r) Conventus Csikiensis

Conventus Csikiensis Beatae Mariae Visitantis antiquus fuit, et jam vel altera vice, novissime hoc anno 1661. die 21. Octobris per Turcas et Tartaros exustus, quo die etiam perierunt octo fratres, scilicet Pater Nicolaus Somlyai fundator custodiae, et jam sexagenarius in sylvis penes Csomortan occisus. Pater Petrus Palfalvai ex Presbytero saeculari religiosus factus, sub tecto templi combustus una cum Ecclesia. Frater Joseph Sz. Imrei Novitius in sylvis penes Fitod capite truncatus. Fr. Joannes Colosvari laicus professus, in montibus ultra Széphavas, pariter capite abscisso vitam finierunt.

Religiosi quatuor, frater Paulus Bessei, Frater Elias Bosnensis, Fr. Jacobus Graecus, omnes Clerici, et Fr. Antonius Makai Laicus, in Captivitatem abducti, qui tamen per Dei clementiam omnes evaserunt, et redierunt.

Tandem post ruinam reaedificatus per Patrem Casimirum Damokos eiusdem Conventus Guardianum, ex Eleemosynis Illustrissimae Comitissae Francisci Veselini quondam Palatini Ungariae relictas viduae, Annae Mariae Szecsi, et Illustrissimae Dominae Principissae Sophiae Bathori, Viduae Celsissimi Principis Transylvaniae Georgij Rakoczi junioris, quae, mortuo Principe Catholicam fidem amplexa fuit, una cum filio suo Francisco Rakoczi, Principe electo Transylvaniae.

(67v) De Guardianis Csikiensibus

Pater Nicolaus Somlyai.³³

Anno 1630. et consequenter. Pater Miklos Gargyan epitette a Csiki Kalastromban az also Kerengöt seu ambitust, es az egész Kalastromot restauralta, az egész Templo mot meg menyeztette, Petrasko kepiroval gyönyöruseges szepen meg iratta meg aranyasztatta, a Templomban szekeket, nagy oltart, mellyet czinaltatot Gyergyó Alfalui Adam Ferenczel, es meg iratot Szebeni Daniel finum kepiroval pro fl. 100.

A Cellakban asztalakot, agyakot, üveg ablakokot, egy szoval az egész Kalastromot restauralta cum omnibus requisitis, a Segestyeben hasonlokeppen, örök emlekezetet hagyvan maganak, usque in praesentem diem, a mellyeket a Pogany Török Tatár, 1661. die 21. Octobris, mind el egetet Calastrommal es Tartomannyal együtt, es magatis akkor le vagta a Csomortani völgyben.

Pater Miklos Somlyai vötte azt szep Duplex Regalt Brassoban pro fl. 50. mellyet Gyergyó Sz. Miklosra attunk a Nagy harang arraban.

P. Miklos czinaltatta a Cinteremben a kö labat, es abba keresztet. Ugyan ö hozatot volt Craccobol egy szep Positivumot Brassai Erhard organistával pro fl. 200. mellyet attunk a Nagy Orgona arraban, ugyan annyiban, mellyet vött (68r) florenis Mille, et

ultra: sok egyéb dicziretre es örök emlekezetre valo melto dolgokat cselekedet, Vir magnae devotionis, et multarum precum, cuius aeterna memoria in benedictione est.

Pater Casimirus Damokos³⁴

Anno 1649. et ultra. Pater Casimirus Damokos, a veszedelem elöt valo Gardyansagaban boltatta meg a Refectoriomot, a belső konyhat, egy kis boltos pinczét alája.

P. Casimirus epitette, a Refectoriom, es konyha felet valo felső contignatiot, hosszu tractusban valo Cellakot, Chrorust köből, a Porticust ex fundamento, sicut est hodie, et multa alia aedificia, de mivel akkor csak deszkaval voltak padolva, a Cellak, es Chorus, azt a pogansag mind el rontotta, egette, az után secundo ex cineribus megint meg epitette, sicut est hodie.

P. Casimirus hozta le a szep Tabernaculumot cum 4 capsulis, Szepesből, mely a romlaskor jo helyen meg maradt.

Item hozot egy ki mondhatatlan szep Heban forma fekete aranyas oltart, Nagyszombatbol, in honorem S. Antonij, mellyet a pogansag a Templommal együtt mind el egetet. Egy szoval az egész Kalastromot cum omnibus requisitis, restauralta, reparalta, augealta, a Sz. Szerzetet multiplicalta.

(68v) Pater Casimirus Damokos Gargyan czinaltatta, a Templom elöt valo Porticust köből, boltal, fellyül rea chorust, holot az elöt csak deszkabol volt. A Cinteremben valo kö Praedikallo szeket, ot valo ambitussal együtt, a Cinterem ajtoig. Item a kö keresztet a Cinterem elöt.

P. Casimirus Damokos, es Pater Joannes Kajoni hoztuk a szep öreg Orgonat Braszobol, mellyet vöttünk Orgona czinalo Janostol pro fl. 1000. et plus, mellyet jobb reszre a pogansag mind el egetet volt, es az után P. Joannes Kajoni, Organista, et Organifaber ujolag, meg jobban es szebben mind fel epitet, sicuti est hodie, ad gloriam Dei, et honorem B. V.

I.

Anno 1662. P. Casimirus Damokos, viszontag az egész Calastromot ex cineribus fel epitette, minek utanna a pogansag hamuvá tötte volna, csak a puszta falak maradvan, az benefactorok segitsegevel, es Sz. Alamisnajokkal, ut infra: a templomot megboltoztatta, mellynek boltyat vegeztük el, 1664. die Sabbathi, ante festum exaltationis Sanctae Crucis, sok faratsaggal, es költessel.

Item a Templomot meg cserepeztette, a Templomban oltarokat, statusokat, szekeket, a Toronban harangokat, a segestyeben draga materiakot, Paramentumokat, Kelyheket, Ereklyeket Ciboriumokat szerezven. Et consummavit omnia opera. De altaribus videbis infra, inter benefactores.

(69r) P. Casimirus epítette a kis portara menő egész tractust, a fundamento, mind also, es felső hazakkal együtt minden keszsegevel, (excepto tamen ambitu) es az egész Kalastromot mind bolt ala vetette, minden cellakra, Refectoriumra, Templomra, chorusra üveg ablakokat, a Cellakban ajtokot, agyakot, asztalokat, et omnia necessaria.

P. Casimirus czinaltatta ujlag a Sütő hazat, nagy csürt, a ben valo nagy Istállot, ugyan ő vetette kertben sövennyel a sütő hazat, az apaczak kertét, sicut est hodie.

P. Casimirus epítette a Necessariumot köből.

Item kezdet volt egy Residentiat epiteni Haromszeken Nyujtodon fellyül, a Kepnél, a hol egy nehanyad magaval lakot, sed inimici invidia, onnet exturbalta.

P. Casimirus Damokos kezdette volt a fejureghazi regi Calastromot fel epiteni, az öreg Haller Istvan akarattyabol, a hol mar Novitiatus volt, es derek hires scola, de onnetis az irigyseg amovealta.

Ez a P. Casimirus Gargyan, es Custos sok faratsaga, es munkaja utan, a szentseges Romai Papatol, Coronai Püspöksegre szenteltet, *sub titulo, Episcopatus Coronensis in Graecia*: es a Csiki Kalastromban egy nehany Papokat szentelt fel, cuius exemplaris, et Religiosa vita in benedictione est, et florebit in saeculum saeculi: Ha erről többet akarsz tudni, meg lathatod irva a Torony tetejen valo Gomb-ba, includalva, mely irast a Kereszt Gombjában tettünk.

(69v) Pater Stephanus Taploczai Guardianus³⁵

P. Istvan epítette a Cinterembe valo kerengőt, a hol esős idöben Processiót jarunk, es egy darabját csereppel meg fedte. Ennek Gargyansagaban epült a Sz. Kereszt, es Sz. Antal oltara, Pater Istvan aranyztatta meg az oltarokat, mert mind inkab mind feiren marattak volt el, Pater Casimirustól, excepto hogy a nagy oltar jobb reszre meg volt aranyazva.

P. Istvan augealta a Segestyeben valo szep apparementomokat, es sok szépségeket keszitet, ad honorem et cultum Divinum, et multa alia: Es a scolát is ő epítette.

II.

Pater Joannes Kajoni Guardianus³⁶

Anno 1681. factus Guardianus Conventus Csikiensis, et per tres annos duravit, sub hoc triennio, az Templomnak a fel oldalat ujlag meg cserepeztük, a Cellakot hasonlokeppen meg cserepeztette, az Templomban az Orgonat meg ujtatta, mert egy igen szep Pedalt czinaltatot melleje, egy Positivumot hátul pro Cantu Ungarico pro fl. 80.
< ... >

Item P. Joannes Kajoni czinaltatta a szep Koporsot minden kessegevel aranyazással, mellyet Nagy Penteken szoktunk ki tenni: pro devotione populi. < ... >

P. Joannes Kajoni szerzette a Typografiat, pro necessitate Missionis Apostolicae et Catholicorum huius regni, a melynek szerzeseben, se Csik, se Mikhazi Kalastrom egy penzt sem adot hanem kézi munkajaval szerzette az arrat, cum omnibus requisitis et pertinentijs suis. < ... >

Vide etiam Sub littera K. Kornis Gaspár et Banfi Christophné³⁷

(70r-75v kivágott lapok)

(76r) Pater Emericus Doczi³⁸

Pater Imre Csiki Gargyan cserepeztette meg a Templomnak fél oldalat uj cserepekkel, es az egész kö fal keritest restauralta, es meg sendelyeztette.

Amen. Deo gratias.

III.

Benefactores Conventus Csikiensis

A.

Apor Lázárne az öreg, tudni illik: Imecz Judit atta amaz olvaso formara valo ezüst lanczot, ad honorem B. Virginis, mely vagyon negy rendel.

Apor Lázár iratta meg a Cathedrat pro fl. 15.

Apor Istvan vette a chorus felet valo kis tornyocskaban levő harangot, mellyel pro Martyrologio harangoznak.

Apor Istvan adot egy par feir Dalmaticat, es egy Casulat.

Apor Istvan atta amaz mestersegesen czinalt Gyanta Crucifixust, ad ornamentum Altaris.

(76v) B.

Bernard Györgyne a Haromszeki Boer Simon leanya, adot egy zöld aranyas Terzenallya szoknyat, abbol czinaltunk egy Casulat, cum stola et Manipulo. ex siliqua ... (?)³⁹

Banfi Christofne Farkas Margit czinaltatta a boldog Aszszony fejeben valo ezüst Coronat a melynek keszitesere adot fl. 250 cum victualibus pedig fel ment ad florenos 300.

Bogdan Janos köttette be Brassoban az egyik nagy Gradualet pro fl. 4.

Banfi Christofne váltotta ki a két kristály keresztet Brassobol, midőn abból keresztet csináltunk es On talpat csináltattunk, azért hogy solemnis porcessiokon a Diaconus, et subdiaconus hordozzak penes sacramentum.

C.

Csaki Istvanne, Groff öreg Csaki Istvan felesége Mindszenti Christina adot egy aranyas kelyhet, cum Patena.

Csaki Laszlonge, Groff Kalnoki Istvanne leánya, Kalnoki Kata Rosalia, csináltatta a Sz. Gabriel oltarat, mellyet az Annja Kalnoki Istvanne vegeztetet el, mivel az Isten amazt magához vette.

Csaki Laszlonge ugyan atta az arany gyemantos Násfát, mellyet az ezüst kep, Szüz Maria mellyére szegeztünk.

(77r) Csaki Laszlonge ugyan Kalnoki Kata Rosalia atta, az aranyas viragokkal varrott fatyolt a boldog Asszony kepere.

Csaki Laszlonge ugyan, atta amaz szép aranyas fatyol keszkenőt, a kinek végére varrottak a Napot es a Holdot aranyal.

Csaki Istvanne, ut supra: Mindszenti Cristina csináltatta a Sz. Kereszt oltarat.

Csik Palfalvi Janos, Varadi Püspök csináltatta a Sz. Ferencz oltarat, Szepesben: a Nagy Szep aranyos tabernaculomot, cum duabus reliquiariis: es ugyan ezen Püspök atta amaz szép Ur tartót, azon Tabernaculumban, tudni, egy szép aranyas viragos fedeles kupat Ciboriumot pro SS. Sacramento.

Csaki Laszlonge, ut supra: csináltatta a Sanctuarium üveg ablakait mind ujolag, per totum. Mind ezek pedig per totum meg ujitattak Méltóságos Illyés István Püspök Ur ö Nagysága alamisnájából. Anno.

D.

Donat Farkasne atta a Calastromban Taploczai Szabo Peter Jobbagyot, vele szép örökseget, szanto földekkel, es retekkel együtt.

Donat Farkasne csináltatta a Sz. Ferencben valo üveg ablakokat.

(77v) Damokos Tamas atta ama szép öreg Virginat, melynek nincz mássa egész Erdelybenis. Item amaz falra valo szép selyem karpitokat. A Virgina Gyergyóban el égett. Anno.

Delnei Nagy Balas hagyot testamentomban fl. 500, idest öt szaz forintot.

Duas Cruces, ex globulis naturalis Cristalli, cum interjectis globis argenteis in auratis, et lapidibus Malachitis, idest: Türkes: dedit Cardinalis Spinöla: de mi csináltattuk keresztformara, es on talpra.

E.

Ecclesiam Conventus Csikiensis Anno 1682. 10. May. Illustrissimus dominus Archiepiscopus Marcianopolitanus Vitus Pilutius, Consecravit Dominica infra Oct. Ascensionis, et Altare maius, inter Missarum solemnias in Pontificalibus existens, spectante toto populo et admirantibus omnibus ceremonias admirabiles eo quod juxta promulgationem, omnis opulus ad Ecclesiam convenerat: Consecrationem procurante A. R. P. Joanne Kajoni Guardiano eiusdem Conventus, quam consecravit in honorem B. V. Mariae Visitantis cum hac subscriptione.

scilicet:

Ego frater Vitus Pilutius Ordinis Fratrum Minorum Conventualium Archiepiscopus Marcianopolitanus, et Vicarius Apostolicus terrae Moldaviae, Consecravi Ecclesiam Claustrum Csi- (78v) kiensis fratrum Minorum, et altare hoc, Anno 1682. die 10. Mensis May: in honorem Beatissimae Virginis Mariae Visitantis, et reliquias Sanctorum Martyrum Paulinae, Urbani, Fidelis, et Eupepidij in eo inclusi, et singulis christi fidelibus hodie annum unum, et in die Anniversario Consecrationis huiusmodi ipsam visitantibus quadraginta dies, de vera indulgentia in forma Ecclesiae consueta concessi.

Et hanc Pergamenam reclusit cum reliquiis in altari.

Es ugyan 1682. 16. May. Idem Illustrissimus Archiepiscopus meg szentelte a Cinteremben valo kö labat, es az Cintermen kívül valo kö keresztet, hogy az emberek nagyob buzgosaggal imadkozhassanak ott.

Es ugyan azon Archiepiscopus Vitus Pilutius, 1682. die 5. May. benedixit Tabernaculum pro SS. Sacramento cum duabus suis Capsulis.

Es ugyan 1682. die 7. May. in Ascensione Domini Idem Archiepiscopus benedixit Caemeterium nostrum Ecclesiae Conventus Csikiensis in Pontificalibus, cum suis ceremonijs, procurante haec omnia Patre Joanne Kajoni, Guardiano, et Custodiae Patre, ut sit ibi requies defunctorum.

(78v) F.

Frater Peter Anda, Taploczai, Tertiarius et Syndicus Apostolicus Conventus Csikiensis, czinaltatta a nagy köves kelyhet, pro fl. 100.

Frater Peter Anda, czinaltatot a Somlyo Sz. Peter Megyeben egy szep ezüst aranyas kelyhet. <quid ad nos>

Frater Peter Anda, epitette, a Somlyo Sz. Peter Megyeben valo nagy öreg kö tornyot.
< ... >

Frater Peter Anda szerzette nagyob reszere, it a bor lokanal valo nagy kertet, a maga penzevel, joszagaval, es maga vetette kertbenis. < ... >⁴⁰

G.

Görög Istvan, es a felesége Balog Kata, a jozzagokat ide testaltak, pro fl. 18. mellyet az Atyafiai töllünk váltottak ki.

H.

Haller Peterne Pécsi Ersebet czinaltatta a nagy Oltart eppen, es a Sz. Antal Oltarat, pro filia sua, Mindszenti Ersebet, ahoz albakot, Velumokot, a mely (79v) Két oltar minden kötsegevel, meg haladgya az ezer forintot, et multa alia. Testamentomban hagyot fl. 100.

Haller Peterne czinaltatta, a szep zöld viragos barsony Casulat, ezüst csipkevel, constat fl. 100.

Haller Istvanne Barkoczi Anna Maria, adot testamentomban három száz sarga aranyat.

Haller Istvanne hagyot testamentomban 22 öreg ezüst talakot, mellyeket Barcsai Akos Fejedelem töllünk fel váltot, adot erette valamit nyomot, scilicet fl. 800. et ultra.

Haller Istvanne atta ama nagy diván Szönyeget, es egy nehany selyem tafota karpitot, mellyek a romlaskor el vesztek, csak egy maradot.

Haller Palne Istenben el nyugut Aszszony, adot egy király szín aranyas Terczenallya Szoknyat, ezüst Csipkevel, melyből löt, egy solemniss Casula, cum stola, et manipulo, es egy szep Antependium.

Henter Ferencz czinaltatta Altare Omnium Sanctorum az Predikallo.szek mellett, adot rea fl. 100.

I.

Incze Andras, atta ama lapos ezüst parta övet, láncz formara, pro defuncta sua sorore.

(79v) K

Kalnoki Istvanne, Beldi Anna atta a Toronybeli Nagy Orát.

Kalnoki Istvanne, a Torony epitesere, fel rakasara, cserepezesere, es hogy magossabban rakjak adott fl. 100.

Kalnoki Istvanne Beldi Anna cserepeztette meg a Sanctuariumot, es az egész Templomot, uj cserepekkel.

Kalnoki Istvanne, Ablakot, Superpelliciumokot czinaltatot az Isteni szolgálatra, a segestyeben.

Kalnoki Istvanne czinaltatta a Templomban levő egyik öreg üveg Ablakot, Brassai Tölczéres Janossal.

Kalnoki Istvanne adot egy szép aranyas virágos drága szoknyát, abból let egy szép Casula cum Stola, et Manipulo, es egy Antependium.

Kornis Gaspar, es Haller Janosne, attak a Typographia szerzésében Száz Forintot; Banfi Christofne pedig adot fl. 10.

Kapi Gaborne, Haller Peterne edes leánya, tudni illik, Minszenti Ersebet, adot egy kek vont arany Szoknyát, abból let egy Casula, cum Stola, et Manipulo, es egy Pluviale-nak <melleje> az eleje.

(80r) M.

Mikola Sigmund hagyot a Csiki Kalastromban fl. 300 mellyet a felesége Konuti Susana maga be hozot.

Mikes Kelemen adot egy feir Caftant, abból czinaltattunk egy par feir dalmaticat.

Mikes Kelemen czinaltatta a Sz. Mihaly Oltarat, Brassai Nyerges Janossal.

Mikes Mihaly kezdette, es Mikes Kelemen vegeztette el, a Sz. Mihaly Kopolnajat, pro Sepultura sua, et suorum.

Mikes Kelemen boltotta az egész Templomot, feleségevel Kalnoki Susanaival együtt, adot ra, ket Száz öreg tallert, es sok egyebet.

Mikes Kelemenne, Kalnoki Susanna atta a ket ezüst Coronat, Sz. Katalin, es Sz. Borbara fejében.

Mikes Kelemenne atta amaz szép új Sarga, es aranyas fatyolt ulnarum 12. a Szűz Maria fejere.

Mikes Kelemen atta, amaz szép Kereszt Zaszlot, mellyet Magyar orszagból hoztak, ex praeda.

Mikes Kelemen atta, feleségevel Kalnoki Susanaival együtt amaz szép varrot veres Casulat, kinek a hatan egy mesterseges varrot dolog vagyon.

Mikes Mihaly atta, az ezüst aranyas ereklyet, a mint rajta meg vagyon írva.

(80v) N.

Nadudvari Janosne adot a Calastromban egy veres aranyas Caftant, melyből Casulat czinaltak, constat fl. 48.

Nagy Tamasne Petki Kata, atta a kis JESUS Kezeben való ezüst viragot, cum quatuor Musculis, et in Summitate pomulis deauratis.

P.

Petki Farkas koporsojarol attak 58. ezüst szeget.

Petki Istvanne Barcsi Borbara adot, alias Sulyok Istvanne, egy veres vont arany szoknyát, melyből egy szép solemnis Pluvialt czinaltunk.

Palatinus Groff Veseleni Ferenczné adot egy fekete vont arany Casulat, es Antependiumot.

Palatinus Veselenyi Ferenczné, draga szept Aranyas Ezüst nagy Mosdo Medenczet Kannastol, es a maga ivo ezüst aranyas szept Kannajat Viragos, melynek az tetejen negy agu magos termet Claris volt, az Csiki Kalastrom epületire, mellyeket P. Casimirus Damokos hozot le Magyar orszagbol.

Palatinus Veseleni Ferenczne atta a boldog Aszszony Kepet, tiszta finom ezüsből, Eban fabol czinalt, es meg ezüstözöt talpaval együtt. Szaz arany erő.

(81r) Palatinus Veseleni Ferenczne, adot Ket arany perezet, idest Armillas aureas, ezeket mind a Calastrom epületire költöttük es sok egyeb Szepseget, ezüst gyertya tartokot, crucifixust, kit a nagy Isten meg fizessen neki az örök boldogsagban.

Petki Istvan, Csiki hires Capitan, Erdelyi Fejedelemnek belső Tanacsza, Hopmester, atta amaz öreg nagy Szept Monstrantiat.

Petki Istvan temeteseről maradot fekete barsonybol, mellyel a lovat be vontak volt, czinaltunk egy Antependiumot, es Casulat cum Stola et Manipulo.

Petki Istvan czinaltatta meg, a Templomban egyik nagy öreg üveg ablakot, a masikot a felesege, Barczy Borbara, a harmadikot Kalnoki Istvanne.

Pater Joannes Laszlo, adot a Calastromban 25. szept öreg könyveket.

Pater Joannes Benkes Archidiaconus Csikiensis még elteben ide atta a könyveit, egy nagy öreg hordoval, kiben mind könyv volt; es a fél hintot is halala utan el hoztuk.

Pater Paulus Filipcsovich adot szept öreg 49 könyvet.

Pater Stephanus Lakatos, adot egy fel dalmaticat.

Petki Janos Csik Szeki Fő kiraly biro, czinaltatta amaz igen nagy Zaszlo Keresztet, constat fl. 100. et plus.

Et adhuc manent imperfecta.

(81v) Petki Janosne Haller Cristina czinaltatta a masik igen nagy Zaszlo Keresztet azis constat fl. 100. et plus, computandis computatis harom szaz forintra fel megyen, de a kepeket benne Isten kedvéért irta, Georgius Cassai Kep iro, mivel nalunk tanolta volt a Kep iro mesterseget.

Pater Casimirus Damokos czinaltatta Posenban, egy Isten felő benefactorral az Ur Jesus fejeben valo ezüst aranyas Koronat.

Pokai Miklosne a Sügödi, atta ama nagy földet, a malom mellet, a Sütő hazan túl.

Pokai Miklosne ugyan adot testamentomban Hat igen szept szürke szekeres lovakot.

Pater Casimirus Damokos czinaltatta Szepesben, amaz Ket tiszta aranyas Capsulat pro reliquiis Sanctorum, egy Isten felő benefactorral.

Pater Casimirus Damokos czinaltatot volt Nagy Szombatban egy igen szept fekete körtvely faval boritot, fodor partakkal, heban formara valo öreg Oltart in honorem S. Antony, sok aranyos viragokkal statuakkal: pro fl. 300. et ultra es keszen le hozvan, a poganyzag a Calastrommal el egette.

(82r) R.

Rakoczi Györgyne, Batori Soffia, amaz hires iffiabik Rakoczi György Erdelyi Fejedelemnek felesége, fejedelem aszony, atta özvegységeben amaz szép arany Medalt, melyben 60, gyémánt, és 70 rubint, vel plus vagon, a mely sok száz forintot meg érne, vel etiam mille.

Rakoczi Györgyne ugyan Erdelynek fejedelem Aszszonya vetetet a Csiki fraterék számára, 14. vég posztot, mellyet Munkacs varabol be is hozot volt P. Casimirus Damokos.

Rakoczi Györgyne ugyan adot a Calastrom épületire, öt száz tizen öt penzes ezüst dukat.

Rakoczi Györgyne Fejedelem Aszszony attá az aranyas Viola szín Terczenallya Casulanak materiajat, pro gloria Dei, valet florenos 150.

Racz Istvan, feleségevel Kajoni Judittal, vettek temető helyt a Sz. Gabriel Oltára előtt fl. 32. és mind jóságokot, hazakat, és mindeneket, Csik Szereda Varosaban a Calastromban testaltak, mivel Pater Joannes Kajoni, a feleségevel, edes egy volt.

(82v) Racz Istvan köttette be az egyik nagy Gradualet Brassoban, fl. 4. és minden fele sokat szolgált faradot a Calastrom szolgálattyanban:

S.

Semien Gaborne Damokos Judit, Damokos Tamas Csik Szek Fő király birajanak leánya, adot egy igen szép viola szín kek virágos barsony szoknyát, abból lett egy szép Casula, cum stola, et manipulo és egy Antependium.

Szent Imrei Fodor Ferencz né Istén felő aszony, adot két Jobbagyot, Göröcs Istvánt, és Jakab Martont.

Szereda Varosi Csiszér Imrene csináltatta, az egyik kis Zaszlo Keresztet.

T.

Torma Istvan hagyot a Csiki Kalastromban testamentomban fl. 100. Mikhazi Kalastromban 100. Colosvari Patereknek mille florenos; Feirvarra, Udvarhelyre, ducentos.

Torma Istvan adot a Cantionale Nyomtatására fl. 200.

Torony tetején való Keresztet csináltattuk fl. 25.

(83r) Torma Györgyne, Torma Istvan Annja, adot egy holyagos ezüst aranyas virágos fedelés öreg kupát, tizennegyed fel öreg taller benne.

Torma Janosné Petki Anna, csináltatta az ezüst Lampast, ante Venerabile, constat fl. 100.

Torma Janosné ugyan csináltatta, és attá, ama jó féle gyöngyökből való kis koszorut.

Ezekén kívül sok számtalan benefactorok, Urak, Nemessek, fő Aszonyok, köz rendek, kik ezt a Sz. Kalastromot segítettek, marhajokkal, Ruhajokkal, Penzekkel, Gabonajokkal, kiknek szamat csak az egy elő Isten tudgya, kiknek neveket be irta az elő könyben, mert az Isten tisztességetől nem szantak gazdagsagokat: es jutalmokat el is vettek az örök boldogsagban.

IV.

Banfi Christofne ut supra, adot a koporsora fl. 94.

Barczy Barbara, az öreg Petki Istvanne czinaltatot volt ide egy öreg draga Gyöngyökből valo Coronat, constabat fl. 100. mellyet a segestyeből egy Novitius el lopot, es oda vagyon: et multa mala fecit.

(83v) 1. Solenniorem Casulam curavit fieri auro argentoque pictam Reverendissimus Dominus Stephanus Illies, Canonicus Strigoniensis, Episcopus electus.

Idem praefatus Reverendissimus Dominus pelvim cum duobus urceolis pro Sacrificio Missae Solennissimae donavit.

2. Illustrissimus Dominus pie defunctus Comes Stephanus Apor inter quam plurima beneficia obtulit Ecclesiae nostrae Monstrantiam Solennissimam gemmis, lapidibusque preciosis ornatam

3. Perillustris Domina Consors Domini Michaelis Bors Miko Judith curavit fieri Soleane, cui Simile in Conventu non reperitur, pluviale.

4. Vidua Comitissa pie defuncti Michaelis Mikes neoconversa Corusiana Bethlen donavit Solennissimum velum pro B. V. M.

5. Illustrissimus Dominus Philippus Erkenbrecht donavit unum velum pretiosum caeruleum pro B. V. Item 6. candelabra lignea, eleganter tamen elaborata, deaurata, et deargentata.⁴¹

(84r-85v beíratlan lapok)

(86r) Inventarium

Rerum omnium Notabilium Conventus Csikiensis, Anno D. 1683. die 28. July factum, Tempore A. R. P. Joannis Kajoni, Guardiani loci eiusdem.

In Templo

Az Templomban Het oltar, faragot, aranyas kepekkel.

Az nagy oltar tetein egy hoszszu szeles fatyol.

Mindenik oltarnal csengettyü a falba czinalva.

A cornu Evangelij, egy Aranyas oltarocska, Pro Credentia.

Pro Astantijs valo hely, harom szekecskevel, a cornu Epistolae.

A Toronyban harom harang, ket Manussal, harmadik a Templomban.

Egy nagy öreg ora, egy kis harangal, kit a Sanctuariumban üt.
 Lampas ferrea, ardens ante Venerabile.
 Egy nagy öreg aranyas halottas Zaszlo, az öreg Petki Istvane.
 Mas veres halottas Zaszlo, Damokos Gabore.
 Harmadik Miko Petere, mindenik fel függesztve.
 Egy szep Predikallo szek, cum suo Capitulo.
 Egy nagy szep faragot aranyas Koproso, Nagy Pentekre.
 Kettős Gyontato Szek, cum laminis ferreis.
 Negy Evangelistak kepei, tablakra irva, Negy oszlopon.
 Sz. Clara Kepe, faragot, aranyos, a falon, a Sz. Ferenczbe.
 Az nagy Oltar, Boldog Aszszony oltara.
 A másik a Cornu Evangely Sz. Keresztoltara.
 A Harmadik a Cornu Epistolae, Sancti Antony de Padua.
 (86v) Az Negyedik penes Cathedram: Omnium Sanctorum.
 Az ötödik legalol, a nagy ajto mellet: Gabrielis Archangeli.
 Az Hatodik a Sz. Ferenczbe, Sancti Patris Francisci.
 Az Hetedik a Copulaban: Sancti Michaelis Archageli.
 Ezeket pedik kik czinaltatták: Vide supra.
 In turri Campana maior, in honorem B. V. M. consecrata.

(1. számozatlan lap) **De Conventibus et Residentijs, quos actu Anno 1722. incolimus.**⁴²

Primus est

Conventus Csik Somlyoviensis sub Patrocinio B. V. Visitantis, et quidem Caput et Mater Custodiae, prout patet ex Bulla SS. Domini Domini Urbani VIII. quae incipit: *Salvatoris nostri JESU Christi* etc. frequentia devotorum populorum suo tempore etiam ex alienis Regnis eo confluentium pro Sanctissimo Festo Pentecostes < ... > insignis, et propter < celebrem concursum > singulariter ibi elucentem pietatem, et cultum Divinum merito a pijs pluribus parva Roma dictus.

(2. számozatlan lap) **Secundus est**

Mikháziensis in vico Mikhaza dicto sub Patrocinio S. Stephani Regis Apostolici, Minoritico Satui competenter, honeste, ac Religiose exstructus; Quando, a quibus, quibusque medijs videre est in Praecedentibus digestis de progressu Religionis in hoc Principatu.

Si quid notabile imposterum contingat circa hunc Conventum, certe muneris, et obligationis successorum erit ea ad cautelam, et instructionem posteriorum Scriptis mandare.

Jegyzetek

- ¹ Kiadva: György József, 1930, 693-695. A kusztodia történetében még egyszer szerepel: f 49r-50v. A pápai bréve másolata nem Kájoni írása.
- ² Ugyanez még egyszer: ff 52r-v.
- ³ Kiadva: Székely oklevéltár I, 340-342; György József, 1930, 671-675. Az oklevélmásolat nem Kájoni írása.
- ⁴ Kájoni megjegyzése.
- ⁵ Kiadva: György József, 1930, 685-688. 7r-től Kájoni írása.
- ⁶ Kájoni megjegyzése.
- ⁷ Kiadva: György József, 1930, 683-685.
- ⁸ Kiadva: György József, 1930, 692-693. Az oklevélmásolat nem Kájoni írása.
- ⁹ Kájoni címadása, de az oklevélmásolat nem Kájoni írása.
- ¹⁰ Kiadva: György József, 1930, 703-704. Az oklevélmásolat nem Kájoni írása.
- ¹¹ Kiadva: György József, 1930, 697-698. Nem Kájoni írása.
- ¹² Kiadva: György József, 1930, 695-696. Nem Kájoni írása.
- ¹³ Kiadva: György József, 1930, 705-706. Az oklevélmásolat nem Kájoni írása.
- ¹⁴ Kájoni bejegyzése.
- ¹⁵ Az oklevélmásolat nem Kájoni írása.
- ¹⁶ Kiadva: György József, 1930, 713-714. Az oklevélmásolat nem Kájoni írása.
- ¹⁷ Az oklevélmásolat nem Kájoni írása.
- ¹⁸ Kájoni bejegyzése.
- ¹⁹ Gonzaga, Franciscus: De origine Seraphicae religionis et progressibus. Roma 1587.
- ²⁰ Péterffy, Carolus: Sacra concilia . . . , II, Posonii 1742, 273-285.
- ²¹ Pethő Gergely: Rövid Magyar Chronica (373-1616). Bécs 1660.
- ²² Az unitáriusokkal kapcsolatban említheti Kájoni az ókori eretnek Ariust.
- ²³ Varga Boldizsár nevét egy későbbi kéz írta az alsó margóra.
- ²⁴ recte 54!
- ²⁵ Dániel 3.
- ²⁶ Vergilius, Aeneis 7,312.
- ²⁷ Későbbi bejegyzés, a „Series” órszóra vonatkozik.
- ²⁸ Utalás Mózes II, 1, 10-re.
- ²⁹ Józsué 23,13.
- ³⁰ 1687-ig Kájoni írása, ettől kezdve ciklusonként változik a kéz.
- ³¹ Későbbi kéz bejegyzése. A Kusztodia-történet 60 r-v lapjaira vonatkozik?
- ^{31a} Későbbi kéz javítása.

³² A folytatás a rendelkezésünkre álló kópián nem szerepel.

³³ 1629-1640; 1644-1648; 1659-1661.

³⁴ 1649-1655; 1662-1665. .

³⁵ 1669-1673.

³⁶ 1681-1684.

³⁷ Későbbi bejegyzés a 69v lapon szereplő többi áthúzott bejegyzéssel együtt.

³⁸ 1678-1681.

³⁹ Későbbi, rosszul olvasható, értelmezhetetlen bejegyzés.

⁴⁰ Az áthúzott bejegyzések későbbi kéztől származnak.

⁴¹ A latin kiegészítés nem Kájonitól való.

⁴² A két utolsó bejegyzésre 35 évvel Kájoni halála után került sor.

A Fekete Könyv latin szövegrészeinek fordítása

(I^r)

Az erdélyi őrség felállítása

VIII. Orbán pápa¹

A dolog örök emlékezetére. Jóllehet érdemtelenül helyettesítjük Üdvözítőnket, Jézus Krisztust itt a földön, örömmel vállaljuk magunkra azt a gondot, hogy korunkban is növekedjenek a szerzetesrendek, miután munkálóiknak száma megsokasodott, akiknek szüntelen imái és gyümölcsöző tevékenykedése által engesztelődik ki a mindenható Isten, és terjed a katolikus hit. Hogy pedig a kívánt eredményre jussanak, hivatalunk súlyát támogatóan vetjük latba, amiként azt az Urban üdvös módon használni látjuk.

Szeretett fiúink, a Szent Ferenc rend megreformálnak nevezett minoritái általános ügyésze részéről a minap az a kérés jutott elénk, hogy az erdélyi katolikusok vallás-gyakorlása, valamint az azokon a részeken élő eretnekek és szakadárok megtérése érdekében kiváltképpen hasznos volna, ha a rend szigorúbb obszerváns ága azokon a részeken élő ferences testvéreinek szerzetesházaiból egy erdélyinek nevezendő őrséget állítanánk fel, és azt a rend magyarországi, Szent Üdvözítőről nevezett rendtartományából elkülönítenénk. Ezért az említett általános ügyész azzal a kéréssel fordult hozzánk, hogy az előrebocsajtott dolgokban

(I^v)

apostoli jóságunknak megfelelően kegyeskedjünk eljárni. Mi tehát ugyanezen általános ügyész fenti kívánságaiba, — amennyire az Úr segedelmével erre képesek vagyunk, — jóságosan bele akarunk egyezni, és iránta különös kedvezéseket és kegyelmeket kívánunk tanúsítani. Őt tehát a kiközösítésnek, felfüggesztésnek és tilalomnak, valamint a jog vagy ember által bármely alkalommal és ügyben hozott más effajta ítéleteknek, vizsgálatoknak és büntetéseknek hatálya alól, — amennyiben ezektől valami módon kötve lenne, — mihelyt jelen oklevelünk érvénye végrehajtást nyer, ezen oklevelünk sora által felmentjük és mentnek ítéljük. Az elénk terjesztett kérésekre hajolván az említett három szerzetesházukat, melyeket mint állítják, Erdélyben jelenleg a szigorúbb rendtartású obszerváns ferencesek lakják, valamint egy másik házat Csíkban, mely a magyarországi, Szent Üdvözítőről nevezett rendtartomány ugyanezen testvéreinek a birtokában van, az említett Szent Üdvözítőről nevezett rendtartományból és az ő tartományfőnökének jog- és fennhatósága alól apostoli tekintélyünkkel, a jelen oklevél erejénél fogva örök időkre úgy különítjük el, hogy annak a továbbiakban a legkevésbé sem legyenek alávetve. Továbbá ezt a négy említett szerzetesházat ugyanezen

tekintélyünknel fogva és jelen oklevelünk erejével Erdélyinek nevezendő őrséggé tesszük mindörökre, és ezt az éppen hivatalban lévő általános rendfőnök és általános biztos jog- és fennhatóságának, látogatási és rendszabályozási jogának vetjük alá közvetlenül,

(2r)

hogy ezek a mondott módon általunk felállított őrséget kormányozzák, és számára szerzetesekről és más szükségletekről gondoskodjanak. Az őrségnek az őrévé ezen első alkalommal szeretett fiunkat, Szalinal Istvánt, az említett rend fogadalmását állítjuk és rendeljük. Végül az így felállított őrségnek és az alája tartozó szerzetesházaknak, az őrnek és a testvéreknek megengedjük, hogy összességükben és egyenként ugyanazokkal a kiváltságokkal, kegyelmekkel, kitüntetésekkel, engedélyekkel és szabadalmakkal, — melyekkel a rend más őrségei, és az alájuk tartozó rendházak őrei és testvérei élnek, melyeket használnak és melyeknek örvendeznek, továbbá melyekkel élhetnek, melyeket használhatnak és melyeknek örvendezhetnek most és a jövőben is — fogatosan élhessenek, azokat használhassák és nekik örvendezhessenek szabadon és megkötés nélkül, mintha ezek a jelen oklevél hatályával felállított őrségnek, az alája tartozó házaknak, az őrnek és a testvéreknek külön is engedélyeztettek volna. Elrendeljük, hogy jelen oklevelünk jogerős, érvényes és hatályos legyen és maradjon, valamint teljes érvényre jusson és azt meg is tartsa; továbbá azt is, hogy az összes rendes és kirendelt bírák, — még az apostoli udvar bírái is, — kötelesek ezt ilyennek ítélni és értelmezni, ha pedig ezt bárki, bármilyen tekintély alapján, tudva vagy nem tudva megtámadná, kísérletét érvénytelennek és hatálytalannak tartani. Nem akadályozhatják ezt az apostoli határozatok és rendelkezések, valamint az említett rendnek és a Szent Üdvözítőről nevezett rendtartománynak a már esküvel, apostoli megerősítéssel vagy bármely más érvényszerősítéssel hatályra emelt rendeletei és szokásai sem, sem előjogai, sem szabadalmái,

(2v)

sem pedig a fentmondottak ellenére bármi módon kibocsátott, megerősített és megújított oklevelei, melyeket — miután összességükben és egyenként jelen oklevél tartalmában teljesen és elegendően elsoroltattak, egyebeket illetően érvényükben ugyan meg fognak maradni — különösen és kifejezetten érvénytelenítünk az előrebocsajtottak hatályára az összes ellenkezőkkel egyetemben. Kelt Rómában Szent Péternél, a Halász gyűrüje alatt, 1640 februárjának 3. napján, pápaságunk tizenhetedik esztendejében.

M. A. Maraldus

Így található bevezetve a megreformált ferencesek igen tisztelendő általános ügyész atyjának titkárságán, Rómában, a Parti Szent Ferencnél, az Emlékezetre méltó dolgok könyvében az 1644. év címe alatt, a 74. lapon. Ugyanezt bizonyítja Petrus de Alva atya oklevél-gyűjteményének mutatója, a 351. lapon, a 16. szám alatt. A Hitterjesztési Kongregáció jegyzékében a 119. lapon ugyanez ugyanígy megtalálható.

(3r)

A pénz használatának lehetősége és módja az erdélyi hittérítők számára

A Hitterjesztési Szent Kongregáció Őszentsége jelenlétében, 1638. szeptember 20-án lefolyt ülésének határozata:

Méltóságos Spada bíboros úr beterjesztette a Szent Ferenc és a kapucínusok szerzeteiből való hittérítők azon állhatatos kérelmét, miszerint nyilvánítassék ki, hogy abból a tényből kifolyólag, hogy hittérítők lettek, magától értődjék számukra a pénzhasználat engedélyezése útjaikon és a missziós helyeken is, midőn nem áll módjukban hű vagyongazgatót állítani; egyszersmind bemutatta a boldog emlékezetű III. Honoriusnak a Marokkói Királyságban hittérítést végző ferencesekhez intézett válaszhatározatát.

A Szent Kongregáció úgy határozott (ha Őszentségének is úgy tetszik), hogy hű vagyongazgató nemléte esetén a pénz használatát illetően a hitterjesztő helyek előljáróival egyetemben, — az említett válaszhatározat feltételeinek figyelembevételével — a kérés értelmében kell intézkedni, tudniillik midőn a szükség kényszerít, és a hasznosság is erre indít, a csel és a csalárdság távol lévén tőlük őszinteségüket a kapzsiság nem vezeti félre; és ugyanezen előljáróknak a fenti módon meg kell engedni a nekik jónak látszó hittérítő társakkal együtt a fentebb említett feltételekkel a sáfárkodás lehetőségét. Nem akadályozhatja ezt stb.

Ugyanezen a napon Legszezségesebb urunk a Szent Kongregáció határozatát elfogadta.

Franciscus Ingulus, a Szent Kongregáció titkára

Pecsét helye

(3v)

A hitterjesztési Szent Kongregáció 1646. október 15-én, Őszentsége jelenlétében megtartott ülésének határozata, hogy a megreformált minoriták erdélyi őrségét a Rend obszerváns ágához állítsák vissza.²

Méltóságos Sforza bíboros úr előadta a megreformált obszerváns ferencesek őrének azon kérelmét, hogy azt az örkelületet az obszerváns familiáról elnevezett őrséggé állítsák vissza, valamint, hogy ennek az őrségnek az ingatlanbirtoklás lehetőségét engedélyezzék, mert a testvérek Erdélyben nem tudnak megélni a mindennapi koldulásból. Szentatyánk mindkét kérésre elutasító választ adott, de hogy az említett, hitterjesztési feladatot kapott őrségnek szükségleteiről valahogy mégis gondoskodás történjék, az őrség tekintetében ugyanúgy rendelkezett, ahogy az a piedimontei Szent Ferenc megreformált testvéreinek hitterjesztése esetében történt. Tudniillik: az említett őrség testvérei az ör által kinevezendő vagyongazdátónál tarthassanak olyan gabonát, hüvelyeseket, bort és más élelmiszereket és pénzt, melyet nekik és hitterjesztésük céljára alamizsna címén adományoznak, és ezt a vagyongazdátó a testvéreknek és a hittérítőknek szükségleteik szerint szolgáltatassa ki. Őszentsége azt akarja, hogy ez a rendelkezés csak az erdélyi hitszakadás ideje alatt legyen érvényben.

N. Capponius bíboros

Franciscus Ingulus titkár

Pecset helye

Ez az igen tisztelendő obszerváns atya, Szalmai István, az őrség alapítójának idejében történt, de Őszentsége elutasítóan válaszolt.

(4r)

Az oklevél be van jegyezve az Apostoli Hittérítések Jegyzékének könyvébe, az 1649. évből, a 151. lapon, Rómában a Parton, az általános ügyész levéltárában.

Királyi oklevelek

János király a konfráterekről³

Mi, Szapolyai János, Szepesföld örökös főispánja és Erdély vajdája, valamint székelyispán, jelen oklevelünk tartalma által emlékezetül hagyjuk mindazoknak, akiket illet, hogy midőn a hozzánk már ide, Csíkszékre szerencsével eljött egynémely nemesekkel és székelyekkel a három székely nem közt, itt Várdotfalva birtokon, általános bíróságtartáson együtt voltunk, a szerzetes férfiú, Gyulai János testvér, a csíki reguláris obszerváns ferencesek gvárdiánja a saját és a többi, az itt alapított Boldogságos Szűz Mária kolostorban élő, ugyanezen szerzetbeli testvérei személyében bírói jelenlétünk elé jött, hogy a három székely nem egyeteme által kinyilvánítsa e kolostor azon szabadság mértéke szerint való szabadságát, melyet egyébiránt a néhai Hunyadi János, különben Magyarország kormányzója az idő szerint nekik adott és adományozott konfráterek számára jóváhagyott és engedélyezett, s ezt követően a legfenségesebb fejedelem, Mátyás úr, Magyarország, Dalmácia és

(4v)

Horvátország királya is ezen szabadságot engedélyező oklevelének tartalmával elfogadott és jóváhagyott, kifejezvéen benne azt, hogy amiként az ő mindenkori konfrátereik ezzel a szabadsággal élhettek és ennek örvendezhettek, úgy egyáltalán senki emberfia az említett egyház konfrátereit avagy segítőtestvéreit az ő testvéreik akarata nélkül semmiféle szolgálattételre vagy szolgálatra nem választhatta ki, valamint senki sem idézhette őket eskütételre, továbbá senki sem volt képes és nem tudott ügyükben ítéletet hozni, — erről a szabadságról pedig az említett Mátyás király úrnak bizonyos, Brassóban, a Szent András apostol ünnepét követő legközelebbi csütörtökön (dec. 2.), az Úr ezer-négyszázhatvankettedik esztendejében kelt, papíron kibocsájtott és az ő királyi pecsétjével megerősített, valamint színünk előtt bemutatott okleveléből sorjában megtudtuk, hogy ezt a szabadságot a néhai Hunyadi János kormányzó úr és maga a néhai Mátyás király is többek közt adományozta és jóváhagyta, továbbá hogy ugyanezen legfenségesebb Mátyás király azt a harminckét konfrátert és az ő eljövendő utódaikat mindenféle általános és részleges katonai szemlére menés alól, az ő házaikat pedig a mi rendes és rendkívüli adóink, taksáink, tizedeink, kilencedeink, kepéink, közrendbéli és községi szolgáltatásaink bármiféle megfizetése és elvégzése alól

(5r)

kivette, és úgy akarta, hogy ezek alól mindörökre mentesek legyenek, ezt megengedte és megparancsolta. Azt kérte tehát mitőlünk a fentebb említett János gvárdián testvér a saját és — amint fentebb mondtuk — említett testvéreinek személyében, hogy miután

megismertük a szabadságukat, melyről egyébiránt tehetősebb csíkszéki székelyektől is bizonyosságot szereztünk, legkegyelmesebb Lajos király urunk királyi fenségének személyében mi is biztosítuk hozzájárulásunkat, hogy ezt a szabadságot érvényesnek és elfogadottnak tartjuk, miként hatályosnak tartotta volna ezt a szabadságot maga a legfenségesebb Lajos király is. Mivel pedig a mondott János gvárdián testvérnek a kérelme egyrészt a mi királyi beleegyezésünkből, másrészt országglakosaink helyesléséből is jogosnak bizonyult, mivelhogy Szent Ferenc ezen szeráfi rendje iránt mi is különös hódolattal viseltetünk, az ő folyamodásának meghallgatása után a fentebb említett szabadságot elfogadjuk, megerősítjük és érvényesnek ismerjük el. Ezen felül megengedjük, hogy kinek-kinek a földekből, mezőkből, rétekből, vágó és makkoltató erdőkből hasonlóképpen annyi jusson, amennyi bárki másnak jut és kijön, miként azt a fentmondott királyok engedélyezték, de azzal a feltétellel, hogy ugyanezek a konfráterek és az ő összes utódaik tartoznak a szokásos módon az említett kolostorokhoz szolgálni, és a testvérek parancsait végrehajtani. Ha némelyek megrögzötten szolgálni nem akarnának, másokat kell az ő helyükre kijelölni. Ezért nektek, bármely helyen szolgáló hű tisztjeinknek megparancsoljuk és erősen meghagyjuk, hogy a kolostor említett konfrátereit

(5v)

avagy segítőtestvéreit ezzel a szabadsággal, mentességgel és kiváltsággal élni és ennek örvendezni engedjétek, ezt tenni kötelesek vagytok és taroztok, miképpen mi is az említett királyoknak ezen szabadságát jelen oklevelünk erejével és tanúbizonyosságával mindörökre elfogadjuk, valamint az említett országglakosoknak és székelyeknek előrebocsájtott beleegyezését megerősítjük, jóváhagyjuk és hatályra emeljük. Kelt az említett Várdotfalva birtokon, Szent Mária Magdaléna ünnepe utáni csütörtökön (július 28.), az Úrnak ezeröttszázötvenkilencedik esztendejében.

Szapolyai János s. k.

Pecsét helye

Kőszegi András titkár s. k.

Ez jegyzékbe véve megtalálható a kolozsvári kapitulumban, magyarul káptalanban, az Úr ezerhatszáznyolcvanharmincharmadik esztendejében.⁴

(6r)

Bethlen Gábor a konfrátereiről⁵

Gábor, Isten kegyelméből a Szent Római Birodalom és Erdély fejedelme, Magyarország Réseinek ura és székelyispán, valamint Opulia és Ratibor hercege stb. jelen oklevelünk tartalmával jelezvén mindenkinek, akit illet, emlékezetül hagyjuk, hogy mivel

Isten az ország kormányára segített bennünket, hogy egyrészt kinek-kinek érdemei szerint adományokat juttassunk, másrészt pedig jogos járandóságát senkitől meg ne tagadjuk, mivel az igazság, az igazságosság és az érdem között is egyenes ösvényen kell haladnunk, hogy ezáltal az országot és a közigazságot illető kötelezettségünk érvényre jusson és az igazság szigora se enyhüljön. Ezért van az, hogy mi részben köteles igazságérzetből, részben pedig fejedelmi kegyelmünkből, — mellyel híveink iránt viseltünk, — a tisztelendő Váradi János testvért, az obszerváns ferencesek csíki kolostorának gvárdiánját és az ő összes jogutódait különös kegyünkben és kedvezésünkben részesítjük, hogy így nagyobb és szorgalmasabb serénységgel és hódolattal sürgölődjenek és buzgóbbakká váljanak a kötelességben, mellyel magukat a magasságos Istennek elkötelezték. Megkeresett tehát bennünket az említett, tisztelendő Váradi János testvér az ország Fehérváron tartott közgyűlésen megfelelő folyamodással, hogy amiképpen eddig Magyarország királyainak és Erdély

(6v)

fejedelmeinek engedélyéből történt, úgy az elkövetkezendő jövőben is a csíki kolostor joghatóságát, kiváltságát, mentességét, szabadságát, az iránta való kegyet és kedvezést való mivoltában megőrizni, sőt megvédeni és önzetlen, fejedelmi jóságunkkal megvédelmezni és megóvni kegyeskedjünk, mivel az igazságosság rendje ezt követeli; miután bemutatta a néhai Hunyadi János egykori kormányzó, valamint a néhai legfenségesebb, boldog emlékezetű Mátyás király, hasonlóképpen Lajos és Szapolyai János királyok, ezen felül elődeink, Báthori Zsigmond és Kristóf erdélyi fejedelmek bizonyos védelmet biztosító és kiváltságoló, eredeti és minden gyanún felül álló okleveleit, melyek az említett kolostor ügyében a fentemlített királyok és fejedelmek által adott és adományozott konfrátert avagy segítőtestvért illetően keltek, hogy mi is méltóztassunk ezt a kegyet, szabadságot, kedvezést jóváhagyni, megerősíteni és erejében meghagyni. Valamennyi tanácsurunk közös hozzájárulásával tehát úgy tetszett, hogy ezt a szabadságot és kegyet, — mivel jogosnak is bizonyult, és királyi elődeink kegygyakorlását érvénytelennek tartani és felbolygatni igazságtalan lett volna, — megerősítsük, bizonyítsuk és jóváhagyjuk és örök érvényre emeljük, hogy amiképpen azt a harminckét segítőtestvért, avagy — amint ők nevezik — konfrátert ezen kolostornak adományozták, hogy tudniillik a testvérek parancsait és meghagyásait végrehajtsák, ahhoz hasonlóan jóakaratusból, valamint fejedelmi kegyelmünkből és kedvezésünkből kifolyólag ugyanezt a kegyelmet, szabadságot, adományozást, kivetettséget és kiváltságot jelen oklevelünk erejével

(7r)

mi is biztosítjuk, megerősítjük és örök érvényűnek jelentjük ki. Ezért tehát néktek, nemzetes, nagyságos, nemes és serény híveinknek, a kapitánynak, a királyi bírának és

albíráknak, az esküdt ülnököknek, a székeleink hadrahívó tizedeseinek és századosainak, az adószedőknek, a tizedszedőknek, az adóösszeíróknak és bármiféle adók behajtóinak, — bármely helyen legyetek is, — továbbá bármiféle vagyonú, bármely joghatóság alá tartozó és bármely nevezetű, most élő és a jövőben bármikor élő bölcs bírának és a többi esküdpolgároknak, az ő helyetteseiknek, és mindazoknak, akiknek érdekében áll, vagy később fontos lesz jelen oklevél tartalmát megismerni, ezen oklevelünk erejével szigorúan meghagyjuk és erősen megparancsoljuk, hogy miként az eddigiekben, úgy a jövőben ugyanezen fentemlített konfrátereket semmiféle általános vagy részleges hadrakelésre, katonai szemlére menésre, továbbá az ő házaikat bármiféle, rendes és rendkívüli taksáink, adóink és adóztatásaink,

(7v)

valamint hadiadónk és kamarahasznunk megfizetésére, továbbá a tizedek, kilencedek és kepék beszolgáltatására — mint régebben is szokatlan dologra — kötelezni vagy kényszeríteni, vagy ez okból őket személyükben, valamint dolgaikban és összes javaikban akadályozni, zaklatni, zavarni vagy bármi módon megkárosítani ne merjétek mindaddig, amíg a kolostorhoz tartozó ugyanezen konfráterek a testvérek parancsait végrehajtják; továbbá egyikük sem bírható rá, kötelezhető vagy kényszeríthető semmiféle eskütételre vagy semmiféle községi és közrendbéli szolgálatra maguknak a testvéreknek az akarata nélkül, de azzal a feltétellel, hogy ugyanezen konfráterek kötve vannak, tartoznak és kötelesek az említett kolostornak szolgálatot teljesíteni, és a testvérek parancsait végrehajtani; ha valaki megrögzötten mégsem akarna engedelmeskedni vagy szót fogadni, az ilyenek helyére mást kell kinevezni. A fentnevezett tisztek közül senki ne merészelje ezt a harminckét segítőtestvért avagy

(8r)

konfrátert számban csökkenteni, belőlük elvenni, levonni, sem pedig őket zaklatni, hogy annál kevésbé teljesítsék kolostori szolgálatukat; mindezt senki ne tehesse és ne merje megtenni. Senkinek se legyen megengedve, hogy régi szabadságát követelje, csupán általános katonai szemle idején, és akkor is csak hadivállalkozásra (és különben nem), de azzal a megkötéssel, hogy ilyen esetben köteles a saját helyére olyan helyettesét állítani, arról gondoskodni és olyat helyettesül szerezni, aki erre önként ajánlkozik, és a testvéreknek is megfelel. Továbbá engedélyezzük, hogy a sorsolás alá eső mezőkből, rétekből, szántóföldekből, vágó és makkoltató erdőkből közülük kinek-kinek annyi jusszon, amennyi más, bármely kincstárunknak szolgálatot teljesítő székely szabadosainknak jutni és kijönni szokott. Ezért bármiféle

(8v)

méltóságú, szolgálatú és nevezetű, őszintén szeretett híveinknek erősen meghagyjuk és szigorúan megparancsoljuk, hogy engedjétek ezen védelmet biztosító és kiváltságoló oklevelünket, a kedvezéseket, kegyeket és mentességeket, valamint a fentemlített királyok adományait és engedélyeit minden módon érvényre és hatályra jutni, továbbá kötelesek vagytok és tartoztok engedélyezni, amiképpen mi is tanácsuraink hozzájárulásával ezt a szabadságot és mentességet megerősítjük, biztosítjuk és elismerjük. Ezen dolog emlékeztére, örök érvényére jelen, hiteles pecsétünk erejével megerősített oklevelünket kegyesen kiadattuk és kiállítottuk a tisztelendő Váradi János testvér számára és minden azon kolostorban való jogutódja számára. Másként ne cselekedjetek, miután pedig ezen oklevelet elolvastátok,

(9r)

adjátok vissza a felmutatóknak! Kelt Gyulafehérvár városunkban, az Úrnak ezerhatszáztizzenhetedik esztendejében, május hónap hetedik napján.

Pecsét helye

Gábor s. k.

Kovacsóczy István
kancellár

Ezt a jegyzékbe véve megtalálhatod a kolozsvári kapitulumban, vagyis káptalanban, az Úr ezerhatszáznyolcvanharmadik esztendejében.⁶

(10r)

Báthori Gábor⁷

Mi, Báthori Gábor, Isten kegyelméből Erdély fejedelme, Magyarország Részeinek ura és székelyispán stb., emlékeztül hagyjuk jelen oklevelünk tartalmával jelezvén mindazoknak, akiket illet, hogy a Csík székely székben lévő Somlyói kolostor ferences testvéreinek gvárdiánja, a tisztelendő és tiszteletreméltó Váradi Gáspár saját részéről és személyében benyújtotta és bemutatta a fenséges Zsigmond úrnak, Isten kegyelméből Erdély és a Római Szent Birodalom fejedelmének, Magyarország Részei urának, aranygapjas lovagnak és székelyispánnak stb., nagyrabecsült testvérünknek, egyszerű papíron,

(10v)

nyílt formában kelt kiváltságos oklevelét, mely az oklevél alsó szélén vörös viaszba nyomott, hiteles pecsétjével és ugyanezen fejedelem úr aláírásával volt megerősítve, és amelynek közbejöttével ugyanezen Zsigmond fejedelem úr a serény taplocaiakat, Kardos Albertet, Bálintot, Lőrincet és Imrét, Kis Kuna Ferencet, Pál Benedeket és Andrást, a várdotfalvi Petres Miklóst és Jánost, a csobotfalvi Gecző Jánost és Tamást, Bakos Györgyöt, Sükösd Pétert, a csomortáni Imre Ferencet, János Pétert, Füstös Bálintot és Lőrincet, Miklós Jánost, Sipos Istvánt és Györgyöt, Kovács Tamást, Kuna Mártont és Jánost, Damokos Jánost és Pétert, taplocai Lajos Györgyöt és Andrást, Kristóf Pétert és Mártont, Botár Andrást, a hosszúaszói Kósa Pált és Pétert, korábban is

(11r)

a nevezett somlyói kolostor konfrátereit mindennemű, bármely időben szokásos, általános és részleges hadrakelés és hadbavonulás, valamint hadiszemle alól, továbbá az ő, a fentebb említett Csík székely székben lévő birtokon álló házaikat, viszont és hasonlóképpen a rendes és rendkívüli adók, taksák és adóztatások, valamint a hadiadó és a kamarahaszna bárminemű fizetése alól, a tizedek, kilencedek és kepek beszolgáltatása alól, bármiféle közrendbéli és községi szolgálatok teljesítése alól, tudniillik az ugyanazon fejedelem úr kiváltságlevelében világosan kifejezett és leírt feltételek mellett kivette, kiváltságolta és szabaddá tette, mint ez köztudott, az alábbi tartalommal stb. Azt kérték tőlünk igen alázatosan, hogy mi ezt a kiváltságlevelet és a bennfoglaltakat összességükben és egyenként — érvényesnek, hatályosnak és elfogadottnak tartván — jelen oklevelünkbe szó szerint beíratni és lemásoltatni, valamint örök érvényre kegyesen megerősíteni méltóztassunk. Ezen oklevél tartalma a következő:

Mi, Zsigmond, Isten kegyelméből Erdély és a Szent Római Birodalom fejedelme, Magyarország Réseinek ura, aranygyapjas lovag és székelyispán stb. emlékezetül hagyjuk jelen oklevelünk tartalmával jelezvén mindazoknak, akiket illet, hogy mi azon fejedelmi és kegyes jóakarattunkból, mellyel az egyházi rendek iránt viseltetünk, másrészt

(11v)

pedig azért, hogy a Csík székely széki somlyói kolostor tisztelendő obszerváns szerzetestestvérei nagyobb és szorgalmatosabb serénységgel és hódolattal tudjanak sürgőldödni abban a szolgálatban, melyre magukat a magasságos Istennek elkötelezték, a serény taplocaiakat, Kardos Albertet, Bálintot, Lőrincet és Imrét, Kis Kuna Ferencet, Pál Benedeket és Andrást, a várdotfalvi Petres Miklóst és Jánost, a csobotfalvi Gecző Jánost és Tamást, Bakos Györgyöt, Sükösd Pétert, a csomortáni Imre Ferencet, János Pétert, Füstös Lőrincet és Bálintot, Miklós Jánost, Sipos Istvánt és Györgyöt, Kovács

Tamást, Kuna Mártont és Jánost, Damokos Jánost és Pétert, a szintén taplocai Lajos Györgyöt és Andrást, Kristóf Pétert és Mártont, Botár Andrást, a hosszúfalvi Kósa Pált és Pétert, akiket már korábban is az említett néhai fejedelmek, Mátyás, egykor Magyarország királya és János Magyarország királyaként, és a néhai méltóságos Báthori Kristóf erdélyi fejedelem, boldog emlékezetű, nagyrabecsült atyánk ugyanezen kolostornak adományozott és ajándékozott konfráterek gyanánt, most pedig bár az összes székelyek szabadságát elérték, az ugyanazon kolostortól szabadossá tett említett konfrátereket az ugyanő egyetértésükkel és szabad akaratukból, másrészt pedig kegyelmünkben

(12r)

mindennemű általános és részleges hadrakelés és katonai szemlén való részvétel alól, — melyek időnként lenni szoktak. — továbbá az ő Csík székely széki birtokokon lévő házaikat mindenféle, rendes és rendkívüli adóink, taksáink és adóztatásaink, hadiadóink és kamarahasznunk fizetése alól, a tizedek, kilencedek és kepék beszolgáltatása alól, bármiféle közrendbéli és községi szolgálatok teljesítése alól mindörökre kegyesen kivettük, megszabadítottuk és biztosítottuk, miként kivesszük, megszabadítjuk és biztosítjuk, azzal a feltétellel, hogy ugyanezen konfráterek és összes jogutódaik a szokásos módon kötelesek és tartoznak az említett kolostornak szolgálatot teljesíteni, és a testvérek parancsait végrehajtani és megtenni, ha pedig némelyek megrögzötten szót fogadni és engedelmeski nem akarnának, az ő helyükre másokat kell kijelölni; megengedjük továbbá, hogy kinek-kinek a sorsolás alá eső földekből, mezőkből, rétekből, vágó és makkoltató erdőkből annyi jusson, amennyi bármely más szabados székelynek jut és kijön; soha, egyáltalán senki ne választhassa, kötelezhesse és kényszeríthesse ugyanezeket a konfrátereket bármiféle tisztre vagy szolgálatra maguknak a testvéreknek az akarata nélkül. Ezért tehát néktek,

(12v)

nemzetes, vitézlő, nemes és serény híveinknek, a kapitánynak, a királybíráknak és albíráknak, esküdt ülnököknek, székelyeink hadrahívó századosainak és tizedeseinek, az adószedőknek, tizedszedőknek, adóösszeíróknak, és bárminemű adók behajtóinak, továbbá az említett Taploca, Várdotfalva, Csobotfalva, Csomortán és Hosszúaszó birtokok többi bírójának és esküdt pölgárainak, a mostaniaknak és az eljövendőknak, bármely időben legyenek is hivatalban, az ő helyetteseiknek, valamint mindazoknak, akiknek fontos vagy fontos lesz jelen oklevelünk ismeretét megszerezni, jelen oklevél sorában meghagyjuk és erősen megparancsoljuk, hogy ti ezután a jövőben a fentemlített konfrátereket ne merészeljétek semmiféle hadivállalkozásra, katonai szemlén való megjelenésre, rendes és rendkívüli adóink, taksáink és adóztatásaink, valamint hadiadóink és kamarahasznunk fizetésére, továbbá a tizedek, kilencedek és kepék beszolgál-

tatására, s bármiféle közrendbéli és községi szolgálatok elvégzésére kényszeríteni és kötelezni, vagy ezenkívül őket személyükben, valamint dolgaikban és összes javaikban akadályozni, zaklatni, zavarni és bármi módon megkárosítani; ezenkívül a fentebb említett sorsolás alá eső szántóföldekből, mezőkből, rétekből, vágó és makkoltató erdőkből

(13r)

közülük kinek-kinek a részét tartoztok és kötelesek vagytok kiadni, megadni és odaadni, tudniillik mindaddig, amíg ugyanezen konfráterek a testvérek szolgálatát ellátják; senkinek se legyen szabad régi szabadságát kérni, csak katonai szemle idején, de annak mindenkori betartásával, hogy helyére másvalakit köteles állítani helyettesül. Másként ne cselekedjete, ezen oklevelet pedig átolvasása után a felmutatójának adjátok vissza! Ezen dolog emlékezetére és örök erősségére jelen, hiteles pecsétünk erejével megerősített oklevelünket kegyesen kiadattuk és engedélyeztettük az említett testvéreknek és az ő összes jogutódaiknak. Kelt Gyulafehérvárott, május hónap első napján, az Úrnak ezerhatszázkettedik esztendejében. Aláírva: Zsigmond fejedelem, Pécsi Simon titkár.

Mi tehát az említett módon hozzánk beterjesztett kérelmét kegyesen meghallgattuk és engedélyeztük, s ezután a fentebb leírt, nem vakart, nem sérült, egyetlen részében sem gyanús, de teljességgel minden hibát

(13v)

és gyanút nélküldöz, jelen oklevelünkbe szó szerint beírt és belemásolt kiváltságlevelet, ennek teljes tartalmára, minden egyes cikkelyére, záradékára és pontjára nézve elfogadjuk, jóváhagyjuk, és a fentnevezett Gáspár testvérnek, az említett somlyói kolostor gvardiánjának és az ő összes jogutódainak és másoknak, akiknek az érdekében áll, és a jövőben fontos lesz, érvényében jószágosan megerősítjük jelen oklevelünk tartalmának és tanúbizonyosságának közbejöttével. Miután átolvastások, adjátok vissza a felmutatónak! Kelt Kolozsvár városunkban, április hónap huszonkettedik napján, az Úrnak ezerhatszáznyolcadik esztendejében.

Pecsét helye

Báthori Gábor

Kendi István

Bejegyezve a kolozsvári káptalanban.

(14r)

Rákóczi György⁸

Rákóczi György, Isten kegyelméből Erdély fejedelme, Magyarország Réseinek ura és székelyispán, jelen oklevelünk által emlékezetül hagyjuk, hogy a tisztelendő atya, Somlyai Miklós testvér, a csíki kolostor gárdiánja, ugyanezen, a Sarlós Boldogasszonyról nevezett csíki kolostor többi atyáinak és testvéreinek nevében és személyében bírói jelenlétünk előtt személyesen megjelent és benyújtotta és bemutatta a legkegyelmesebb úrnak, Erdély vajdájának, később Magyarország királyának, Szapolyai Jánosnak bizonyos védelembe vevő és kiváltságoló oklevelét nekünk, mely ugyanazon csíki kolostor segítőtestvéreinek avagy konfrátereinek adományozásáról és annak tekintetében kelt és bocsáttatott ki, és papíron, nyílt alakban íródott, valamint az alsó szélén vörös viaszba nyomott hiteles pecséttel és

(14v)

ugyanazon legkegyelmesebb úr aláírásával volt megerősítve, egyszersmind Hunyadi Jánosnak, Mátyásnak és Lajosnak, Magyarország királyainak ezen ügyet illető kegyelmeit és engedélyeit tartalmazó adományleveleit, hogy tudniillik ők különös kedvezésükkel és királyi kegyelmükkel megajándékozva konfrátereket és segítőtestvéreket adományoztak, hogy így a testvérek az isteni szolgálatban még inkább akadály nélkül, szakadatlanul végezhessek feladatukat, és akiket megrögzöttek és pártütőnek találnak, azok helyére másokat állítsanak, mégpedig olyanokat, akik önként és saját akaratukból ajánlkoznak a szolgálatra. Megfelelő folyamodással azt kérte tőlünk, hogy ezen oklevelet méltóztassunk átíratni és nyílt alakú oklevelünkbe szó szerint belefoglaltatni és lemásoltatni. Ezen oklevél tartalma a következő:

Mi, Szapolyai János . . . (ld. 4r-5v)

(16v)

... Mi tehát, miután a fentebbi módon elénk terjesztett kérelmet kegyesen meghallgattuk és kedvezően fogadtuk, valamint jóságosan engedélyeztük, a fentebb említett, nem vakart, sértetlen és egyetlen részben sem gyanús, sőt minden hibát és gyanút nélkülöző, védelembe vevő és kiváltságoló oklevelet jelen, nyílt alakú oklevelünkbe elvétel, hozzáadás és változtatás nélkül, szó szerint belefoglalva és beleírva, annak összes záradékaira, egész tartalmára, cikkelyeire és pontjaira nézve elfogadjuk, jóváhagyjuk és helyben hagyjuk, és a már említett Somlyai Miklós testvérnek, ugyanazon kolostor gárdiánjának, és az ő összes jogutódainak, s mindazoknak, akiknek fontos vagy

(17r)

később fontos lesz, örök érvényűen kibocsájtatván megerősítjük; hozzátéve, hogy a katonai szemlék kivételével ne legyen szabad a régi szabadságot kérni, akkor is csak azzal a feltétellel, hogy az illető mindig tartozik, sőt köteles a saját helyére más valakit állítani, olyat, aki erre önként ajánlkozik. Miután ezt átolvastatok, a felmutatónak adjátok vissza! Kelt Gyulafehérvár városunkban, május 25-én, ezerhatszázharminchatban.

Rákóczi Gy. s. k.

Pecset helye

Kovacsóczy István kancellár s. k.

(17v)

Quod anno . . .: hogy a jelen 1665. esztendőben Szent György vértanú ünnepe táján
parte ab una: egyik részről
parte vero ab altera: másik részről

(18r)

irrevocabiliter nemine contradicente: visszavonhatatlanul, senki által nem ellenezve

(22v)

fide nostra mediante: igaz lelkiismeretünk szerint
Datum in Conventu ...: Kelt a minorita testvérek csíki konventjében a fent jelzett évben és napon. Mi ugyanazon bírák, mint fent. Átolvasták és javították ugyanők.

(23r)

Georgius Rákóczi Dei Gratia ... : Rákóczi György, Isten kegyelméből Erdély fejedelme, Magyarország Réseinek ura és székelyispán stb. Valamennyi hívünknek, mindenkinnek, legyen bármi a rendje, rangja, tiszte, hivatala, méltósága, és a kiváló egyházi embereknek, éljenek és lakjanak bárhol is ezen erdélyi birodalmunkban, tudniillik szerzeteseknek, tartozzanak bármelyik rendhez és világiaknak, mostaniaknak és eljövendőknak, akik az idő szerint látják majd jelen levelünket, üdvöletet jóakarattal.

(24v)

volenti non fit injuria: akaratunkat nem éri sérelem

Secus non facturi ...: Másként ne cselekedjete. Miután pedig ezen oklevelet elolvastátok, adjátok vissza a felmutatóknak. Kelt Radnót várunkban, az Úr ezerhat-százötvenhatodik esztendejében, június hó 13-án. Rákóczi Gy. s. k. — Pecsét helye — Mikes Mihály kancellár s. k. — 1656. június 18-án bemutaták előttem, Huszár Péter előtt a marosszentgyörgyi birtokon. s. k. — Ugyanezen napon bemutaták előttem is, Váradi Balogh László, Marosszék főkirálybírája előtt Marosvásárhely városában s. k. — Sükösd János vikárus generális, 1656. június 23.

(25r)

Litterae Domini Stephani ...: Hallerkői Haller István úr levele a fejéregyházi monostor-ról

(26r)

Aliae de eodem ...: Más (levél) ugyanazon fejéregyházi monostorról.

ea conditione: azon feltétellel

prima occasione: első (adandó) alkalommal

(26v)

pro sua pietate: a maguk kegyességéből

Datum Albae Iuliae ...: Kelt Gyulafehérváron az 1643. esztendőben, október hó 12-én. Haller István s. k. Pecsét helye.

(27r)

annuatim in perpetuum: évenként mindörökre

(29r)

Datum ex Curia ...: Kelt Szárhegyi kuriámban, 1665. január 5-én.

Nuper eram Judex ...: A minap még bíró voltam, de már a Bíró ítélőszéke előtt állván reszketek: most felettem ítélkeznek. (A középkorban ismert *distichonos* közmondás.)

(29v)

Lipót, Isten kegyelméből a rómaiak választott, mindenkor fenséges császára, valamint Németország, Magyarország, Csehország stb. királya.¹⁵

Általunk nagyrabecsült, nagyságos fejedelem!

Mivel egyébként több hívünknek hitelt érdemlő jelentéséből, másrészt pedig jelen oklevél felmutatójának, Damokos Kázmér, megreformált ferences rendű szerzetes atyának alázatos jelentéstételéből kellőképpen megbizonyosodtunk arról, hogy Őszinteségek jó érzelmű és hajlamú kijelentéseiben iránta és az előbb említett rend iránt meglehetősen kedvező lelkületet tanusít. Ezért úgy véljük, nem fogunk alkalmatlanul cselekedni, ha Őszinteségek ezen jóakarátát hálás lélekkel vesszük tudomásul. Ezt örömmel tesszük, éppoly szívesen, mint szorgalmasan azon fáradozva, hogy Ön megtapasztalja: ezen jóakarátát

(30r)

jó helyre irányította. Nagyon vágyunk arra és ezért felülről kedvezéssel keressük meg Őszinteségeket, hogy az említett Damokos Kázmér atyát és az ő összes, Istennek szorgalmasan szolgáló szerzetestestvérét szíveskedjék miként eddig, úgy ezután is, a maga számára kedvesnek tartani, és őket ránk való tekintettel is saját védelmével fölkarolni. Vegye biztosra, hogy semmiképpen sem fogunk szünni, hogy ezért császári és királyi kegyünket és kegyességünket Őszinteségeknek bármikor előkerülő dolgaiban és ügyeiben, Őszinteségek iránti jóindulattal, bőségesen kifejezzük. Önnek erős egészségért és szeren-cséért szívből fohászunk. Kelt Bécs városunkban, augusztus 15. napján, az 1668. esztendőben.

Lipót s. k.

Szegedi Ferenc
váci püspök s. k.

Orbán István s. k.

(30v)

Titulus . . .: Címzés: Méltóságos Appafy Mihály erdélyi fejedelemnek, Magyarország bizonyos Részei urának és székelyispánnak, akit tiszteletünk illet.

cum ingenti confusione: nagy gyalázzal

quia superbos Deus ...: Mivel a gőgösöket maga az Úr szégyeníti meg.

(33v)

Judicis est recti ...: Az igaz bíró jellemzője, hogy az igazságnak megfelelő ítéletet hoz, és semmiféle kéréssel és semmi áron nem lehet megingatni. (A hexameterben íródott közmondás több változatban volt ismert a középkorban.)

(38r)

A szigorúbb rendtartású minorita rend Erdélyben nemrégiben felállított, Szent István magyar királyról elnevezett őrségének eredetéről és fejlődéséről

Előszó

A szigorúbb rendtartású minorita rend Erdélyben nem régiben felállított, Szent István királyról elnevezett őrségéről akarván szólni, arra törekszünk, hogy ennek az új lelki építménynek alapjául ugyanezen rend ősi erdélyi őrségének a csiki székely székben fekvő, Sarlós Boldogasszonyról elnevezett híres konventjét állítsuk, melyet az elmúlt zivataros századokban az ellenség gazságai sem tudtak tönkretenni, s amely akkoriban a magyarországi, Legszentebb Üdvözítőről nevezett rendtartományhoz tartozott. Néhány megjegyzést előre kell bocsátanunk ahhoz, hogy a jámbor olvasó pontosabban megérthesse ezen új szervezet részeinek és tartozékainak egymással való kapcsolatát, és teljesebben megismerhesse mibenlétüket.

(38v)

I.

Ki és mikor hozta be Magyarországra a ferences rendet?

Úgy olvassuk, hogy Szent Ferenc atyánk szeráfi rendjét az igen jámbor Béla magyar király, e néven a negyedik hozta be Magyarországra, mégpedig a megváltás 1240. esztendejében, midőn ezen alapítás különböző tartományából szerzeteseket hívott meg, akik jámborsággal, buzgósággal s valamennyi erénnyel ékesek voltak, és több kolostort épített számukra. Amennyire gazdaggá tette egykor Magyarország apostoli királyságát a földi javak termékenysége, ugyanúgy virágoztatta fel a lelki segítség bősége is, hiszen csak a reguláris obszerváns ferences családnak két tartománya volt: az egyik a Szent Üdvözítőé, a másik a Boldogságos Szűzé. A könnyebb kormányozhatóság kedvéért a Szent Üdvözítő tartomány 72 konventjét tíz őrségre osztották fel, a Szűz Mária tar-

tomány 53 konventjét pedig nyolc őrségbe foglalták úgy, hogy — Gonzaga tanúsága szerint — az erdélyi őrséget mindkét rendtartomány őrségeihez hozzászámították (A Szent Ferenc rend eredete).¹⁹

Ez csak úgy történhetett, — gondoljuk —, hogy az erdélyi konventek két csoportra oszlottak.

(39r)

Világosan kitűnik abból, hogy a Szűz Mária rendtartomány kolostorainak katalógusában Gonzaga az 53 kolostor között négy híresebb erdélyi kolostort sorol föl, tudniillik a szebenit, a beszerceit, a marosvásárhelyit és a szászvárosit. Ezek e rendtartomány részéről egy őrséget alkottak.

Másfelől a Szent Üdvözítő rendtartomány 72 kolostora között ugyanazon katalógusban hét erdélyi kolostort találunk a két Oláhország egy-egy kolostorával együtt: a tövisit, az Alba Ecclesia-it, magyarul fejeiregyházit, a felfalvit, a medgyesit, a csíkit (melyről mint az őrség alapjáról kell szólnunk), a bákóit Moldvában és a tergovisteit Havasalföldön. Ezek viszont e tartomány számára jelentették az erdélyi őrséget.

II.

Hány szerzetesrend és kolostor volt a magyar korona alatt?

Obszerváns ferences rendünk kolostorain kívül a különböző rendeknek szinte megszámlálhatatlan kolostora volt

(39v)

Magyarországon. Szent Benedek rendjének 58 kolostora volt, a cisztercieknek 41, Szent Domokosnak 38, a pálos remetéknek 68, az ágostonos remetéknek 15, a premontreieknek 30, a keresztéseknek, akiket másként ispotályosoknak neveznek, 24, a vilhelmitáknak 2, a reguláris kanonokok rendjének 4, a karthauziaknak 4, a szent Sír kanonokjainak 3. Névtelen kolostor, melyről nem lehetett tudni, hogy hova tartozik, 24 volt.

Így vette számba a nevezett rendek kolostorait a helyek és nevek megjelölésével Magyarország nagy ékessége, a halhatatlan emlékezetű főméltóságú egyházfejedelem, főtisztelendő Pázmány bíboros őeminenciája, esztergomi érsek az 1629-ben Nagyszombatban tartott egyetemes zsinaton, a második függelékben.²⁰

A fentiekből láthatja a józaníteletű olvasó, ha Magyarország ősi virágzó állapotát (nem szólván a világi dolgokról, csak a lelkiekről) összeveti az oly igen nyomorúságos jelennel, hogy Isten misztikus házának micsoda pusztulása és romlása következett be.

Ennek védőfalai voltak egykor a szerzetesek kolostorai, melyeket először maga a szentséges István király, Magyarország apostola építtetett, több mint hatszáz évvel ezelőtt, midőn népünket a katolikus hitre térítette, majd

(40r)

az idők folyamán kegyes követői és más bőkezű főurak és előkelőségek számukat csodálatosan megsokasították. Bennük a szerzetesek éjjel-nappal őrt állottak, és szüntelenül azon fáradoztak, hogy Istenhez imádkozva, böjtölve és magukat másként is sanyargatva a mindenható Isten bűncinkért járó méltó haragját elfordítsák, és isteni kegyelmet és könyörületességet eszközöljenek ki számunkra.

De ó jaj, milyen idők! Micsoda változás! Hová lettek a szerzetesek házai, hová a kolostorok? Hol vannak Krisztus dicsőséges katonái, a szerzetesek? A törökök eszeveszett dühe, a protestánsok irigysége és elkeseredett harciassága, miután elűzte a szerzeteseket, szinte mindent felfogatott és elpusztított.

Szerencsétlen Magyarország! A te dicsőséged bemocskolódott, aranyad salakká változott. Te, aki egykor lelki támaszaid révén oly termékeny voltál, most teljesen meddő vagy. Csak úgy, mint Egyiptom, a termékeny éveket meddőkkel egyenlíted ki, és véres könnyektől elborítva nyögsz.

III.

Mennyire fogyatkoztak meg a szerzetesrendek Magyarországon?

A felsorolt rendek oly nagyszámú kolostora közül a Szent Benedek rendnek egyetlen kolostora maradt fenn, Pannónia hegyén a Szent Márton apátság, de az a hír

(40v)

járja, hogy a minap a Bécs elfoglalására vonuló törökök, tatárok azt is feldúlták és felégették.

Remete Szent Pál 68 kolostora közül csak négyet állítottak helyre, de ez a vész kétségkívül azokat is elnéptelenítette és lángba borította, ahol a városokon kívülre építették őket.

Egyébként a kevéssel ezelőtt felsorolt többi rendnek általában egyetlen rendháza sem maradt fenn, mind elpusztult, szeráfi atyánk, Ferenc rendjének néhány házán kívül, mert ezek vagyon helyett a szegénységet keresték és birtokolták, (amit kevesen szeretnek).

Felső-Magyarországon, a Szűz Mária rendtartományban, ahol a törökök támadása nem volt oly gyakori, valamivel több maradt meg, viszont Alsó-Magyarországon, a Szent

Üdvözítő tartományban, ahol korábban 72 kolostor volt, Gonzaga a krónikájában csak négyről tud számot adni. Ezek közül az egyik a rendtartomány régi erdélyi őrségéhez tartozó csíki konvent volt, mely a Kárpátok hegyláncai között, midőn az országban az összes többi kolostor elpusztult, egyetlen magként maradt meg. Azt, hogy erre és több más nem régen elfoglalt missziós házra a legnagyobb lelki szükségben szenvedő katolikusok kérésére miért, milyen eszközökkel és eredménnyel alapoztak egy új őrséget, s hogy milyen nehézségek adódtak,

(41r)

s azokat hogyan győzték le, a maguk rendjében alább vesszük számba.

I. Rész

Mikor és milyen okból hanyatlott le a katolikus vallás Magyarországon és Erdélyben?

I.

Miután a török, a keresztény név esküdt ellensége, 1453-ban elfoglalta Konstantinápolyt, és a környező országokat is uralma alá hajtotta, Magyarország szomszédságába férközött. Itt e végtelenül csalárd és kapzsi jövevény és szomszéd nem elégedett meg azzal, hogy az ország értékesebb részeit lakosaival, városaival és erődítményeivel együtt napról napra fosztogatta, hanem végül a megkoronázott királyt, Lajost és hét süveges főpapot, vagyis a két érseket, az esztergomit és a kalocsait valamint öt püspököt, a váradit, a pécsit, a győrit, a csanádit és a boszniait az ország igen sok előkelőjével együtt a mohácsi mezőn 1526-ban egy napon, egyazon ütközetben megölte és elpusztította.

Ezzel az egyetlen, korunkban szinte hallatlan csapással két végzetes bajt zúdított Magyarországra: az egyik az, hogy a koronát megosztotta, a másik, hogy a római katolikus hitet szinte teljesen kiirtotta. A koronát azáltal osztotta meg, hogy midőn az ország előkelői a jövőendő király megválasztásán fáradoztak, nézeteltérés támadt köztük:

(41v)

az egyik rész a távollévő osztrák Ferdinándot ismerte el királynak, a másik a jelenlévő Szapolyai János erdélyi vajdát választotta meg. Először Szapolyai foglalta el a királyi trónust, de Ferdinánd nagyobb erővel fölébe kerekedve elűzte. (Istvánffy, Magyarország története, 8. könyv.)

II.

Szapolyai bízva a minap megölt királyon diadalmaskodó török császárnak, Szulejmánnak a segítségével, valahányszor úgy hozta a szükség, Ferdinánddal szemben az ő oltalmát kérve állt bosszút, amíg csak élt. Ezt a felháborító gázságot egy még felháborítóbbal tetézte Szapolyai, midőn halála közeledtével kiskorú gyermekét, aki az ő nevéből ugyancsak János lett, ezen török Szulejmán védelmére bízta, amely gyámság ürügyén aztán a hitszegő gyám békésen bevonult Budára, a királyi székvárosba, hogy biztosítsa azt a királyi sarj számára, s mind a mai napig nem ment ki onnan, jól „gyámkodik” fölötte.

Ez időtől kezdve a győzelemtől megittasodott Szulejmán Erdélyt is adófizetőjévé tette, s kényszerítette, hogy hátat fordítson Magyarországra királyainak, és fegyvert fogjon ellenük, valahányszor megparancsolta. Így osztotta meg istentelen kézzel a koronát, melyet nemcsak megosztani, de alapjaiban megrendíteni igyekezik napról napra.

III.

Ugyanez az ellenség, ez a zsarnok török az említett esettel alkalmat adott arra,

(42r)

hogy a római katolikus vallás egész Felső- és Alsó-Magyarországon megcsonkolva majdnem teljesen kivesszen. A két választott király ugyanis, míg fegyveresen gyilkolta egymást a földi ország koronájáért, az égi koronával — teljesen megfélemlítve róla — mit sem törődött.

Az emberi üdvösség láthatatlan ellensége megragadta ezt az alkalmat, hogy saját birodalmát kiterjessze, és erejét kimutatva hadra kelt, eredményesen utánozva a halászok fortélyát, akik a horgot a halak kedvenc eledelébe rejtik, s így fogják és csalják törbe az óvatlan halacskákat. Nem tesz másként a lelkeknek ez az ügyes halásza, az Ördög sem a világi javakkal, melyek oly kedvesek az embereknek, hogy miattuk könnyen hátat fordítanak mind az égnek, mind magának Istennek, főleg ha munka nélkül érhetik el.

Az ország főembereit és hatalmasságait egyházi birtokokkal és javakkal csalogatta és ejtette törbe, de nemcsak a minap elesett egyházi előjárókéval, hanem az életben maradottakéval is, melyeket akár azok jelenlétében, akár távollétükben, ha éppen biztonságosabb helyen húzódtak meg, erőszakos kézzel megkaparintottak, és szétszítottak maguk között,

(42v)

a két király leplezése és szemhúnyása mellett, hogy mindkettő a maga javára jusson előnyhöz, és gondoskodva arról, hogy lekötelezzék a mágnásokat, ámbár katolikus névnek örvendett mindkét király, csakúgy mint a rablók. (Pethő, Magyarország története, 1527.)²¹

IV.

Hogy pedig ezen javak bitorlóinak ne legyen büntudatuk, s minden aggályt és lélekmaradosó férget (ha egyáltalán született volna ilyen) megöljenek és elpusztítsanak, az új doktoroknak, Ariusnak²², Luthernek és Kálvinnak ekkor, a dúlások viharában és ködében Magyarországra is beférkőző új tanait bölcsen támogatták, melyek azonos mértékben és egyazon szellemben hirdették, hogy a várakat, városokat, falvakat és egyéb földi javakat az egyháziak és a szerzetesek jogtalanul birtokolják, mert az apostoloknak sem voltak ilyen javaik,

(43r)

és ezért illendőbb, hogy teljes joggal megfosztván ezektől, apostoli módon éljenek.

Midőn tehát a magyar mágnás urak egyike Luther, a másika Kálvin után megy tettség szerint, az egész köznép, hajlamos lévén a szabadosságra, vetekedve és helyeselve követi őket, kölcsönösen buzdítva egymást, hogy többé nem kell annyi ünnepet megülni, annyi bűjtöt tartani, hogy a tízparancsolat parancsai fölöslegeseek, de másra sem kell figyelemmel lenni, amit a pápai hatalom hozott, és elég hamis esküvel azt állítaniuk és elhinniük, hogy a választottak közül valók, ha mindjárt a leggonoszabb életmódot folytatnák is, vagy úgy fejeznék be életüket.

Erre a széles és tágas útra lépett rövid időn belül egész Felső- és Alsó-Magyarország Erdéllyel együtt, úgyhogy egyetlen várost, mezővárost vagy említésre méltó falut sem lehet találni, mely az új tanoktól érintetlen lett volna, különösen Erdélyben nem, kivéve azokat a helyeket, melyekről — Felső-Magyarországot nem érintve — a következő részben szólunk bővebben.

(43v)

II. Rész

Erdély mely részein született az új tanok tűzvésze?

I.

Amint az legtöbbször történni szokott, amikor egy nádast felgyújtanak, hogy a sűrűbb részek hevesebb ropogással égnek, míg a fatörzsek, bár a tűz közepén állanak, de ellenállóbbak lévén megmenekednek, s ehhez hasonlóan a szélekre eső ritkásabb bokrokat is megkíméli a láng, másfelé tekergőzve, éppen ilyen heves tűzvész kitörését kell látnunk Erdélyt illetően a katolikus hit gyors romlásában, és a fent említett tanok felé fordulásban. A sűrűn lakott részek ugyanis, mint a fallal körülvett városok, a mezővárosok és a falvak tárt karokkal, készséges lélekkel engedtek a tűzvésznek. A katolikus urak azonban, bár a tűz kellős közepén álltak, mint az erős törzsek, a tartomány szélén ritkásabban élőkkel együtt, vagyis a régi magyarokkal (akiket székelyeknek neveznek), rettenthetetlenül és állhatatosan megmaradtak mind a mai napig római hitükben, melyet Szent István királytól kaptak.

(44r)

Ezeknek jelent biztosítékot Szent Pál (1 Cor 3, 13-15): „Kinék-kinék munkája minémű legyen, tűz próbálja meg. Ha valakinek a munkája, melyet ráépített, megmarad, jutalmát veszi. Ha valakinek a munkája megég, kárt vall.” Hogy pedig ebben az erdélyi tűzvészben kiké nem égett meg, itt elmondjuk.

II.

Maros székely székben két anyaegyház nem égett el, Hodos és Köszvényes. Két másik leányegyház, Szováta és Sellye, melyek engedtek a tűzvésznek ebben a székben, végül visszatértek, s ezeket katolikus licenciátusok vezetik. A többi mind elégett. A plébániák nevei következnének, de a rövidség kedvéért elhagyjuk őket.

Udvarhely székely székben nyolc anyaegyház maradt sértetlen. Kettőnek, Korondnak és Udvarhelynek a közepe elégett, a többi porrá lett.

Három székely székben, Kézdiszékben, Sepsiszékben és Orbaiszékben 18 anyaegyház maradt sértetlen, a többi hamuvá vált.

Csík, Gyergyó és Kászon székely szék (mely szűkebb hazánkat erdők és a Kárpátok hegyei védelmezik)

attól az időtől kezdve, midőn katolikus hitre tért, mind a mai napig 24 plébániával és Szent Ferenc rendünk hajdan egyetlen kolostorával, melyet annak közepén emeltek, (amiről már fentebb megemlékeztünk), az eretnekek minden tűzvészétől sértetlenül, mint megrontatlan szűz maradt meg a legnyomorúságosabb idők megannyi veszélye közepette.

III.

De ez is csodálatos dolog, és csakis a különös isteni gondviselésnek tulajdonítható, mert amint nevezett kolostorunk, anyjától, a magyarországi Szent Üdvözítő rendtartománytól, melyet a törökök, az eretnekek és más ellenség annyi háborús szörnyűséggel alapjaiban megrendített, segítséget szerzetes testvéreikben, és egyéb támogatást alig és nagyon ritkán kaphatott, sőt gyakran szerzetesek nem is voltak ott, és világiak lakták és vigyázták, hozzá hasonlóan a csiki székely plébániákat más említett plébániákkal együtt ugyanazon folytonos háborúság miatt a püspökök, akik elmenekültek vagy más okból voltak távol, és Erdélyből kivette száműzetésben éltek, mintegy nyolcvan éven keresztül nem tudták ellátni papokkal. Így volt ez egészen Bethlen fejedelem haláláig (ahogy az öregjeink mondják), s ezért oly nagy hiány támadt katolikus papokban, hogy a legtöbb helyen tanult világi emberek végezték a plébánosok teendőit, és

egyházi kötelezettségeit, kivéve a szentmise bemutatását. Az igen kevés számú pap közt is alig akad nőtlen, sőt ünnepélyes, nyilvános esküvőkön nősültek meg, különösen Háromszékben, s ezek mind a mai napig megvannak, szolgálatukat és áldozatbemutatásukat azonban a nagy szükség mégis fontossá tette.

IV.

Itt vág a témánkba egy emlékezetre méltó dolog, amit nem hagyhatunk el. A kolozsvári egyházkerületben négy plébánia maradt mind a mai napig sértetlen az említett tűzvészétől: Monostor, Fenes, Bács és Jegenyé. Mivel ezek közül az utolsó, (mely engem napvilágra hozott) egy ideig, a katolikus egyház ama igen gyászos és szűkölködő helyzetében semmiképpen nem tudott katolikus papot szerezni, de még a plébánia hívei között sem volt tanult ember, az Egeres nevű szomszéd falu kálvinista lelkészét fogadta föl a katolikus lelkésznek járó teljes bérért, de azzal a szigorú kikötéssel, hogy meghatározott napokon eljövén hirdesse ki nekik az ünnepnapokat, a bűjtöket, kereszteljen, eskessen és a halottakat temesse el stb., de soha ne merészeljen prédikálni

vagy a képeket megérinteni. Egy alkalommal, amikor az egyezséget megszegve felment az oltár lépcsőjére, és beszédet akart mondani, egy Varga Boldizsár nevű²³ tekintélyesebb paraszt azt mondta neki:

(45v)

„Hallgass, szállj le a lépcsőről és eredj, míg jól van dolgod! Tartsd be az egyezséget!” Ezeket anyámtól hallottam, aki egy ilyen lelkésszel kereszteltetett meg engem (ki e sorokat írom) 64^a esztendővel ezelőtt abban a templomban, ami minden bizonnal az isteni gondviselésnek és Szent Mihály arkangyal oltalmának köszönhető, akinek tiszteletére van felszentelve az az egyház.

V.

Ennek a felgyújtott erdélyi nádasnak a közepén voltak szétszórva a katolikus főurak és a kiváló nemesség, akiknek a láng nem ártott többet, mint a babiloni három ifjúnak.²⁵ Ezek, mint egyházunk életerős törzsei, szilárd oszlopokként álltak. Az ő lelki vigasztalásukról és segedelmükről (azon szűkös időhöz mérten) a háromszor legjobb és leghatalmasabb Isten gondoskodott: a székely plébániákon kívül három egyházban, a fehérváriiban, a monostoriban és a szilágysomlyóiban az ország nyilvános törvényei által biztosítva volt, hogy katolikus pap a maga gyakorlata szerint elvégezzen minden nyilvános szertartást, melyre nagyobb ünnepeken az említett nemesség összegyűlt. Mivel azonban ez a lehetőség a gyengélkedőkön, betegeken, haldoklókon és más alapos okból akadályoztatottakon nem segített, és nagyon korlátozottnak látszott amúgy is, mód nyílt rá, hogy ferences szerzetesekkel bővítsék ki. Erről már a következő részben lesz szó.

(46r)

III. Rész

Mikor és hogyan nyílt meg az út rendünk számára az eretnokség pusztításai után?

Midőn Bethlen fejedelem, aki a törökök segítségével annyiszor sanyargatta háborúval Magyarországot, 1629-ben eltávozott az élők sorából, s átmenetileg felesége, Brandenburgi Katalin ült a kormányzói székben, a hazában elhallgatott a harci zaj. Ekkor a katolikus mágnás urak, Kovacsóczy István, az ország kancellárja, Tholdalagi Mihály, Marosszék főkapitánya, Bálintfi Kristóf, Bethlen kincstartója és sokan mások, akik a katolikus hit oszlopainak tűntek e hazában, egyházuk sanyarú sorsát a papok és szerzetesek nagy hiánya miatt keserű és igen fájdalmas lélekkel viselvén és egymás között tanácskozván, kettős utat választottak a bajból való kimenekedéshez.

Az egyik, hogy írnak a magyarországi Szent Üdvözítő rendtartomány tartományfőnökének, hogy nyújtson segítséget csíki kolostorának, melyben nincsenek szerzetes testvérek.

A másik, hogy írnak a bányavidéki bosnyák tartományfőnök atyának, hogy méltóztassék szeretetből egy vagy két

(46v)

jó testvért az övéiből nekik átengedni a szentmiseáldozat bemutatására és azok gyóntatására, akik bírják a latin nyelvet.

I.

A katolikus urakat igyekezetükben egyik oldalról sem érte csalódás: A Szent Üdvözítő rendtartomány főnöke ugyanazon 1629-es esztendőben két csíki származású atyát küldött át, Somlyai Miklós és Szeredai Márton példás életű szerzeteseket, világi öltözékben, hogy az úton nagyobb biztonságban legyenek, s megígérve, hogy többet is küld, mihelyt a testvérek száma lehetővé teszi.

A bosnyák tartományfőnök atyánál sem bizonyult hiábavalónak a levél, mert a következő, 1630. esztendőben elküldte hozzájuk világi ruhában a kipróbált erkölcsű Szalinali István atyát társaival, Loparai István atyával, Sarajoi Marián atyával és Illés atyával. Közülük a két utóbbi megútálva e hazát és uraságoknál lakván megúnva az udvari életet, rövid idő múltán visszatértek a maguk vidékére.

II.

A két állhatatosabb, Szalinali István atya és Loparai István atya ugyanazon évben, amikor az idősebb Rákóczi fejedelmet nagy pompával bevezették Gyulafehérvárra,

(47r)

hogy elfoglalja a trónt, szerzetesi ruhát öltve kiálltak a nyílt utcára az új fejedelem látására, hogy bizonyítsák, miszerint ők ekkor már az országban voltak.

Eközben Szalinali István atya a Hitterjesztési Szent Kogregációtól engedélyt kapva, a misszionáriusok prefektusa lett. Nem akarván nemesi udvarokban élni, Maros székely szék Köszvényes nevű plébániájára vonult be társával együtt, ahol éppen nem volt plébános, ámbr maga nem tudta a nyelvet. Míg legjobb tudásuk szerint szolgálták Istent és a lelkeket, történt Isten akaratából, hogy Magyarországból, rendünk Szűz Máriáról elnevezett tartományából megérkezett egy laikus fogadalmas testvér,

Damokos Kázmér, aki a szomszédos Szováta nevű faluból származott, hogy meglátogassa és katolikus hitre térítse anyját. Maga példás szerzetes volt és megfelelően tanult is. Csatlakozott a plébánián tartózkodó két említett bosnyák atyához, s nyelvükül, kezükül, lábukul szolgált a szükséges dolgok elvégzésében és megszerzésében, s prédikálni kezdett a népnek.

III.

Ezután, hogy a pápai misszióknak biztosabb helye legyen,

(47v)

mint a plébánia, egy Mikháza nevezetű faluban, mely az említett köszvényesi plébánia leányegyháza volt, egy bizonyos Márkodi Gergely nemes embertől Marosszék főkapitányának, a katolikus Tholdalagi Mihály úrnak a segítségével megszereztek egy üres házat nemesi földjével együtt, s ott 1635-ben kőtemplomot kezdtek építeni azon úrnak és más katolikus uraknak, temetkezési célból, oldalához pedig több cellát készítettek fából, lakóhelyül. Mindezek építésén, alapozásán, tervezésén, a munkások felhajtásán a magyar Kázmér laikus testvér, mint jó hazafi, Isten és a haza iránti szeretettől indítatva, a helyet és a nyelvet kitűnően ismerve, egymaga fáradozott serényen. Amikor a kőművesek vagy a munkások közül valaki hiányzott, ő maga készségesen és boldogan állt a helyére, annál inkább, mert a templom első szegletkővét is saját kezével helyezte el.

IV.

Míg ezek történtek, a Szent Üdvözítő rendtartomány szerzetes atyái és testvérei oly nagy számban jöttek át csiki konventjükbé, hogy már hét prédikáló pap volt közöttük: Zágrábi András atya, a gárdián

(48r)

Somlyai Miklós atya, Szeredai Márton atya, Kolozsvári Bertalan atya, Korvini Márk atya, Szentgyörgyi Imre atya, Gyöngyösi Angelus atya; négy laikus fogadalmas testvér: Kállai Tamás, László testvér, István testvér, Balázs testvér. A katolikus nép pedig hallván, hogy Szent Ferenc fiai így megsokasodtak, és egyúttal megtudván, hogy Marosszékben, Mikháza falu határában a szerzetes testvérek számára lakóhely épül, igen örültek, és a Szentlélekben megvigasztalódván maguk is hasonló ajándékokkal kezdtek versengeni, két másik helyet adományozva nekik, hogy ott is építsenek maguknak lakóhelyet.

Az egyiket a háromszéki egyházkerületben, Nyújtód falu határában, a másikat a tekintetes és nagyságos Haller István úr, a felséges fejedelem tanácsadója adta Fejéregyházán, a saját birtokán, ahol már korábban is állott a rendünknek egy kolostora, de elpusztult.

IV. Rész

Hogyan és mikor emeltetett a csíki konvent az apostoli misszós helyekkel együtt új őrséggé?

Szalinai István atya látván, hogy út nyílik a

(48v)

szeráfi rend kiterjesztésére, tanácskozást tartott a csíki konvent tekintélyes atyáival egy új őrség felállításáról, hogy e hazának a fiai ott öltözhessenek be és tehessenek fogadalmat, mert az ő lelkük erősebb és állhatatosabb lesz saját hazájuk üdvének gondozása körül, mint az idegeneké és jövevényeké, akik kedvük szerint jönnek, s bármi okból távozhatnak. Emellett a Szent Üdvözítő rendtartomány nagy távolságáról, az oda való eljutás nehézségeiről s más okokról is szó volt.

Az új őrség alapjának és talpkövének a régtől fogva elismert és minden viszontagság közt fennmaradt, biztonságos helyen épült csíki konventnek kell lennie, hogy ha az újabb helyek az időközben támadt háborúságok viharaiiban elpusztulnának is, ez legalább megmaradjon a székely katolikusoktól körülvéve a Kárpátok hegyláncái között.

I.

Helyeselték a dolgot a tekintélyesebb csíki atyák. Szalinai István atya, a misszió prefektusa, miután elnyerte beleegyezésüket (azzal a feltétellel, hogy ha az anya-rendtartomány is egyetért), mérlegelve a nevezett Kázmér laikus testvér dicséretes életmódját, ügyességét a dolgok intézésében és kiválóságát a lelkiekben, 1639-ben elküldte őt Rómába a Hitterjesztési

(49r)

Szent Kongregációjához, kettős céllal. Az egyik az volt, hogy ez a testvér, (ha a Szent Kongregáció főméltóságú bíboros urai és a rend egyetemes előljárói is jónak látják), pappá szenteltessek.

A másik, hogy Erdélyben Szent István király neve alatt új őrség emeltessék a legnagyobb szükségben lévő lelkek megsegítésére, közvetlenül az egyetemes előljárók joghatóságának alárendelve.

Mindkettőt elérte: a nevezett testvér ugyanis az Ara Caeli szent helyén bemutatta újmiséjét, és elhozta az őrség felállításáról szóló pápai brévét, melynek tartalma a következő:

VIII. Orbán pápa ... (ld. 1r-2v)

(51r)

II.

A Szent Üdvözítő rendtartomány nehezményezte ugyan konventjének elszakadását, de az Apostoli Szék akarátának engednie kellett. A két missziós helyet, Nyújtódot és Fejéregyházát, melyet a testvérek birtokba vettek és időről-időre laktak, s a pápai bréve is utal rájuk, az ellenfelek irigykedése megsemmisítette, oly szigorú tiltással a jövőt illetően, hogy a két tényleges konventen, a csíkin és a mikházin kívül mást ne merészeljen szerzetünk fenntartani, jóllehet, csak mint vendégházat, a gyergyói egyházkerületben egy harmadik, fából épült helyet nem sokkal korábban kezdett szerzetünk az éjszakai és nappali zsolozsma

(51v)

végzésével megszentelni és benépesíteni.

V. Rész

Milyen elégedetlenek voltak a bosnyák atyák, hogy az alapító oklevél „megreformáltaknak” szólt, s hogyan próbálták megváltoztatni?

Amikor Szalainai István megkapta a „szigorúbb szabályzatú” vagy „megreformált” őrség alapításáról szóló pápai brévét, igen nehéz szívvel fogadta, s elhatározta, hogy minden követ megmozgat ezután, hogy azt az obszervánsok, vagy a családról elnevezett testvérek őrségévé változtassa, ahová maga is tartozott.

E célból Rómába küldte Breschi András atyát, a bosnyák lektort, aki nem sokkal korábban fejezte be eredményesen tanulmányait az Ara Caeli kolostorban, de az hiába fáradozván a megbízatás ügyében, üres kézzel tért vissza, majd saját bosnyák rendtartományában elhunyt.

Nem nyugodott bele ebbe az alapító atya, Szalainai István. Az alapítás után hat évvel, miután Orbán pápa már meghalt és utóda X. Ince lett, azt gondolván, hogy ez nem követi előde nyomdokait, ugyanezen ügyben ismételten elküldte

(52r)

a szent Kongregációhoz Thomasi Gábor atyát. (Eközben a kiadott és kézhez vett bréve értelmében folyamatosan öltöztette be az ifjakat szerzetesi ruhába.) Hogy pedig ez a kiküldött a Szentszéktől milyen választ hozott, a szent Kongregáció idecsatolt határozatából és Franciscus Ingulus méltóságos úrnak, az egyház prelátusának és a Szent Kongregáció titkáranak a leveléből könnyen megtudható.

I.

A Hitterjesztési Szent Kongregáció 1646. október 15-én, Őszentsége jelenlétében megtartott ülésének határozata ...

(ld. 3v)

(52v)

II.

A Szent Kongregáció méltóságos titkár urának az őrség atyáihoz intézett levele.

Főtisztelendő Atyák!

Az időközben jámborul elhunyt Breschi András atya által két évvel ezelőtt a Hitterjesztési Szent Kongregációhoz benyújtott kérvényetek akkor további megtárgyalás céljából félretétetett; ezekben

(53r)

a napokban Thomasi Gábor atya újbóli hűséges igyekezete és aggódó gondoskodása folytán, s a főméltóságú atyák érett megfontolása után, eljutott Őszentsége elé. Ő pedig figyelembe véve a dolog jelentőségét, és nem találván elég súlyosnak az okot, melyre a kérés vonatkozott, a kérvényt teljes egészében elutasította. Atyai jóságánál fogva viszont, amint ezt a csatolt határozatból megtudhatjátok, megengedte mindazt, amit helyzetetekhez illőnek és szükségetekben elegendőnek ítélt. Most tehát, atyák, az a ti feladatotok, hogy az Apostoli Szentszék döntéséhez alkalmazkodjatok és azon akaratok engedelmeskedjétek, mely iránt Isten után leginkább elköteleztétek magatokat. És nem szabad, hogy ez a dolog számotokra nehéznek tűnjék, ha a célt tekintitek, aminek kedvéért lemondottatok a világról s annak hívságairól. Meg kell fontolnotok és józan ésszel meg kell gondolnotok, hogy kik vagytok, kik közé

helyeztetetek, mit csináltatok és milyenek lesztek a jövőben. Alapítói és első művelői vagytok ugyanis a ti ferences szőlőskerteteknek, a tévelygések oly sok tüskés bozótja közepette. Ha nem abban a tiszta egyszerűségben ültetitek be azt, ami Szent Ferenc atyátok előírásához és szabályához leginkább illik,

(53v)

akkor az a szőlő nem a tökéletesedés fürtjeit fogja teremni, hanem a meglazult fegyelem vadhajtságait.

Milyenek lesznek az utódaitok, ha ily laza és kényelmes élet példáját hagyjátok rájuk? Ti most mezőket, szántóföldeket, szőlőket, malmokat, jobbágyokat kívántok, azok meg majd várakról, drága palotákról, tartományok birtoklásáról ábrándoznak? Szigorú életmódot folytatott a ti atyátok, míg élt: semmit sem akart bírni vagy a magáénak mondani, hanem mint szegény mezítelen igyekezett a mezítelen és szegény Krisztust követni. Most az ő fiai a gazdagságot keresik, és akik a világi életben szegények voltak, egy szegény szerzetesrendben gazdagok akarnak lenni. Régi közmondás az, hogy a szerzetes, ha van egy garasa, nem ér egy garast se. Éppen azért van a szabályzatokban oly szigorúan és ismételten megtiltva a pénz, mert ti, testvérek, akik pénz nélkül az égi királyság királyaiként vagytok számontartva, ugyanannak trónfosztott királyaivá és kitagadott örökösivé teszitek magatokat, akik semmit nem érnek.

Nézzétek meg, hogy a törökök részéről mily számtalan bajnak vannak kitéve testvéreitek Boszniában és Albániában, s főként amiatt, amit maguk is bevallanak, s ti is jól tudtok, hogy pénz után sóvárogva a szegénység szeretetétől elhajlottak. Legalább más baján okulva fékezzétek meg vágyaitokat!

(54r)

Ünneplitek Bernardint, Boldog Kapisztrán Jánost és Marchiai Jakabot, akiket a szegénység az égig emelt. Ezeknek a nyomdokait kell követnetek, hogy később az utódok titeket is így dicsérhessenek és csodálhassanak. Azok Példája ösztönöz benneteket, akik itt javakat, aranyakat és ezüstöt halmoznak, és nem tudják, hogy kinek gyűjtik. Pedig ez az ösztönzés a pokolba hajt, s nem ebben kell versenyeznetek, hanem amint az Apostol mondja: „Igyekeztek pedig a hasznosabb ajándékokra” (1 Kor. 12,31).

Nagyon bízom abban, hogy könnyen meg fogtok békélni, mihamlax szeretettel mérlegeltétek a szigorúbb szabályzat előírásait, s mindazt, amit ugyanezen Gábor atya, a számotokra kirendelt vizitátor elmond majd. Megbízatásában szerepel az, hogy miként kell végrehajtania a vizitációt, s azok a dolgok, amiket mint a tökéletesedés nélkülözhetetlen feltételeit kell elétek tárnia. Ha tökéletes engedelmisséget tanúsítottok

irányában, engem is mindig legodaadóbb híveitek közt fogtok találni, aki a legteljesebb mértékben kívánom, hogy növekedjete a jóban, s ne szűnjete meg mind példával, mind szóval hirdetni a hitet és a katolikus vallást.

Rómában, 1646. október 22-én.

Atyaságtok

Legszolgálatkészebb (híve)
Franciscus Ingulus, titkár

Pecset helye

(54v)

Címzés:

A Szent Ferenc rend megreformált főtisztelendő atyáinak, őrének és definatorainak.

Erdélybe

Ezek eredetijét az őrség levéltárában őrzik, másodpéldányait pedig a Szent Kongregáció titkárságán, valamint a reformáltak általános ügyésze titkárságán a Parti Szent Ferenc kolostorban, az Apostoli missziók könyvében az 1649-es évnél a 151. és a 153. lapon.

III.

De a dolog további megerősítése végett azt sem szabad mellőznünk, hogy amikor a nevezett méltóságos titkár úr megtudta, hogy Jegencyi Ferenc testvér, az őrség első fogadalmas fiát teológiai tanulmányok végzése céljából a viterboi obszerváns atyáknál helyezték el, ő rögtön Rómába hívatta, és a megreformált atyák között, a „Parti Szent Ferenc” kolostorban helyeztette el, hogy ott folytassa tanulmányait, remélve, hogy az őrséget alkalomadtán alapítása szellemében meg fogja védeni. Azt gondolhattad volna, hogy az Apostoli Szentszék ily komoly határozatának, s az atyaian és hathatósan buzdító levélnek

(55r)

súlya van, és a bosnyák atyák lelkét engedelmességre kényszeríti és megpuhítja, de hidd el, kedves olvasó, hogy egyáltalán nem, sőt még keményebbek, elvadultabbak lettek: ezután ugyanis elhatározták, hogy inkább leépítik az őrséget, mint hogy egy ilyen refor-

mált bulla alá hajtsák nyakukat. Erről magát az alapító atyát, Szalinal Istvánt is meggyőzték társai, úgyhogy négy vagy öt éven keresztül bizonytalanságban élt, hogy ily nagy horderejű dologban mit is kellene cselekednie, míg végre elragadta a szent halál, megszabadítván mind életétől, mind kétségeitől.

IV.

Halála után a dolgai között egy saját kezével aláírt papírost találtak e mesterkedésről az őrség fiai, akiknek fogalmuk sem volt egy ilyesféle döntésről. A leépítés módja a következő volt: ha az egész őrséget nem lehet az obszerváns bosnyák provincia fennhatósága alá vonni, legalább a mikházi konventet szakítsák el az ott élő atyákkal és testvérekkel együtt, akik nem akartak reformáltak lenni, és kössék őket a bosnyák rendtartományhoz.

(55v)

Imotai Simon bosnyák atya, cinkosaival, Loparai István atyával, Imotai Bertalannal, Banjalukai Ferencsel, Bankovics Ferencsel, Nevkovics Péterrel és más bosnyák rendtársakkal együtt, — akik hol többen, hol kevesebben voltak, aszerint, hogy kedvükre átjövén Boszniából vagy oda visszatérván növekedett vagy csökkent a számuk —, keményen elhatározta, hogy a szakadást és a félbemaradt dolgot maga viszi végbe. Hogy milyen eszközökhöz nyúlt, az alább következik.

VI. Rész

Ahol a Szentlélek nem tevékenykedik, ott Acheron szelleme a maga talentumaival kereskedik.

Ahonnán elpártol az igazságszerető Szentlélek, ott a vakmerő emberek Acheron szelleméhez fordulnak, ahogy a költő mondja az elkeseredettek nevében: „Hogyha pedig nem látgyul a menny, Acherónt verem én föl.”²⁶

Mivel az Apostoli Szentszék alaposan megfontolt és elhatározott akaratát a nevezett atyák nem tudták az őrség alapításának megváltoztatására bírni, fortélyos uruk, Simon atya nekilátott, hogy a maga ravaszságával és csalárdságaival tegye tönkre.

(56r)

Az első csalárdság az Apostoli Szentszék ellen

Meg volt győződve arról, hogy ha megválasztanák őt űrnek, megnyerve magának az űrség fiait (akik az űrséget alapító brévéről és a reguláris illetve megreformált obszervanciáról mit sem tudnak), sokkal könnyebben elérhetné célját, mintha ugyanazt az Apostoli Szentszéktől akarná kieszközölni, és az egész űrséggel együtt rövidebb idő alatt magához hasonló obszerváns testvérekké tehetné őket. Ez okból 1653. december havában, ő lévén a vizsgálóbiztos, jogtalan eszközökkel fáradozott azon, hogy elnyerje az űri tisztséget. Először, mivel nem volt választható, másodsor, mivel jogtalanul elhozta a káptalanba Nevkovics Péter bosnyák atyát, hogy rá szavazzon, — bár nem volt szavazati joga —, hogy leszavazzák a magyarokat. Ráadásul mindkét konventbe bosnyák gvárdiánt és definitort tétetett, s ezzel már elérte, amit akart. Kázmért ugyanis, aki a csíki gvárdián volt, méltatlanul megfosztotta hivatalától, így nyitva utat saját tervének.

Végül az űrség szavazati joggal bíró fiai, akik világosabban láttak, fellebbezéssel folyamodtak az egyetemes biztoshoz; új vizsgálóbiztost hívtak egy másik rendtartományból, és

(56v)

őt meg az egész káptalant a jelenlétében felfüggesztették. Minthogy a nyilvánvaló igazságra nem volt mit mondania, ezen a csalárdságon a csíki konventben (ahol a káptalant most már jogszerűen és a kánonnak megfelelően 1654. november 6-án Talián Ferenc főtisztelendő atya, mint vizsgálóbiztos a magyarországi Szűz Mária rendtartományból érkezvén, másodsor is megtartotta) sikerült úrrá lenni. Egyhangú szavazattal elhatározták, hogy az ügy értelmi szerzője, mint bujtogató és gonosz mesterkedő, ne tartozzék többé az űrség kötelékébe, s térjen vissza a maga bosnyák rendtartományába.

Ennek a káptalannak az érvényességét megerősítette a főtisztelendő egyetemes biztos, Sebastianus a Cajeta, minden tisztségviselővel együtt, a fent nevezett vizsgálóbiztos atya jelentése alapján.

A második hallatlan csalárdság az űrség fiai ellen, nyilvános botrányal kísérve

Most pedig lássátok, hogy mit tesz ez a Simon atya elkeseredésében! Amikor látja, hogy a csíki kolostorral kapcsolatos reménye odalett, minden erőfeszítését a mikházi kolostorra összpontosítja, hogy azt kizárólag az obszerváns atyák számára kaparintsa meg. Olyan fortéllal teszi ezt, ami nem hogy egy szerzeteshez, de egy eltévelyedett keresztényhez sem illik.

(57r)

Teljes alávetettséget és készséges engedelmességet tett mind az új előljárók irányában, mind határozataikkal szemben, biztosítván őket, hogy semmi sem kedvesebb számára, mint hogy saját hazáját végre viszontlássá, még mielőtt az idő rosszabbra fordulna. Mégis, személyes dolgai és a definitor atyák ígéretének megfelelő útravaló miatt szükséges, hogy közben betérjen Mikházára. Az új őr, Kázmér atya és Jegenyei Ferenc gvárdián atya fiaikkal együtt elindultak már oda, Csíkban hagyva őt a biztossal együtt. De íme, másnap, erőszakos kéréssel engedélyt eszközölt ki a biztostól, aki semmi rosszat nem gyanított a dologban, s azt a látszatot kelteve, hogy késlekedés nélkül haza indul, maga is megjelenik Mikházán. Ott rögtön meglepedezve a hazavezető útról és az engedelmességi fogadalomról, összeesküvést sző az övéivel. Egyik, majd egy másik célját, a legfontosabbakat, bezárják kívülről, s a kulcsokat maguknál tartják és letagadják, hogy ha az új előljárók levernék a zárat, az egyikük a toronyba szaladjon, s a nagyobbik harangot úgy kongassa meg, ahogy tűzvész idején vagy rablók ellen szokták, hogy segítségül hívják a környék népét, és teli torokból kiabálja: „Rablók, rablók, »tolvaj, Tolvaj«, a kolostort ki akarják fosztani!”

(57v)

§

Amikor mindez így is történt, én, Kájoni János testvér, aki ezeket írom és a jövőendő emlékezet számára e könyvbe iktatom, a másik definitorral együtt betörtük a torony kapuját, hogy megakadályozzuk őt a harang félreverésében, de ő rögtön leugrott a kórusról a templomba, és a templom kapuján kilépve így kiáltozott: „Tolvaj, tolvaj!” A bosnyák atyák nekigyürkőzve, hogy megverjék és elintézzék a magyar atyákat, mint valami rablókat, akik feltörték a cellák ajtaját, odaszóltak a feldühödött, fegyverekkel és botokkal odagyűlt népnek: „Itt az idő, hogy segítsetek nekünk!” A nép azonban, amikor meglátta Kázmér atyát, akit a kolostor alapítása óta nagyon jól ismertek, mint jó hazafit, aki ott mindnyájuknál többet fáradozott (amint erről fentebb szóltunk), s az odasereglő népből az egyik rokona, a másik jó ismerőse, a harmadik pedig szomszédja volt, mások pedig elkötelezett lelki gyermekei, s a magyar gvárdiánt is meglátva, aki korábban a bosnyák atyákkal együtt lakott már ott, és nagy meglepedésükre prédikált nekik és tanította őket, azt mondták: „Ezek az atyák nem rablók, hanem egy test, egy vér velünk, akik után már vágyva vágytunk, és azért jöttek, hogy nekünk és a hazának szolgáljanak, nem azért, hogy raboljanak, hanem hogy építsenek.” A bosnyák atyákat pedig a harang botrányos félreveréséért keményen megfédtek, s anélkül, hogy a magyar atyákat s másokat a legkisebb sérelem érte

volna, véget vetve a zavargásnak, hazatértek, a szörnyű botránynak azonban az egész országban híre ment.

Harmadik család: Erőszak a gvárdián ellen

Ezután látván a bosnyák atyák, hogy a nagy botránynon kívül semmi mást nem értek el, ismét alávetik magukat az engedelmességnek, és valami lelkiismeretfurdalást érezve, bocsánatot kérnek az okozott botrányért. Amikor pedig megbocsátást nyernek, vagy két hónapon keresztül engedelmeskednek. Közben a karácsonyi ünnepekre a katolikus mágnások meghívják az őr atyát a többi magyar atyával együtt, aki így, akarata ellenére távozni kényszerül a kolostorból, s csak a gvárdiánt hagyja otthon egy-két hűséges testvérrrel, meg a bosnyák atyákkal, akik sehová nem akarnak elmenni, mondván, hogy nyelvismeret hiányában sehová nem hívták őket, csak a magyar atyákat.

Hála Istennek, hagyták, hogy az ünnep első három napját a gvárdián atya békességben töltsse. Karácsony nyolcadájában azonban rárohantak, s megragadva igyekeztek kivonulni cellájából. Erőteljesen tiltakoztak és égre-földre esküdöztek,

hogy ők sem a gvárdiánt, sem más megreformált elöljárót ebben a kolostorban nem tartanak többé tiszteletben, és nem tűrnek meg. Végül egymást hergelve azt mondják: „Hadd üldögéljen a szobájában, megfosztva a kolostorban való minden jogától és dolgától!” Így is történt. Végül, az ünnepek után, amikor az őr atya visszatért, egyedül, mindenétől megfosztva talált rá.

Közben a jó bosnyák atyák Marosszék kapitányának és más protestáns tisztviselőknek a védelme alá helyezték magukat (akiknek a mi vallásunkban támadt zűrzavar és botrány nagy örömet és meglegedettséget szokott okozni), úgy gondolván, hogy a magyar atyák erőszakos támadásra készülnek ellenük. Ezzel szemben az őr atya és a gvárdián, megerősítve magukat a türelem pajzsával, és kölcsönösen biztatva egymást, hogy alkalmasabb gyógyírt kell találni, istenhozzádót mondtak nekik és elvonultak arról a helyről, Istenre bízván a jövőt, akinek ügyében fáradoztak.

VII. Rész

Milyen jóra való eszközökkel győzték le és űzték el az acheroni lelket, avagy hogyan győzedelmeskedett végül az igazság?

Midőn pedig az igazság és a józan ész az ily jogtalanul

(59r)

kirekesztett atyáknak azt tanácsolta, hogy orvoslásért forduljanak magához az Apostoli Szentszékhez, melynek tekintélyén csorba esett, amikor határozatait vakmerő támadás érte, úgy döntöttek, hogy az őrség fiai közül azt jelölik ki az ügy elintézésére, aki egyrészt valamennyire járatos az olasz nyelvben, másrészt, aki ezen apostoli bréve kegyelmét fogadalomtétele alkalmából elsőként vallotta meg, vagyis Jegenyei Ferencet.

Ő pedig alávetette magát a szent feladatnak és az üdvös engedelmességnek, és elindult Rómába. De a másik részről is elment Imotai Bertalan bosnyák atya két hason-szörű társával. Amikor mindkét fél megjelent Rómában egy meghatározott napon a Hitterjesztési Szent Kongregáció apostoli palotájában, és jelen volt mindkét részről a rend általános ügyésze; a bosnyák atyák részéről Lucius a San Justo atya, az őrség fiai részéről Joannes Baptista a Pignarolo atya, a Szent Kongregáció méltóságos titkár ura, Massarius úr mindkét fél igazát ki akarta vizsgálni érveikkel együtt.

I.

Mindenek előtt nyilvánosan felolvasták az alapító apostoli brévét. Az obszervánsok általános ügyésze azzal az egyetlen érveléssel támasztotta alá az őrség obszerváns mivoltát, hogy Szalinai István atya, az első alapító maga obszerváns atya volt. Ennek ellenkezőjét erősítette meg a megreformáltak általános

(59v)

ügyésze a VIII. Orbán apostoli brévéjében kifejtettek egyértelmű tartalma és X. Ince pápa dekrétuma alapján, amikor azzal a kérelemmel fordultak hozzá, hogy megreformáltról változtassák az őrséget az obszervánsok vagy a családról elnevezettek őrségévé, s a válasz tagadólagos volt.

Látva és hallva ezt a méltóságos titkár úr, a következő döntést hozta: „Napnál világosabb, hogy az őrség fiainak van igaza, semmi olyan bizonytalanság nincs itt, amin vitatkozni lehetne.” Az őrség jelen lévő fia, Jegenyei Ferenc ezt fűzte hozzá: „Ha Őszentsége, VII. Sándor pápa, a szent Egyház jelenlegi feje másként határozna, mint amit a dekrétum tartalmaz, azonnal legszentebb lábai elé borulnék: »VIII. Orbán

apostoli brévéje alapján én más rendi ruhát öltöttem és más fogadalmat tettem.« ” Erre a titkár mindenkinek, aki csak hallotta, így válaszolt: „Nem született ember erre a világra, aki elérhetné, hogy ez megváltozzék. Ez az ügy két pápa dekrétumára támaszkodik, mint biztos alapra, úgyhogy fölösleges egy harmadikkal is tetézni. Mivel ennyire kézenfekvő, én magam sem javaslok ezzel kapcsolatban semmit a Szent Kongregációnak. Csak az vizsgálóbiztosok tekintélyét kell segítségül hívni, s adott esetben ahhoz kell fordulni.”

II.

Miután ezt a döntést elfogadták, mindkét fél ment a maga útjára. Az vizsgálóbiztos tekintélye az ellenszegülőkkel szemben nem volt elegendő ahhoz, hogy a minap támadt botrány friss sebe egy

(60r)

új, s tán még keservesebb sebbel meg ne újuljon, mivel a bosnyák atyák meg nem engedett eszközök révén még jobban megerősödnek, mint korábban. Másrészt a kedvezőtlen idő is akadályt jelentett, mert az akkor támadt pestis egész Itáliában lehetetlenné tette az utazást. Erdély békéjét pedig II. Rákóczi György fejedelemnek a török engedélye nélküli Lengyelországba történt jogszerű betörése és seregének elvesztése olyannyira megzavarta, hogy a török és a tatár nem elégedett meg azzal, hogy őt magát megfosszák országától, hanem több mint öt éven keresztül a fejedelmek többszörös változása mellett egész Erdélyt tüzzel-vassal kegyetlenül pusztította.

III.

Végre a jelenlegi méltóságos fejedelem, Apafi Mihály uralkodása alatt megszületett béke, mint kedvező alkalom, és a Szentlélek kegyelme azt sugallta a főtisztelendő Bonaventura Caballo atyának, általános biztosnak, hogy a maga teljes tekintélyét e vonatkozásban Modestus a Roma főtisztelendő atyára ruházva, akit azelőtt is beavatott a segítségnyújtásba, mint vizsgálóbiztos két megbízatással a kusztódiába küldje. Az egyik, hogy tartson káptalant, s ne csak szavazati joggal, hanem maga is választhatóan vegyen részt az új ör megválasztásában. Másrészt, ha nem sikerülne az oly sok éven keresztül ellenszegülő bosnyák atyákat békés úton egyesülésre bírnia, s arra, hogy engedelmessédjenek az örnek, akkor akár világi karhatalommal érje el ezt.

(60v)

Hosszú és igen fáradságos út után megérkezett az őrségbe. Amikor felkereste a mikházi konventet, hogy vizitációt tartson, s szeretetteljes biztatással békekötésre hajlítsa őket, megvádolták, hogy meghamisította a főtisztelendő generális atya pecsétjét és levelét, s ezért őrizetbe vették, bebörtönözték, és csak úgy tudott kiszabadulni, hogy megfélemlítéssel tetszésük szerinti méltánytalan feltételeket csikartak ki belőle. Végül visszatérve Csíkba megtartotta a káptalant, ahogy rábízták, és egyhangúlag őt, Modestus a Roma atyát választották meg a tartomány őrévé.

IV.

Tudomást szereztek minderről a katolikus mágnás urak, és az országgyűlés alkalmából együtt lévén tanácsot tartottak ebben az ügyben, tudniillik, hogy a bosnyák atyák azt állítják, hogy a mikházi kolostorhoz csak nekik van joguk, mint ahogy az utódláshoz és a vezetéshez is csak az ő nemzetüknek, s ezért onnan a magyar nemzetiségű atyákat jogtalanul kizárták. Sőt, a minap a vizsgálóbiztos személyét, akit azért küldtek, hogy vizitációt tartson, és hogy fogadalmuk szerint az engedelmesség igájába kényszerítse őket, őrizetbe vették és bebörtönözték. A katolikus rendek nehezményezték mindezt, s egyhangúlag így határoztak: Ezen kolostor patronátusi jogát semmi körülmények között nem engedjük át idegen nemzetnek. Először, mivel a méltóságos idősebb Tholdalagi Mihály úr, azon szék katolikus kapitánya

(61r)

1635-ben kikötötte, hogy azt a nemesi földet, ahol a kolostor épült, a maga és más katolikus urak számára temetkezési helyként biztosítani kell. Ez világosan kiderül az okiratból.

Másodszor, mivel nem a bosnyákok adományából, és nem az ő fiaik számára épült, hanem a mi fiainknak, akik szerzetesek akarnak lenni.

Harmadszor, mivel magyar nemzetiségű atyák is laktak ott kezdettől fogva, és többet fáradoztak, különösen Kázmér atya.

Negyedszer, ezt a kolostort nekünk engedték át a tövisi helyett, melyben joggal birtunk, másrészt Mikházát is eltörölték, amikor Háromszékben Nyújtódot és a Haller úr birtokain minap újból feltámasztott Fejéregyházát eltörölték, amint ez a „Jóváhagyott rendelkezések” 1. rész, 5. cikkely, 4. oldalán, az 1653. évnél áll.

V.

Ezért a katolikus mágnás urak maguk közül két kitűnő urat, a tekintetes és nagyságos Kornis Gáspár urat, Marosszék főkapitányát, és a tekintetes és nemzetes Lázár István urat, Csík, Gyergyó és Kászon főkirálybíróját őfelségének, a fejedelemnek parancsban kifejezett egyetértésével mint választott biztosokat, valamint a főtisztelendő László János urat, a katolikusok apostoli helytartóját, aki a püspököt helyettesítette,

(61v)

ugyanezen felséges fejedelem parancsával a mikházi konventükhöz küldték avégből, hogy mint az erdélyi katolikus rendek tulajdonát ne idegen nemzetnek, hanem a haza főntebbi fiainak és más atyáinak, valamint velük egyetértő testvéreknek jelöljék ki és adják át, bevezetve oda és ott elhelyezve őket.

Az idegen nemzethez tartozó testvéreket pedig, akár bosnyákok, akár mások, akik a haza fiaival ellentétben vannak, és bőségben s engedelmisség nélkül, civakodva élnek, akiket az előjáróik nem képesek megbüntetni, a katolikusok nevezett apostoli helytartója a Szent Tridenti Zsinat 25. ülésének 14. fejezete által ráruházott hatalomnál fogva büntesse meg, és engedelmisségre kényszerítve valamilyen módon távolítsa el.

VI.

Mindezeket az említett urak a felsorolt pontok szerint végrehajtották a mikházi konventben 1666. augusztus 6-án. Két bosnyák atyát, az őrség megátalkodott fiait, Bankovics Ferencet és Novkovics Pétert a csíki kolostorban bilincsbe verve tanították alázatra, Loparai István atya és Imotai Bertalan atya már átköltöztek ebből az életből a másikba, abban az állapotban, ahogy voltak. Simon atya Rómába ment,

(62r)

midőn ezek történtek, de visszatértek a Szent Kongregáció rendelkezéséből a saját rendtartományában kellett maradnia, s attól kezdve ez a tartomány meg volt tiltva számára: nem küldhetett többé az őrségbe atyákat vagy testvéreket; s ugyanúgy meg volt tiltva az őrségnek is felfüggesztés terhe mellett, hogy többé abból a nemzetiségből nem vehet fel senkit a rendbe, s nem léptethet elő tisztségre, amint az az itt következő dekrétumban áll.

VII.

A Hitterjesztési Szent Kongregáció dekrétuma, mely 1667. szeptember 5-én ülésezett

Miután előadták az ellentéteket, melyek Szent Ferenc rendje szigorúbb rendtartást követő erdélyi őrségének testvérei és ugyanazon rend mikházi konventjének obszerváns minoritái között támadt, a felhatalmazott Szent Kongregáció látván és jól megfontolván, hogy mik történtek eddig ezen meghasonlással kapcsolatban, különösképpen az említett obszerváns minoritákkal szemben, akik sem a Szent Kongregáció dekrétumainak, hogy a mikházi konvent az említett erdélyi őrségnek vettessék alá

(62v)

Őszentsége VIII. Orbán pápa apostoli brévójének előírása szerint, sem saját előjáróik parancsainak, ámbár erre többször figyelmeztették és felszólították őket, nem voltak hajlandók engedelmeskedni, annak megelőzésére, hogy a katolikus hit rovására a jövőben újabb botrányok keletkezzenek, meghagyta az őrnek és a csíki, mikházi és gergyói konventek akkori helyi előjáróinak, s a többi rendházakénak, ha ilyenek az említett erdélyi őrségben létesülnek majd, hogy ezután ne fogadják be maguk közé a bosnyák rendtartományból való vagy bosnyák nemzetiségű testvéreket, és felfüggesztés büntetése mellett ne juttassák őket a szerzetben ranghoz vagy megbízatáshoz, s hogy mindezeket szigorúan tartsák be.

Barberini bíboros

H. Casanate, titkár

Pecsét helye

Krisztusban és Szent Ferenc atyánkban legszeretettebb testvérem, bárki vagy, aki őszintén szereted Anyádat, az őrséget, fordítsd mindkét szemedet e krónikát folytató jelre.²⁷

(63r)

Befejező rész

Orvosság a visszaesés ellen

Hozzátok fordulok, nektek szólok, Szent István magyar király áldott őrségének édes gyermekei! Beszédem rövid lesz, de hasznos és egyben az utolsó. Jól tudjátok, hogy édesanyátokat, s az én anyámat (így nevezem az őrséget), tizennyolc évvel ezelőtt milyen súlyos láz gyötörte, mely a néhai illír illetve bosnyák lakótársak rosszindulatú nedveiből táplálkozott oly hosszú időn keresztül. Kemény nyakukat az Apostoli Szentszéknek a nevezett őrség alapítására vonatkozó, ismételten megerősített dekrétuma is alig tudta megtörni, míg végül, mint a szemtelen kölykök, joggal vettettek ki anyánk öléből.

A tapasztalt orvosok a betegség elűzése után is szoktak erősítő gyógyszert adni a visszaesés megelőzésére. A mi kegyes Anyaszentegyházunk is, miután rosszindulatú lázunkat önzetlen buzgósággal és kegyelemmel elűzte, gondoskodott a visszaeséstől megóvó orvosságról.

(63v)

I.

Itt olvastátok és hallottátok a csatolt dekrétumban („Miután előadták az ellentéteket” stb., mint fent.) — Krisztusban és anyánkban, az őrségben legszeretettebb atyáim —, legkegyesebb anyánkban, az Apostoli Szentszéknek kicsiny őrségünk irányában a jelenben különösképpen megnyilatkozó figyelmét, és a gyógyszerről való előrelátó gondoskodását a jövőre nézve, nehogy újra visszaessék a viszálykodások lázának korábbi betegségébe.

A könnyű gyógyszer, melyet betartani is igen egyszerű, az, hogy nem szabad befogadni a közösségbe illír vagy bosnyák nemzetiségű ifjút, aki nálatok akar beöltözni, és a fogadalmasokat távol kell tartani a tisztségektől, nehogy elszemtelenedjenek. Nincs szükségetek se a tudományukra, se a segítségükre, sőt erkölcséiktől, műveltségüktől, életüktől és természetüktől oly távol vagytok, mint ég a földtől, (ahogy mondani szokták).

Valóban, az oly szent Széktől származó tanács sem jött máshonnan, mint az égből. Az Isten ugyanis, aki ismerte az emberi szívet, maga parancsolta meg egykor Mózesnek és Józsuének, hogy arról a földről, amit népének szánt, űzzék ki a pogány nemzeteket az egynapos csecsszopóktól a hatvanévesekig. Ennek az volt az oka, hogy tudta: ugyanannyit árthatnak a jelenben a felnőttek, mint a jövőben azok gyermekei.

(64r)

II.

Mit mondjak még? Az egyiptomi fáraó, az a legelvetemültebb férfiú, midőn a zsidó gyerekek vízbefojtásának okát adta, ezt mondta: Megsokasodik ez a nép, s ha háború támad ellenünk, ellenségeinkhez csatlakozik velünk szemben.²⁸ Rájött ugyanis ez a zsarnok a maga éles elméjével, hogy a zsidó néppel szemben nem az ész, hanem az erőszak használ. Így gondolkoztatok a bosnyák nemzetről, ha befogadtátok, vagy be akarnátok fogadni őket.

Végül olvassátok el az oly igen elszánt vezérnek, Józsueának utolsó előtti, 23. fejezetét (ezzel fejezem be röviden én is ezt a krónikát és életrajzot). Amikor Isten a nép bűneit számbavéve megengedte, hogy pogány nemzetek éljenek népével együtt, bizonyította, hogy azok veremmé lesznek számukra, hurokká és oldalukba ostorrá, szemükbe pedig tövissé, míg el nem veszejtí őket a föld színéről.²⁹

III.

Legkegyesebb anyánk, az Apostoli Szentszék, nem nézve érdemeinket, a legüdvösebb orvosságot írta elő, mellyel az ártó nedveket távol tarthatjátok magatoktól, ha akarjátok.

(64v)

A szigorúbb szabályokat követő vagy megreformált elnevezésű őrségetek alapja pápai kézzel oly biztosan és szilárdan van megvetve, hogy a pokol kapui sem vehetnek rajta erőt — mint ahogy már megpróbálták —, ha ti magatok ott élvén erősnek és állhatatosnak mutatkoztok.

A Szentszék, mely szent kezeivel azért ültette őrségetek szőlőskertecskéjét és beneteket, mint annak friss oltványait, hogy lelki gyümölcsöt hozzatok, megvéd és megoltalmaz titeket a jövődő bajoktól, amíg szárnyai alatt éltek, s oda menekültök. Az üdvösség 1684. esztendejében, március 8-án.

Kájoni János testvér, csíki gvárdián és őrségi atya, életének 54. szerzetességének 36. esztendejében.

Az őr atyák sora az alapítástól fogva³⁰

Az őrség alapító brévéjében az első őr Szalainai István alapító, a bányavidéki bosnyák rendtartomány fogadalmasa, 1640-ben. A következő három esztendőre is megerősítést nyert.

1647-ben Sarajoi Marián bosnyák atya, ugyanazon rendtartományból. Egy éven át működött.

1648-ban Modestus a Roma atya, a római megreformált rendtartomány fogadalmasa. Két éven át működött.

(65r)

1650. novemberében Mogonovics Miklós bosnyák atyát választották meg, 1652. elején pedig letették, és Imotai Simon atya lett az őrség vikáriusa.

1653. decemberében Simon atya egy érvénytelen káptalant tartott, és magát tette meg őrnek. Ekkor történt a szakadás, mert az őrség fiai felnövekedvén fellebbeztek a rendi előjáróhoz, és az új vizsgálóbiztos által Simon atya káptalanját semmissé tették, és Kázmér atyát választották meg őrnek. A bosnyák atyák itt csináltak pártütést, melyről fentebb bővebben szóltunk.

1654-ben Damokos Kázmér lett az őr, és a teljes három évnél tovább működött.

1660-ban Jegenyei Ferenc atyát tette meg az őrség vizsgálóbiztosává Michael a Sambuca főtisztelendő rendfőnök atya.

1665-ben az olasz származású Modestus a Roma atya lett a rendtartomány őre, aki megbabolázta a bosnyák atyákat és megbékéltette az őrséget. Ld. ezen könyv krónika részét, 1. kötet, 7 (?) fejezet.³¹

(65v)

1669-ben Jegenyei Ferenc atyát az apostoli bréve visszahelyezte állásába és három éven át megmaradt benne.

1672-ben Újfalvi Albert atyát választották tartományórré. Három éven át működött.

1675-ben Kájoni János atya lett a tartományőr, s három évig működött. A Hitterjesztési Szent Kongregáció az erdélyi katolikusok apostoli helytartójává tette meg, hogy utódlási joggal Damokos Kázmér püspök helyébe lépjen az erdélyi püspökségben, a bulla szerint, de visszautasította.

1678-ban Jegenyei Ferenc atyát harmadszor is megválasztották őrnek, s három éven át működött.

1681-ben az olasz származású Thomas a Sancto Severino lett a tartományőr, aki egy éven át működött. Az ő helyére Újfalvi Albertet nevezték ki az őrség vizsgálóbiztosává. Az őrség vikáriusává.^{31a}

1684. május 25-én Valesanski Antal atya lett a tartományőr, és három éven át működött.

1687. április 15-én Hozó Péter atya lett a rendtartomány választott őre, aki három évig működött, midőn az általános vizsgálóbiztos a lengyel Cetnawrius Ignác volt.

1690. március 14-én Valesanski Antal lett a tartomány választott őre azon a káptalanon, ahol a lengyel Niszinkovius Márián főtisztelendő atya mint általános vizsgálóbiztos elnökölt. Három éven át működött.

(66r)

1693-ban Hozó Péter atyát és testvért választották meg kánonjogilag az erdélyi őrség tartományőrévé a tartományi káptalanon, Újfalvi Albert tisztelendő atya, vizsgálóbiztos elnökle alatt, március 10-én. Három évig és két hónapig működött.

1696. május 17-én minden szavazati joggal bíró közös kérésére Ivánovics Eleázár testvért választották meg kánonjogilag a tartomány őrévé. A káptalanban saját maga elnökölt. Hivatalában a szerzetesek és püspökök Szent Kongregációja erősítette meg, mivel nem az őrség gyermeke volt, hanem a magyarországi Szűz Mária tartományból jött. Három évig működött.

1699. május 22-én az erdélyi őrség tartományi őrévé Nizet Ferenc testvért választották meg kánonjogilag, aki a nevezett őrség általános vizsgálóbiztosa volt, s egyben a káptalan elnöke is. Matthaeus a Sancto Stephano rendfőnök előre küldte felmentését tisztségére vonatkozóan, megválasztása után pedig megerősítését. Három éven keresztül működött két hét kivételével, melyről szabadon és önként mondott le a főtisztelendő vizsgálóbiztos atya visszatérésének meggyorsítása miatt.

1702. május 11-én Sigrái Modeszt testvért választották meg az erdélyi őrség tartományi őrévé, majd a tisztelendő általános biztos által megerősítettven hivatalában hat nap híján csaknem négy éven keresztül működött; közben ezen a káptalanon Ivánovics Eleázár főtisztelendő atya volt az elnök, a szent teológiai tudományok általános előadója. Az említett időeltolódáson nem kell csodálkozni; minthogy igen nehezen érkezett meg az engedély Rómából a főtisztelendő atyától, az őri tiszteltele után hat hónapig biztosként működött, s erre jött még néhány hónap, amikor az őrség vikáriusa volt.

(66v)

1706. május 5-én Lámprik Imre testvért választották meg kánonjogilag az erdélyi őrség tartományőrévé. Az őrséget Szabó Bonaventura tisztelendő atya vizsgálta akkor, s ugyanő volt a káptalan elnöke. A megerősítést megkapván tőle, három nehéz éven keresztül működött.

1709. május 6-án ismét Nizet Ferenc testvért és tisztelendő atyát választották meg tartományőrré. A káptalanban Sigrái Modeszt tisztelendő atya elnökölt, s a főtisztelendő

általános biztos atya adott engedélyt. Pestis és hosszú betegségek keservei közepette kitöltötte, de nagyon nehezen a három évet, miközben folytonosan fenyegette az ellenséges fegyverzaj. Nizet Ferenc testvér s. k.

1712. június elsején kánonjogilag, egyhangúan Becze Péter testvért választották meg az erdélyi őrség tartományőrévé. A káptalanban Moldvai Lajos tisztelendő atya elnökölt, és a főtisztelendő biztos atya adott engedélyt. A három évet a béke megteremtésén fáradozva töltötte ki, majd meghosszabbították három hónappal és 24 nappal, azaz 1715. szeptember 24-ig.

1715. szeptember 27-én ismételten Sigrai Modeszt testvért választották meg tartományőrré. A káptalanban teljes hatalommal Prentaller Bernát főtisztelendő atya, a magyarországi mariánus rendtartomány definitora elnökölt. Ezalkalommal nem töltötte ki a három évet, hogy visszatérhessenek a régi szokáshoz, miszerint a tartományőrt Pünkösöd körül választják.

N. B. A folytatást lásd e könyv végén, Ø jel alatt.³²

(67r)

A csíki konvent

A Sarlós Boldogasszony csíki konventje ősrégi volt. Legutóbb, amint ez már egy másik alkalommal is megtörtént, 1661. október 21-én a törökök és a tatárok felégették. E napon nyolc szerzetes testvér is életét vesztette: Somlyai Miklós atyát, az őrség alapítóját, aki ekkor már hatvanéves volt, Csomortán határában ölték meg az erdőben. Pálfalvai Péter atya, aki világi papból lett szerzetes, a templomtető alatt égett el, a templommal együtt. Szentimrei József novicius testvérnek Fitod mellett az erdőben fejét vették, s ugyanígy végezte be életét Kolozsvári János laikus fogadalmas testvér is a hegyekben, a Széphavason túl.

Négy szerzetest, Bessci Pál testvért, a bosnyák Illés testvért, a görög Jakab testvért, akik klerikusok voltak, és Makai Antal laikus testvért fogságba hurcolták, de Isten kegyelméből mindnyájan kiszabadultak és hazatértek.

Végül a romokból Damokos Kázmér atya, a konvent gárdiánja építette újjá a tekintetes grófnő, néhai Wessclényi Ferenc, Magyarország nádorának özvegye, Szécsi Anna Mária és a tekintetes fejedelemasszony, Báthori Zsófia, a méltóságos erdélyi fejedelem, ifjabb Rákóczi György özvegyének adományából, aki miután a fejedelem meghalt, a katolikus hitet szeretettel felvette fiával, Rákóczi Ferenc választott erdélyi fejedelemmel együtt.

(67v)

De Guardianis Csikiensibus ... A csíki gvárdiánokról. Somlyai Miklós atya az 1630. esztendőben és azt követően.
cum omnibus requisitis: minden tartozékával együtt
usque in praesentem diem: mind a mai napig

(68r)

florenis mille et ultra: ezer forintért és azon túl
Vir magnae devotionis ... : Igen buzgó és imádságos férfiú volt, akinek áldott az örök emlékezte
Anno 1649. et ultra: az 1649. esztendőben és azon túl
ex fundamento ... : alapjaitól, ahogy ma is áll, és sok más épületet
secundo ex cineribus: másodszor a hamvaiból
cum omnibus requisitis: minden tartozékával együtt

(68v)

pro fl. 1000 et plus: több, mint 1000 forintért
sicuti est hodie ... : amint ma is megvan Isten dicsőségére és a Boldogságos Szűz tiszteletére
1664. die Sabbathi ... : 1664-ben a Szent Kereszt felemelése előtti szombaton (szept. 13-án)
Et consummavit ... : és minden munkáját befejezte. Az oltárokról ld. a jótévők között.

(69r)

a fundamento: alapjaitól kezdve
excepto tamen ambitu: az ambitust kivéve
et omnia necessaria: és mindent, amire szükség volt
sicut est hodie: ahogy ma van
sub titulo ... : a görögországbeli coronai püspökség címe alatt
cuius exemplaris ... : akinek példás és hitbuzgó élete áldott és dicsőséges lesz mindörökkön örökké.

(69v)

ad honorem et cultum ... : istentiszteletre és szolgálatra, és még sok egyebet
Anno 1681. ... : 1681-ben lett a a csíki konvent gárdiánja, és három éven át maradt meg
e tisztségben. E három év alatt
pro Cantu ungarico: a magyar éneklés számára, 80 forintért
pro devotione populi: a nép számára ájtatosság céljából
pro necessitate ... : az apostoli misszió és az ország katolikusainak szükségletére
cum omnibus requisitis ... : minden kellékével és tartozékával együtt. Lásd még a K betű
alatt

(76r)

Deo gratias: Istennek legyen hála
Benefactores Conventus Csikiensis: A csíki konvent jótevői
Ad honorem B. Virginis: A Boldogságos Szűz tiszteletére
pro Martyrologio: martyrologiumra. (Az első reggeli imaóra, a prima után a szerzetesek
harangszó mellett a káptalan-terembe vonultak, ahol felolvasták a másnap megün-
neplendő szent (ill. mártír) életét a martyrologiumból.)
ad ornamentum altaris: az oltár díszítésére

(76v)

cum stola et manipulo: stólával és manipulussal
cum victualibus: az élelmiszerekkel együtt
penes sacramentum: az oltáriszentség előtt

(77r)

cum duabus reliquiariis: két ereklyetartóval együtt
per totum: teljes egészében
pro S(anctis)s(simo) Sacramento: az Oltáriszentség számára

(77v)

Duas Cruces ... : két hegyikristály szemekből álló, s aranyozott ezüst gyöngyökkel és
malachittal, azaz türkiz kövekkel élegetesen díszített keresztet adományozott Spinola
bíboros.

Ecclesiam Conventus Csikiensis ... : A csíki konvent templomát és főoltárát 1682. május 10-én, az Úr mennybemenetelének nyolcadára eső vasárnapon szentelte fel méltóságos Vitus Pilutius marcianopolisi érsek úr, mise keretében, főpapi ornátusban, amit az egész nép végig nézett. Mindenki megcsodálta a fenséges szertartásokat, minthogy a kihirdetésre az egész lakosság a templomba gyűlt. A szentelést főtisztelendő Kájoni János, ugyanezen konvent gárdiánja szervezte meg, a templomot Sárlos Boldogasszony tiszteletére szentelték fel ezzel a feljegyzéssel: „Én, Vitus Pilutius konventuális minorita testvér, marcianopolisi érsek és Moldva földjének apostoli helytartója 1682. május hó 10. napján felszenteltem a minorita testvérek csíki kolostorának templomát

(78r)

és ezt az oltárt Sárlos Boldogasszony tiszteletére, és elhelyeztem benne Szent Paulina, Orbán, Fidél és Eupepidius mártírok ereklyéit. A mai napon minden egyes hívőnek teljes búcsút adtam, s mindazoknak, akik a felszentelés évfordulóján felkeresik a templomot, negyven napi búcsút az egyház szokása szerint.” Ezt a pergament az ereklyékkel együtt befalazta az oltárba.

Idem Illustrissimus Archiepiscopus: Ugyanezen méltóságos érsek

1682. die 5 May benedixit ... : 1682. május 5-én megáldotta a szentségházat az oltáriszentség számára két szelencével együtt.

in Ascensione domini ... : az Úr mennybemenetelének ünnepén ugyanezen érsek főpapi ornátusban, a megfelelő szertartásokkal megáldotta a mi csíki konventünk templomának temetőjét, hogy ott békében nyugodjanak a halottak. Minderről Kájoni János gárdián atya, az őrség atyja gondoskodott.

(78v)

Tertiarius et Syndicus ... : harmadrendű és a csíki kolostor apostoli vagyongazgatója
quid ad nos: mi közünk hozzá
pro filia sua: leányáért

(79r)

et multa alia: és még sok egyebet

scilicet fl. 800 et ultra: tudniillik 800 forintot és még többet

Altare Omnium Sanctorum: a Mindenszentek oltárát

pro defuncta sua sorore: elhunyt nővéréért

(80r)

pro Sepultura ... : saját maga és övéi temetkezési helyéül
ulnarum 12: 12 rőfnyi
ex praeda: a zsákmányból

(80v)

cum quatuor Musculis ... : négy gyöngyházzal és a tetején kis aranyozott gyümölcsökkel

(81r)

idest Armillas aureas: azaz arany karkötőket
constat fl. 100. et plus: 100 forintot ér és még többet
Et adhuc manent imperfecta: mindmáig befejezetlenek maradtak

(81v)

computandis computatis: összeadva az összeadandókat
pro reliquiis Sanctorum: a szentek ereklyéi számára

(82r)

vel plus: vagy még több
vel etiam mille: vagy még ezret is
pro gloria Dei, ... : Isten dicsőségére, 150 forintot ér

(82v)

mille florenos: ezer forintot
ducentos: kétszázat

(83r)

ante Venerabile: a Szentségház előtt
et multa mala fecit: és sok gázságot követett el

1. *Solenniorem Casulam ...* : 1. Egy arannyal és ezüsttel hímzett ünnepi miseruhát készítettett főtszitelendő Illyés István esztergomi kanonok és választott püspök úr. Ugyanezen nevezett főtszitelendő úr adományozott még egy tálat két kancsóval ünnepi mise alkalmára. 2. Méltóságos, békességben elhunyt Apor István gróf úr egyéb számos jótéteménye mellett adott a templomnak egy igen ünnepélyes, gyöngyökkel és drágakövekkel ékes szentségtartót. 3. Nagyságos Mikó Judit, Bors Mihály felesége csináltatott egy ünnepi pluviálét, melyhez hasonló nincs még egy a konventben. 4. Bethlen Corusiana grófnő, a békességben elhunyt Mikes Mihály özvegye, aki nemrég tért meg, adományozott egy igen ünnepélyes fátylat a Boldogságos Szűz Mária tiszteletére. 5. Méltóságos Erkenbrecht Fülöp úr adományozott egy értékes kék fátylat a Boldogságos Szűz tiszteletére. Hasonlóképpen hat szépen faragott, ezüstözött és aranyozott fa gyertyatartót.

Inventarium rerum omnium ... : A csíki konvent minden említésre méltó vagyontárgyának leltára, mely az Úr 1683. esztendejében, július 28-án készült, midőn a Főtszitelendő Kájoni János volt ugyanezen hely gvárdiánja.

In Templo: a templomban

A cornu Evangelij: az evangéliumi oldal felől. (Az evangéliumot az oltár baloldalán olvasta föl a pap.)

Pro Credentia: mint credentia. (A szentély falánál álló asztalka, melyre a bort és a vizet tartalmazó két kis üvegkorsót (ampolnát) és a kéztörlőt helyezték.)

Pro Astantiis: A pap és a ministránsok számára

a cornu Epistolae: a leckeoldal felől (A szentleckét az oltár jobboldalán olvasták föl.)

Lampas ferrea ...: vasból való lámpás (ld. még 83v), mely a szentségház előtt ég.

cum suo Capitulo: hangvetőjével (baldachinos, koronázó részével) együtt

cum laminis ferreis: vasrácsokkal

Sancti Antony de Padua: Pádúai Szent Antal (oltára)

penes Cathedram ... : a szószék mellett a Mindenszenteké

Gabrielis archangeli: Gábrriel arkangyalé

Sancti patris Francisci: Szent Ferenc atyáé

Sancti Michaelis archangeli: Szent Mihály arkangyalé

In turri ... : A toronyban a nagy harang, mely a Boldogságos Szűz Mária tiszteletére van felszentelve

(1. számozatlan lap)

De Conventibus et Residentijs ... : Konventek és rezidenciák, melyeket az 1722. esztendőben laktunk. Az első a csíksomlyói konvent a Sárlos Boldogasszony patrocíniuma alatt, ez az őrség feje és anyja, ahogy ez kitűnik Őszentsége VIII. Orbán *Üdvözítőnket, Jézus Krisztust* kezdetű bullájából. Híressé teszi az áhítatos hívek nagy sokasága, mely Pünkösöd szent ünnepére idegen országokból is odasereglik. Az ott megnyilvánuló buzgóság és ájtatosság miatt méltán nevezi sok hívő kis Rómának.

(2. számozatlan lap)

Secundus est Mihháziensis ... : A második a mikházi konvent, mely a Mihházának nevezett faluban épült Szent István apostoli király patrocíniuma alatt, a minorita mivolt-nak megfelelően tisztesen és gonddal. Hogy mikor, ki és milyen eszközökkel építette, az megtalálható a fenti fejtegetésekben a rend terjedéséről e fejedelemségben. Ha valami emlékezetre méltó esemény történnék e konventtel kapcsolatban a jövőben, azt az utódok feladata és kötelessége lesz az utókor intésére és okulására írásba foglalni.

Szómagyarázatok

- ab una, ... ab alia = egyik részről, ... másik részről
absentálja magát = távol van
acceptál = elfogad
alias = másként, igazi nevén
ambitus = kerengő, tornác
amoveál = elmozdít
Anno = esztendőben
antependium = oltárelő; az oltár elejét díszítő lap, melynek a miseruha anyagával illik megegyeznie
apparamentum = készlet
archidiaconus = főesperes
augeál = gyarapít
authoritás = tekintély
benefactor = jótevő
bor kert, bor luka, bor tanorok = a savanyúvíz, borvíz forrása és az azt körülvevő kert
bréve = egyszerű pápai oklevél
caftán = köntös
Cantionale = itt: Kájoni 1676-ban megjelent énekeskönyve, a Cantionale Catholicum
capsula = szelence, doboz
casula = miseruha
cathedra = szószék
ciborium = áldoztató kehely, melyben az ostyát tartják
cinterem (coemeterium) = temető
claris = korall
colál = művel
conferál = átad, átenged
confráter ld. konfráter
Congregatio de Propaganda fide = a pápai misszós ügyek 1622-ben alapított intézménye
constat = kerül valamibe, ér valamennyit
constitutio = alkotmány
contignatio = emelet
contradictio = ellentmondás
copula = feltehetően a Szent Mihály kápolnát nevezik így
crucifixus = a kereszt a megfeszített Krisztus alakjával
cubulo = köből, úrmérték
dalmatica = a pápi segédlet bő ujjú, két oldalt nyitott, térdig érő díszruhája
declarál = kinyilvánít
deffinitor (diffinitor) = a ferences tartományfőnök mellé választott kormánysegéd
denominált = nevezett

diaconus = szerpap, a magasabb egyházi rendek sorában a püspök és az áldozópap után következik
duthka = pénzérme
eban fa = ébenfa
ejtel = a veder (11,3 l) 1/8-ad része
eques sclopetarius = puskás lovaskatona
Erdélyi Catholicus Status = erdélyi katolikus rendek
ex cineribus = hamvaiból
excepto = kivéve
excludál = kizár
extál = megvan, megtalálható
extrahál = kicsalogat
exturbál = elűz, elkerget
feir = fehér
fl(orenum) = forint
fundamento (a vagy ex) = alapjaitól
generalis, minister = a ferences rend főnöke
graduale = a mise énekelt részeit tartalmazó liturgikus könyv
gvárdián, gárgyán = ferences házfőnök
gyanta = borostyánkő
hebán = habán
hopmester = udvari szertartásmester
Hitterjesztési Kongregáció ld. Congregatio de Propaganda fide
id est = azaz
includál = bezár
inhibitio = tilalom
interim = azalatt
inventárium = leltár
irrevocabíliter = visszavonhatatlanul
item = hasonlóképpen
iuridicum remedium = jogorvoslat
kepe = a papnak járó gabonarész
képíró = festő
konfráter = itt: a csíki kolostor szolgálatára kötelezett libertinus, szerzetttestvér
köny = könyv
körtvély fa = körtefa
kustódia ld. őrség
lector = felolvasó, hittudományi előadó
libertinus = szabados
locus sigilli = pecsét helye
manipulus = a papi mise-öltözet tartozéka, a bal alkaron lógó, a vége felé szélesedő díszes szalag
m(anu) p(ropria) = s(aját) k(ezüleg)

manu teneál = karban tart
manus = harangkötél?
materia = anyag
monstrancia = szentségtartó
multiplicál = gyarapít
nádfa = ékszer
necessarium = árnyékszék
nobilis persona = nemes személy
novitiatus = szerzetes növendékház
novitiuus = szerzetesnövendék
numero = darab
nyíl föld = sorshúzás útján megszerezhető földdarab
obligál = kötelez
obstál = akadályoz
obstrictus = kötelezett
organifaber = orgonakészítő
őr (custos) = a ferences rendtartomány kisebb területi egységének feje
őrség (custodia) = a ferences rendtartomány kisebb területi egysége
pacifice = békésen
palatinus = nádor
patena = ostyatányérka
pátens levél = kiváltságlevél
patrocinium = pártfogás
pixidarius = puskás
pluvial(e) = körmenetek és vecsernyék alkalmával használt díszes papi palást
porticus = előcsarnok
positivum = egy manuálos, pedál nélküli orgona
possideál = bitorol
posteritás = leszármazottak
praetendál = bizonygat
praetextus = ürügy
primipilus = lófő székely
privilegium = kiváltság
pro fl(orenis) = forintért
procedál = eljár
processio = körmenet
proventus = jövedelem
provisio = élelem
recedál = eltávozik, visszavonul
recognoscál = elismer, megállapít
refectorium = a kolostor ebédlője
regál = hordozható kis orgona
relicta = özvegyasszony

repulsio = elutasítás
requirál = tudakozódik
resideál = tartózkodik
restaurál = megjavít
restituál = visszaállít
rezidencia = kisebb ferences kolostor
sacramentum = oltáriszentség
sanctuarium = szentély
scola = iskola
segestye = sekrestye
sendelyez = zsendelyez
serio = komolyan
similiter = ugyancsak, hasonlóan
solennis = ünnepi
specificált = meghatározott
spontanea voluntate = szabad akaratából
statua = szobor
stóla = a liturgikus öltözetnek a miseruha anyagából készült, nyakba vetve viselt tartozéka
subdiaconus = alszerpap, a felsőbb egyházi rendek legalacsonyabbika, a diaconus után következik
subveniál = segítségére jön, támogat
successive = egymás után
superior = előljáró
superpelliceum = fehér, len- vagy kendervászonból készült bő, térdig érő karing
Supremus Judex Regius = főkirálybíró
testál = örökölni hagy
tabernaculum = szentségház
tafota = taft, könnyű selyemszövet
taksa (taxa) = fejadó
tanorok = bekerített kert
tercenallya = selyem
testamentom = végrendelet
tractus = épületszárny
typografia = nyomda
usurpál = bitorol, erőszakkal megkaparint
usus = használat
ut infra = mint alább
ut supra = mint fent
velum = fátyol; különböző liturgikus célra használt kendő
vendikál (vindikál) = magának követel
venerabile = oltáriszentség
vicinus = szomszéd

vide supra = lásd fent

virgina (virginál) = billentyűs hangszer a 16-18. században

vizitáció (visitatio) = ellenőrző látogatás az egyházi elöljáróság részéről

zászló kereszt = az egyházi zászló keresztalakú: merőleges rúdon függ egy vízszintes pálca, és erről lóg le a zászló

Utószó

Fekete, vaknyomásos bőrkötéséről kapta nevét Kájoni János (1629/30-1687) hányatott sorsú kézírata, a „Liber niger”. Így idézi Györffi Pál ferences tartományfőnök 1729-ben Rómában kinyomtatott könyvecskéjében, a szigorúbb rendtartású minorita rend erdélyi provinciájának történetében. Györffi Pál műve naprakész volt, 1729-ben emelték ugyanis provincia rangra az 1640-ben felállított erdélyi stefanita kusztódiát. (A Fekete Könyv tulajdonosbejegyzése is ezután került a kézirat élére: *Provinciae Transylvanicae Fratrum Minorum Strictioris Observantiae Manuscripta Jo. Kajoni.*) Györffinek nem volt nehéz dolga, mert a kusztódia történetét Kájoni megírta. Ez a tudatosan megszerkesztett, a történelmi tapasztalatokat erkölcsi tanulságban summázó mű áll a Fekete Könyv középpontjában.

A kézirat oklevélmásolatokkal kezdődik. Ezek nagyrészt nem Kájoni kezétől származnak, de gyakran maga is átveszi a tollat szerzetestársától hol egy oklevél közepén, hol egy-egy megjegyzés erejéig. VIII. Orbán pápa kusztódia-alapító brevét a római Hitterjesztési Kongregáció két Erdélyre vonatkozó jegyzőkönyve követi, majd a csíksomlyói konvent konfrátereinek kiváltságait megerősítő királyi és fejedelmi oklevelek másolatai. A somlyói anyakolostor birtokvásárlásai mellett itt olvashatók a kusztódiához tartozó másik három kolostor, a mikházi, a fejéregyházi és a szárhegyi rezidencia legfontosabb okmányai is. A másolatok legkorábban 1683-ban készülhettek, ekkor regisztráltak ugyanis két itt közölt oklevelet a kolozsvári káptalanban, amire Kájoni külön is hivatkozik (5v, 9r). Egy üresen maradt fél lapra (30v) az 1681-83-as évek fontosabb eseményeit jegyzi be utólag.

Az erdélyi kusztódia története e gondosan összeállított dokumentum-gyűjtemény után kezdődik. Az anyagot az írott források mellett (Gonzaga, Pethő, Pázmány, Istvánffy) elsősorban maga az élet szolgáltatta. Kájoni tevékeny részese, de legalábbis szem- és fültanúja volt mindannak, amit a kusztódiával kapcsolatban leírt. Rendtársai (Újfalvi Albert, Jegenyei Ferenc) csakúgy, mint saját maga évtizedeken át készítettek feljegyzéseket. Magát a krónikát, mégis úgy tűnik, egy lélegzetre írta meg és tisztázta le a Fekete Könyv 38r-64v lapjaira 1684 tavaszán. Május 8-án, élete 54., szerzetesi fogadalma 36. esztendejében készült el a munkával, amelyre megbízatást szerzetbe lépése kezdetén kapott. Az őrség történetét az előjárók felsorolása zárja, 1687-ig Kájoni írásával, ettől kezdve egészen 1718-ig ciklusról ciklusra változó kézzel. Kájoni csak két üres oldalt hagyott ki az utóbb választandó örök számára, így 1718-ban a lap végére jutva egy jellel a könyv végére utal a jegyzék akkori folytatója, ezt azonban a rendelkezésünkre álló kópián már nem találjuk. A 67. rektón *Conventus Csikiensis* címmel új fejezet következik. A csíki kolostor 1661-es tragikus pusztulását és újjáépítését foglalja össze röviden Kájoni, majd a csíksomlyói gvardiánok működését mutatja be, végül a kolostor jöteveit sorolja fel adományokkal együtt, ábácérendben. Ezután néhány lapot üresen hagyott, az elsőn (83v) egy későbbi kéz kiegészíti az adakozók sorát. A fejezetet a csíki kolostor Kájoni által 1683. július 28-án készített inventáriuma zárja, a kötetet pedig két 1722-es bejegyzés a kusztódia két akkor működő rendházáról.

A ferences rendtörténet írók közvetve vagy közvetlenül, hivatkozással vagy anélkül a történeti fejezet szinte valamennyi adatát felhasználták. Györffi Pál például idézett könyvébe úgy olvasztotta bele Kájoni művét, hogy a szerzőre éppen csak utal forrásai között. Ennek köszönhetően aztán a szakirodalom — Karácsonyi János nagy ferences monográfiáját is beleértve — Györffire hivatkozik Kájoni helyett. Másrészt a Kájonival foglalkozó irodalom nem vévén tudomást arról, hogy a történeti adatok időközben a közvetítők révén (Györffi, Losteiner) közismertté váltak, a kézirat forrás-tartalékait túlbecsüli. A Fekete Könyvet eltérő jellegű fejezetei ellenére műegésznek tekintjük, s mint ilyet teljes terjedelmében közöljük. E fontos XVII. századi forrás hozzáférhetővé tételével egyszersmind régi adósságot törlesztünk Kájonival szemben.

A kiadás alapjául szolgáló fotokópia Domokos Pál Péter jóvoltából került az MTA Könyvtára Kézirattárába (MS 4611/6).

A súlyos paphiánnyal küszködő erdélyi katolikusok Bethlen Gábor halálát és özvegyének, Brandenburgi Katalinnak a támogatását kihasználva még 1629-ben sürgős segítségért fordultak a bosnyák ferences rendtartományhoz. 1630-ban Szalinali István vezetésével meg is érkezett négy bosnyák obszerváns szerzetes Erdélybe, akiket a pápa apostoli misszós jogkörrel ruházott fel. Tholdalagi Mihály marosszéki főkapitány adományából Mikházán kolostorépítésbe kezdtek. Itt csatlakozott hozzájuk Nagyszombatból hazatérvén Damokos Kázmér mariánus laikus testvér mint nélkülözhetetlen tolmács és ügyintéző. 1639-ben Szalinali Damokos Kázmért Rómába küldte, hogy a szerzetesi és papi utánpótlás biztosítására önálló erdélyi kusztódia felállítását kérje. A kérelem két meglévő kolostorra, a nagymúltú, salvatoriánus csíksomlyói konventre és Mikházára, valamint két kolostor építésére vonatkozott Fejéregyházán és Nyújtódon. VIII. Orbán pápa 1640. február 3-án kelt brevéjével eleget tett Szalinali óhajának, de az újonnan kinevezett őrnök mégsem telt maradéktalan öröme a pápai rendelkezésben. A csíksomlyói konvent 1629 óta az obszervánsok megreformált, szigorúbb rendtartású ágához (*strictioris observantiae*) tartozott, amit a pápa magától értetődően az új őrségre is kiterjesztett. Szalinali ezzel szemben mint bosnyák minorita csak egyszerű, „regularis” obszerváns volt. Nemcsak a származás és a nyelv, hanem az eltérő rendi szabályok is elválasztották tehát a bosnyákokat a magyaroktól, ami sok-sok esztendőn át folyó torzszalkodás forrása lett az amúgy is ellenséges protestáns környezetben. Mivel Erdélynek nem volt hivatalosan elismert püspöke, joghatóságilag a római Hitterjesztési Kongregációhoz tartozott. A bosnyák és a magyar szerzetesek egymást megelőzve igyekeztek Rómába, hogy a Szent Kongregációt, — s rajta keresztül az éppen uralkodó pápát, — ki-ki a maga igazának nyerje meg. A hosszan tartó, sokszor a tettelegességig fajuló csatározás csak 1666-ban ért véget, amikor a bosnyákokat karhatalommal sikerült végleg eltávolítani a mikházi kolostorból. Ezt a szomorú, de tanulságos históriát beszéli el az írói vénával is megáldott Kájoni a stefanita kusztódia történetében.

A krónika írójaként szerény közvetlenséggel személyesen is mindvégig jelen van, csak akkor válik személytelenné, amikor saját hivatali működéséről kell szólnia. 1683-84-ben, a Fekete Könyv születésekor már a kusztódia nagy öregjei közé tartozik, 23 számontartott műve közül valamennyi elkészült, Cantionaléja messze földön híressé vált, maga készítette orgonáin tanítványai játszották átíratait. Az őrség három működő

kolostorában többször volt házfőnök, 1675-ben ő lett a tartományőr, sőt, Damokos Kázmér kijelölt utóda az apostoli helytartóságban, és a püspökség várományosa. (Ez utóbbit ugyan a protestánsokra való tekintettel jobbnak látta visszautasítani.) Szeretettel emlékezik meg szülőfalujáról, Jegenyéről egy édesanyjától hallott ízes történet kapcsán (45r-v). Még sok év múltán is fűti az indulat egy bosnyák gaztett felidézésekor, melynek ő volt a koronatanúja (54v). Születési éve is (1630) kiszámítható a kusztódiá-történet végére írt bejegyzéséből (64v), bár az 1678-ban előkerült önarcképén szereplő évszámokból (1673-ban festette, 44 éves korában) 1629 következik. Még ötször szerepel neve a Fekete Könyvben (65v, 68v, 69v, 82r, 86r), de ekkor már harmadik személyben, csak a kusztódiával kapcsolatos tényekre szorítkozva beszél magáról. Kétszer nem sikerült a semleges hangnemmel eltakarnia személyes büszkeségét. Először, amikor Damokos Kázmér gvardiánsága idején, közvetlenül a rendbe való belépése után a brassói orgonavásárlással megbízták: „P. Casimirus Damokos és Pater Joannes Kajoni hoztuk a szép öreg orgonát Brassobol, melyet vöttünk orgona csináló Jánostól pro florenis 1000, et plus, melyet jobb részre a pogányság mind elégetett volt, és azután P. Joannes Kajoni organista et organifaber újjólag még jobban és szebben mind felépített” (68v). Másodszer meg, amikor csíksomlyói gvardiánsága kézzel fogható eredményeit sorolja fel, külön kiemeli a nyomda önerejéből történt felállítását: „P. Joannes Kajoni szerzette a typografiát, pro necessitate Missionis apostolicae et catholicorum huius regni, melynek a szerzésében se Csík, se mikházi klastrom egy pénzt nem adott, hanem kézi munkájával szerzette az árát” (69v).

A kusztódiá-történet mint hiteles Kájoni mű tarthat elsősorban érdeklődésre számot, ezzel szemben a csíksomlyói konvent jötevőinek katalógusa és az inventárium sok érdekes művelődéstörténeti adalékot is tartalmaz.

Megjegyzések a kiadáshoz

Kiadásunk első része a Fekete Könyv szövegét adja közre teljes terjedelmében. Egy-egy betűtévesztés korrigálásától eltekintve követjük a kézirat helyesírását, és feltüntetjük a lapszámozást. A rövidítéseket föloldottuk, az áthúzott szavakat hegyes zárójelbe tettük, a latin szövegrészekben az u-t és a v-t megkülönböztettük. A jegyzetek segítségével elkülöníthető Kájoni autográfja az egyéb írásoktól. Az első rész tehát a tulajdonképpeni forrásközlés.

A latin szövegrészek fordítását és a szómagyarázatokat tartalmazó második rész a latinban és a XVII. század nyelvében kevésbé jártas olvasók számára kívánja hozzáférhetővé tenni a kiadást.

Felhasznált irodalom

Boros Fortunát: Kájoni János, Fekete könyv. Hírnök 1923. IX. 1. 405-407.

„... Édes hazámnak akartam szolgálni.” Kájoni János: Cationale catholicum ...
Összeáll. Domokos Pál Péter. Budapest 1979.

Györffi Pál: Ortus, progressus, excisio, et restauratio, olim Custodiae, nunc ab anno MDCCXXIX Provinciae Transylvaniae Ord. Min. S. P. N. Francisci, strict. observ. 2. ed. Typis Conventus Csikiensis 1737.

Györffi Pál: Az erdélyi ferences kusztdia története. Latinból fordította és bevezette Domokos Pál Péter. Budapest 1989.

György József, 1930 = --: A ferencrendiek élete és működése Erdélyben. Kolozsvár 1930.

Karácsonyi János: Szent Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig. I-II, Budapest 1922, 1924.

Seprődi János: A Kájoni-kódex irodalom- és zenetörténeti adalékai. ItK XIX (1909) 129-146, 282-301, 385-424.

Székely oklevéltár. I. Szerk. Szabó Károly. Kolozsvár 1872.

Névmutató

- Ádám Ferenc gyergyóalfalui oltárkészítő 67v
Alba Ecclesia ld. Fejéregyház
Alba Julia ld. Gyulafehérvár
Ambrus István, várdotfalvi 21v
Anda Péter taplocai fráter 17v, 18r, 18v, 19r, 19v, 20r, 20v, 21r, 21v, 22r, 78v
Antal István várdotfalvi libertinus 19r, lófő 21r
Antal Mihály tanítómester, várdotfalvi lófő 21r
Apafi Mihály, I. erdélyi fejedelem (1661—1690) 30v, 60r
Apor Ilona, Cserei Mihály mádэфalvi nemes özvegye 19v, 20r, 20v, 21v
Apor István kincstartó 76r, 83v
Apor Lázár 76r
Apor Lázárné Imecz Judit 76r
Arius 3—4. századi eretnek 42v
- Bácsi plébánia 45r
Bákói konvent 39r
Bakos György csobotfalvi konfráter 10v, 11v
Balázs fráter 48r
Balázs Péter pálfalvi lófő 19r, 21v
Balázs Péter várdotfalvi lófő 21v
Bálint Péter, várdotfalvi 21r
Bálintfi Kristóf kincstárnok 46r
Balog Kata ld. Görög Istvánné
Balog László, váradi, Marosszék királyi bírāja 24v
Bánffy Kristófné Farkas Margit 69v, 76v, 79v, 83r
Banjalukai Ferenc bosnyák páter 55v
Bankovics Ferenc bosnyák páter 55v, 61v
Barberini, Francesco bíboros (1627—1679) 62v
Bárczi Borbála ld. Petki Istvánné
Barcsay Ákos erdélyi fejedelem (1658—1660) 79r
Barkóczi Anna Mária ld. Haller Istvánné
Barta Mihály, taplocai 18r
Báthori Gábor erdélyi fejedelem (1608—1613) 10r, 13v
Báthori Kristóf erdélyi vajda 6v, 11v
Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem (1586—1602 között négy alkalommal) 6v, 10r, 10v,
11r, 13r
Báthori Zsófia, II. Rákóczi György felesége 67r, 82r

Bécs (Vienna) 30r, 30v, 40v
Becze Péter páter 66v
Béla, IV., m. király (1235—1270) 38v
Béldi Anna ld. Kálnoki Istvánné
Benkes Jánospáter, csíki főesperes 81r
Bernárd Györgyné, Boér Simon leánya 76v
Bernardin, Sziénai Szent 54r
Bessei Pál fráter 67r
Besztercei konvent 39r
Bethlen Corusiana ld. Mikes Mihályné
Bethlen Gábor erdélyi fejedelem (1613—1629) 6v, 9r, 44v, 46r
Bistriciensis conventus ld. Besztercei konvent
Boér Simon, háromszéki 76v
Bogdán János 76v
Bors Mihályné Mikó Judit 83v
Botár András taplocai konfráter 10v, 11v
Böszörmény 30v
Brandenburgi Katalin, Bethlen Gábor felesége 46r
Brassó (Corona) 4v, 15v, 30v, 67v, 68v, 76v, 82v
Breschi András bosnyák páter, lektor 51v, 52v
Buda 41v

Caballo, Bonaventura, Commissarius generalis 60r
Capponius bíboros 3v
Casenate, H., a Propaganda de Fide titkára 62v
Cetnawri Ignác lengyel páter 65v
Cibiniensis conventus ld. Szebeni konvent
Claudiopolis ld. Kolozsvár
Corona ld. Brassó
Coronai püspökség (Koroni, Görögorsz.) 69r
Csáki István, id. gróf 76v
Csáki Istvánné Mindszenti Krisztina 76v, 77r
Csáki Lászlóné Kálnoki Kata Rozália 76v, 77r
Cserei Mihály mádэфalvi nemes 19v, 20r, 20v
Cserei Mihályné ld. Apor Ilona
Csicsó 32r
Csíki kolostor ld. Csíksomlyó
Csíkpálfalvi János váradi püspök 77r
Csíksomlyói konvent (Somlyai klastrom, csíki kolostor) 1v, 4r, 6r, 6v, 10r, 11r, 11v, 13v,
14r, 15r, 17v, 18r, 19r, 20v, 22r, 22v, 23r, 23v, 38r, 39r, 40v, 46r, 47v, 48r, 48v, 51r,
56v, 57r, 60v, 61v, 62v, 67r, 67v, 69r, 69v, 77v, 78r, 78v, 80r, 80v, 82v, 86r, 1.
számozatlan lap
Csíkszék 4r, 12v, 15r, 32r, 44r

Csíkszereda 82r
Csiszér Imréné, csíkszeredai 82v
Csobotfalva 12v
Csomortán 12v, 67r, 67v

Damokos Anna ld. Salamon Pálné
Damokos Gábor 86r
Damokos János csomortáni konfráter 10v, 11v
Damokos Judit ld. Semlyén Gáborné
Damokos Kázmér páter 29v, 30r, 47r, 47v, 48v, 56r, 57r, 57v, 61r, 65r, 65v, 67r, 68r, 68v,
69r, 69v, 80v, 81v, 82r
Damokos Miklós várdotfalvi lófő 18r
Damokos Péter csomortáni konfráter 10v, 11v
Damokos Tamás, Csíkszék főkirálybírája 77v, 82v
Dániel szebeni képíró 67v
Delnei Nagy Balázs 77v
Dóczi Imre páter 76r
Donát Farkasné 77v

Egeres 45v
Erhard brassói orgonista 67v
Erkenbrecht Fülöp 83v
Eupepidius mártír 78v

Farkas András várdotfalvi lófő 18v, libertinus 20v
Farkas Ferenc várdotfalvi puskás 18r, 18v
Farkas Margit ld. Bánffy Kristófné
Fejéregyház 25r, 25v, 26r, 26v, 27v, 51r
Fejéregyházi
konvent 25r, 25v, 26r, 27r, 39r, 48r, 61r, 69r
plébánia 45v
Fejérvár 82v
Felfalvi konvent 39r
Fenesi plébánia 45r
Ferdinánd, I. habsburgházbeli m. király (1526—1564) 41v
Ferenc, Szent 53r
Fidél mártír 78r
Filipovics Pál páter 81r
Fitod 67r
Fodor Ferencné, szentimrei 82v
Fori Siculorum ld. Marosvásárhelyi konvent
Fülck 30v

Füstös Bálint csomortáni konfráter 10v, 11v
Füstös Lőrinc csomortáni konfráter 10v, 11v

Gál Pál Margit ld. Lajos Jánosné
Gecző János csobotfalvi konfráter 10v, 11v
Gecző Péter taploccai libertinus 21r
Gecző Tamás csobotfalvi konfráter 10v, 11v
Gegő Péter, csobotfalvi 21r
Gonzaga, Franciscus 38v, 40v
Göröcs István jobbágy 82v
Görög István 78v
Görög Istvánné Balog Kata 78v
Gyergyói konvent 62v
Gyergyószék 44r
Gyergyószentmiklós 67v
Gyöngyösi Angelus páter 48r
György deák, várdotfalvi 18v
György kassai képíró 81v
Gyulafehérvár (Alba Julia) 6r, 9r, 13r, 17r, 26v, 46v, 82v
Gyulai János páter 4r, 5r, 15r, 15v, 16r

Haller István Küküllő vm. főispánja 25r, 25v, 26r, 26v, 48r, 69r
Haller Istvánné Barkóczi Anna Mária 79r
Haller Jánosné 79v
Haller Krisztina ld. Petki Jánosné
Haller Pálné 79r
Haller Péterné Pécsi Erzsébet 78v, 79v
Háromszék 45r
Henter Ferenc 79r
Hodosi plébánia 44r
Honorius, III., pápa (1216—1227) 3r
Hosszúaszó 12v
Hozó Péter páter 65v, 66r
Hunyadi János kormányzó (1446—1453) 4r, 4v, 6v, 15r, 15v
Huszár Péter 24v

Illés bosnyák páter 46v, 67r
Illyés István püspök 77r, 83v
Imecz Judit ld. Apor Lázárné
Imotai Bertalan bosnyák páter 55v, 59r, 61v
Imotai Simon bosnyák páter 55v, 56v, 61v, 65r
Imre Ferenc csomortáni konfráter 10v, 11v
Imre István, várdotfalvi 21v

Ince, X., pápa (1644—1655) 51v, 59v
 Ince András 79r
 Ingulus, Franciscus, a Propaganda de Fide titkára 3r, 3v, 52r
 István, Szent, m. király (1000—1038) 39v, 43v
 István fráter 48r
 Istvánffy Miklós történetíró (1538—1615) 41v
 Ivánovics Eleázár bosnyák páter 66r

 Jakab görög fráter 67r
 Jakab Márton jobbágy 82v
 János brassói orgonakészítő 68v
 János Imre várdotfalvi puskás 17v, 18r, 22r
 János Péter csomortáni konfráter 10v, 11v
 Jegenyei plébánia 45v
 Jegenyei Ferenc páter 54v, 57r, 59r, 59v, 65r, 65v
 Jenőfalva 19r, 21v
 Joannes Baptista a Pignarolo, az obszervánsok prokurátor generálisa 59r
 Józsué 63v, 64r

 Kájoni János páter 57v, 64v, 65v, 68v, 69v, 77v, 78r, 82r, 86r
 Kájoni Judit ld. Rác Istvánné
 Kállai Tamás laikus testvér 48r
 Kálló 30v
 Kálnoki Istvánné Béli Anna 76v, 79v, 81r
 Kálnoki Kata Rozália ld. Csáki Lászlóné
 Kálnoki Zsuzsanna ld. Mikes Kelemenné
 Kálvin János (Jean Calvin) 42v, 43r
 Kapi Gáborné ld. Mindszenti Erzsébet
 Kapisztrán János 54r
 Kardos Albert taplocai konfráter 10v, 11v
 Kardos Bálint taplocai konfráter 10v, 11v
 Kardos Imre taplocai konfráter 10v, 11v
 Kardos Lőrinc taplocai konfráter 10v, 11v
 Kászonszék 44r
 Kendi István 13v
 Kézdiszék 44r
 Királyhalma 33v
 Kis Kuna Ferenc, taplocai konfráter 10v, 11v
 Kolozsvár (Claudiopolis) 5v, 9r, 13v, 82v
 Kolozsvári Bertalan páter 48r
 Kolozsvári János fráter 67r
 Konstantinápoly 41r
 Konuti Zsuzsanna ld. Mikola Zsigmondné

Kornis Gáspár, Marosszék főkapitánya 61r, 69v, 79v
Korondi plébánia 44r
Korvini Márk páter 48r
Kósa Pál hosszúaszói konfráter 10v, 11v
Kósa Péter hosszúaszói konfráter 10v, 11v
Kovács Tamás csomortáni konfráter 10v, 11v
Kovacsóczy István kancellár 9r, 17r, 46r
Kőszegi András 5v, 16v
Kőszvényesi plébánia 44r, 47r
Krakkó 67v
Kristóf Márton taplocai konfráter 10v, 11v
Kristóf Péter 10v, 11v
Kuna János csomortáni konfráter 10v, 11v
Kuna Márton csomortáni konfráter 10v, 11v

Lajos, II., m. király (1516—1526) 5r, 6v, 14v, 16r, 41r
Lajos András taplocai konfráter 10v, 11v
Lajos Ferenc taplocai lófő 17v, 22v
Lajos György taplocai konfráter 10v, 11v
Lajos János taplocai lófő 17v
Lajos Jánosné Gál Margit, taplocai 18v
Lakatos István páter 81r
Lamprik Imre páter 66v
László fráter 48r
László János páter, vikárius generális 61r, 81r
Lázár Imre taplocai lófő 20r, 22r
Lázár István Csík-, Gyergyó- és Kászoszék főkirálybírája 28r, 29r, 32r, 61r
Lázár István, id. 28r
Lipót, I., Habsburg-házbeli m. király (1657—1705) 29v, 30r
Loparai István bosnyák páter 46v, 55v, 61v
Lucius a San Justo, a megreformáltak prokurátor generálisa 59r
Luther Márton (Martin Luther) 42v, 43r

Makai Antal laikus testvér 67v
Maraldus, M. A. 2v
Marchiai Jakab 54r
Marcianopolis (Devna, Bulgária) 77v
Márkodi Gergely nemes 47v
Márkus András várdotfalvi puskás, lovas 22r
Márkus Mihály várdotfalvi nemes 20r, 22r
Marosszék 44v, 47r
Marosszentgyörgy 24v
Marosvásárhely (Fori Siculorum) 24v, 39r

Márton Imre várdotfalvi libertinus 18v, 19r
 Massarius, Dionysius, a Propaganda de Fide titkára 59r
 Matthaeus a Sancto Sephano, minister generalis 66v
 Mátyás, Hunyadi, m. király (1458–1490) 4r, 4v, 6v, 11v, 15r, 15v
 Medgyesi konvent 39r
 Michael a Sambuca minister generalis 65r
 Mikes Kelemen 80r
 Mikes Kelemenné Kálnoki Zsuzsanna 80r
 Mikes Mihály kancellár 24v, 80r, 83v
 Mikes Mihályné Bethlen Corusiana 83v
 Mikháza (konvent) 23r, 23v, 24r, 47v, 48r, 51r, 56r, 56v, 57r, 60v, 61r, 61v, 62r, 69v, 82v,
 2. számozatlan lap
 Miklós János csomortáni konfráter 10v, 11v
 Mikó Judit ld. Bors Mihályné
 Mikó Péter 86v
 Mikola Zsigmond 80r
 Mikola Zsigmondné Konuti Zsuzsanna 80r
 Mindszenti Erzsébet Kapi Gáborné, Haller Péterné leánya 78v, 79v
 Mindszenti Krisztina ld. Csáki Istvánné
 Modestus a Roma páter 60r, 60v, 64v, 65r
 Mogonovics Miklós bosnyák páter 65r
 Mohácsi csatamező 41r
 Moldva 77v
 Moldvai Lajos páter 66v
 Monostori plébánia 45r, 45v
 Mons Pannoniae ld. Pannonhalma
 Mózes 63v
 Munkács vára 82r

 Nádudvari Jánosné 80v
 Nagy Tamásné Petki Kata 80v
 Nagyszombat (Tyrnavia) 39v, 68r, 81v
 Nizinkov Marián lengyel páter 65v
 Nizet Ferenc bosnyák páter 60r, 66v
 Novkovics Péter bosnyák páter 55v, 56r, 61v
 Nyerges János brassói oltárkészítő 80r
 Nyújtód 48r, 51r, 61r, 69r

 Orbaiszék 44r
 Orbán, I., pápa 78r
 Orbán, VIII., pápa (1623–1644) 1r, 49r, 51v, 59v, 62v
 Orbán György várdotfalvi libertinus 20r, 20v, 21r

Orbán István 30r
Orbán János várdotfalvi libertinus 20r, 20v, 21r

Pál apostol 44r

Pál András taplocai konfráter 10v, 11v

Pál András pálfalvi lófő 17v

Pál Benedek taplocai konfráter 10v, 11v

Pálfalvai Péter páter 67r

Pannonhalma (Mons Pannoniae) 40r

Paulina mártír 78r

Pázmány Péter bíboros, esztergomi érsek (1570—1637) 39v

Pécsi Erzsébet ld. Haller Péterné

Pécsi Simon titkár 13r

Péter Bálint várdotfalvi lófő 19r, 20v, 21r

Pethő Gergely (1570 k.—1629) krónikaíró 42v

Petki Anna ld. Torma Jánosné

Petki Farkas 80v

Petki István csíki kapitány 81r

Petki István, id. 86r

Petki Istvánné, id., Bárczi Borbála 80v, 81r, 83r

Petki János főkirálybíró 32v, 33v, 81r

Petki Jánosné Haller Krisztina 81v

Petki Kata ld. Nagy Tamásné

Petraskó képíró 67v

Petres György páter, Petres Márton fia 22v

Petres János várdotfalvi konfráter 10v, 11v, 22r

Petres Márton, várdotfalvi 22r

Petres Miklós várdotfalvi konfráter 10v, 11v

Petrus de Alva 2v

Pokai Miklós, sügödi 81v

Pozsony 81v

Prentaller Bernát páter 66v

Rácz István 82r, 82v

Rácz Istvánné Kájoni Judit 82r

Radnót 24v

Rákóczi Ferenc, I., erdélyi fejedelem 67r

Rákóczi György, I., erdélyi fejedelem (1630—1648) 14r, 17r, 46v

Rákóczi György, II., erdélyi fejedelem (1648—1660) 23r, 24v, 25r, 60r, 82r

Rákóczi Györgyné, II. ld. Báthori Zsófia

Róma 2v, 48v, 51v, 54r, 59r, 61v, 66r

(Ara caeli konvent) 49r, 51v

(S. Franciscus in Ripa konvent) 2v, 4r, 54v

Salamon Ferenc várdotfalvi lófő 21r
 Salamon István várdotfalvi lófő 19v, 21v
 Salamon Péter várdotfalvi lófő 19v, 20v
 Salamon Péterné, Damokos Miklós Anna nevű leánya, várdotfalvi 18r
 Sambucai Mihály 65r
 Sándor, VII., pápa (1655—1667) 59v
 Sarajoi Marián bosnyák páter 46v, 64v
 Sármán-hegye 28r
 Sárpatak 27v
 Sebastianus a Cajeta comissarius generalis 56v
 Sellye 44r
 Semlyén Gáborné Damokos Judit, Damokos Tamás leánya 82v
 Sepsiszek 44r
 Sforza, Frederico, bíboros (1645—1676) 3v
 Sigrái Modeszt páter 66r, 66v
 Sipos György csomortáni konfráter 10v, 11v
 Sipos István csomortáni konfráter 10v, 11v
 Somlyai klastrom ld. Csíksomlyó
 Somlyai Miklós páter 14r, 16v, 46v, 48r, 67r, 67v
 Spada bíboros 3r
 Spinola bíboros 77v
 Stephanus de Lopara ld. Loparai István
 Stephanus de Salinis ld. Szalinali István
 Sulyok Istvánné ld. Petki Istvánné
 Sükösd János vikárius generális 24v
 Sükösd Péter csobotfalvi konfráter 10v, 11v
 Szabó Bonaventura páter 66v
 Szabó Péter taplocai jobbágy 77r
 Szalinali István bosnyák páter 2r, 3v, 46v, 47r, 48r, 48v, 51v, 55r, 59r, 64v
 Szapolyai János, m. király (1526—1540) 4r, 5v, 11v, 14r, 14v, 16v, 41v
 Szapolyai János Zsigmond, m. király (1540—1553) 41v
 Szárhegy 28r
 Szárhegy (rezidencia) 28r, 29r
 Szászvárosi konvent 39r
 Szebeni (Cibiniensis) konvent 39r
 Szebeni Dániel képiró 67v
 Szegedi Ferenc váci püspök 30r
 Szentgyörgy (Al-csíkszékben) 21r
 Szentgyörgyi Imre páter 48r
 Szentimrei József novicius 67r
 Szepsiszek 44r
 Szeredai Márton páter 46v, 48r
 Szécsi Anna Mária, Wesselényi Ferencné 67r, 80v, 81r

Szilágysomlyói plébánia 45v
Szováta 44v, 47v
Szulejmán, II., török szultán (1520—1566) 41v

Talján Ferenc páter, vizitátor a mariánus provinciából 56v
Taploca 12v
Taplocai István páter 69v
Tergovistei konvent 39r
Tholdalagi Mihály, Marosszék főkapitánya 46r, 47v, 60v
Thomas a Sancto Severino páter 65v
Thomasi Gábor bosnyák páter 52r, 53r, 54r
Torma Györgyné 83r
Torma István 82v, 83r
Torma Jánosné Petki Anna 83r
Tölcséres János brassói üveglakkészítő 79v
Tövisi konvent 39r, 61r
Tyrnavia ld. Nagyszombat

Udvarhely 30v, 44r, 82v
Udvarhelyszék 44r
Újfalvi Albert páter 65v, 66r

Valesanszki Antal páter 65v
Varga Boldizsár jegenyei paraszt 45r
Váradai Gáspár páter 10r, 13v
Váradai János páter 6r, 8v
Várdotfalva 4r, 5v, 12v, 15r, 16v, 17v, 20r, 20v, 21r, 21v, 22r
Vienna ld. Bécs
Viterbo 54v
Vitus Pilutius marcianopolisi érsek 77v, 78r
Wesselényi Ferencné ld. Szécsi Anna Mária

Zágrábi András páter 47v

Zusammenfassung

Liber niger. Die Geschichte der Franziskanerkustodie in Siebenbürgen (Handschrift von János Kájoni aus dem Jahre 1684). Hrsg. v. Edit Madas. Übers. v. Edit Madas, Kornél Szovák. Szeged, 1991, Scriptum /Materialien zur Geschichte der Geistesströmungen in 16-18. Jahrhundert in Ungarn. Bd. 31./

Nach dem Einband „schwarzes Buch“ (liber niger) benannter Band enthält die Geschichte der 1640 gegründeten Franziskanerkustodie. Aufgrund historischer Quellen wurde das Werk im Frühjahr 1684 zusammengestellt. Unter diesen historischen Quellen sind die Urkundenabschriften (zB. Gründungsbreve des Papstes Urban VIII.) und die Bestätigungen von verschiedenen Privilegien hervorzuheben. Die Geschichte wurde durch die Liste von den Vorstehern ergänzt, weiter wurden noch die Namen der Wohltäter in alphabetischer Reihenfolge aufgeschrieben. Hernach folgt das den 28. Juli 1683 aufgenommene Inventar des Klosters.

Diese von János Kájoni verfasste und später von anderen ergänzte Ordensgeschichte ist von grosser Bedeutung und wurde oft angeführt. Aus Mangel an Geistlichen in Siebenbürgen hatte aus Bosnien in das Land einzuladen. 1630 sind schon 4 Franziskanermönche aus Bosnien in Siebenbürgen angekommen, aber durch die verschiedenen Ordensregeln wurde die gemeinsame Arbeit stark behindert.

Die Geschichte der Kustodie kann für ein authentisches Werk von Kájoni gehalten werden. Zu dieser Zeit — also um 1683/84 — hat er schon 23 Schriftwerke verfasst.

